

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Tomáš Garrigue Masaryk a jeho odkaz na území Královéhradeckého kraje.

Bakalářská práce

Autor: Lenka Uhlířová
Studijní program: B 7105 Historické vědy
Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Vedoucí práce: prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Hradec Králové, 2018

Zadání bakalářské práce

Autor:	Lenka Uhlířová
Studium:	F15BP0253
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Název bakalářské práce:	Tomáš Garrigue Masaryk a jeho odkaz na území Královéhradeckého kraje
Název bakalářské práce AJ:	Tomas Garrigue Masaryk and his legacy at the Hradec Králové region

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je vyhledat a popsat památky a místa spjatá s pobytem TGM nebo po něm pojmenovaná na území Královéhradeckého kraje. Bude sledovat na základě studia literatury a různých typů pramenů (archivních, tištěných, ikonografických) jejich vznik, autory a další osudy. Nedílnou součástí práce bude vytvoření průvodcovské trasy mapující cestu TGM po severovýchodních Čechách v roce 1926.

SOA Zámorsk, p. Náchod, f. Archiv města Náchod. SOA Zámorsk, p. Náchod, f. Archiv města Nové Město nad Metují. SOA Zámorsk, p. Náchod, f. Archiv města Jaroměř. SOA Zámorsk, p. Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Rychnov nad Kněžnou. SOA Zámorsk, p. Hradec Králové, f. Archiv města Hradce Králové. SOA Zámorsk, p. Hradec Králové, f. Archivní sbírka Sběrka periodika Hradec Králové a okres 1802-1995. SOA Zámorsk, p. Hradec Králové, f. Sběrka fotografie a obrazová dokumentace Hradec Králové a okres 1802-1995. Rozhledy, Orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické pro župu královéhradeckou, 1926. Nové směry, Týdeník československé živnostensko obchodnické strany středostavovské, 1926. HÉGR, Jan, Tři busty T. G. Masaryka od Leoše Kubíčka. Historie jejich instalací, odstraňování a ukrývání, Dobré 2006. NOVÁK, Václav, Opět střeží naši přítomnost: Osudy josefovské busty prezidenta T. G. Masaryka byly víc než pohnuté, Hradec Králové 1994. BRABEC, Jiří, Cesta a odkaz T. G. Masaryka: fakta, úvahy, souvislosti, Praha 2001. DEJMEK, Bohumír, Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic, Hradec Králové 1993. DOMEČKA, Ludvík, Dr.T.G. Masaryk na Královéhradecku, Hradec Králové 1930. EMMERT, František, TGM, Praha 2014. HOUŠKA, Vítězslav, T. G. Masaryk: myslitel a státník, Karviná 2007. HOUŠKA, Vítězslav, T. G. Masaryk známý i neznámý, Praha 2005. POTOČEK, Josef, Návrat k odkazu svobody, demokracie a mravnosti: znovuobnovení sochy T. G. Masaryka v Hradci Králové 1990, Hradec Králové 1990. PTÁČEK, Josef, T. G. Masaryk a Dobruška: (ke 140. výročí narození), Dobruška 1990.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.
Oponent:	doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne**Lenka Uhlířová**

.....

Poděkování

Nejprve bych chtěla poděkovat paní profesorce Daně Musilové, za její odborné vedení, ochotu a cenné rady. Velký dík patří také mé rodině, která se mě snažila ve všem podporovat.

Anotace:

UHLÍŘOVÁ, LENKA. Tomáš Garrigue Masaryk a jeho odkaz na území Královéhradeckého kraje. Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018, 88 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce seznamuje s odkazem Tomáše Garrigua Masaryka v Královéhradeckém kraji, v podobě pomníků, bust, pobytů a dalších památek. Sleduje jejich vznik, autory a další osudy. Součástí práce je kapitola věnována cestě T. G. Masaryka v roce 1926, po které následují turistické trasy. Práce slouží k připomínce osoby prvního československého prezidenta, jako seznam památek T. G. Masaryka i jako pomůcka pro turisty a zájemce o historii.

Klíčová slova: T. G. Masaryk, pomníky, busty, pamětní desky, cesty, Královéhradecký kraj.

Anotation

UHLÍŘOVÁ, Lenka. Tomas Garrigue Masaryk and his legacy in the Hradec Králové region. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2018, 88 pp. Bachelor thesis.

The bachelor thesis introduces the reference of Tomáš Garrigue Masaryk in the Hradec Králové region, in the form of memorials, busts, stays and other monuments. This task follows their origins, authors, and other destiny. Part of the task is dedicated to T. G. Masaryka route in 1926, followed by a guided tour. The whole task serves as a reminder of the first president, as well as a list of T. G. Masaryka monuments and a tool for tourists and people interested in history.

Keywords: T. G. Masaryk, monuments, busts, commemorative plaques, tours, Hradec Králové region

Obsah

Úvod.....	8
1 Tomáš Garrigue Masaryk	12
1.1 Pomníky Tomáše Garrigua Masaryka a jejich úloha ve společnosti	18
2 Pomníky, busty, místa a cesty Tomáše Garrigua Masaryka v Královéhradeckém kraji	20
2.1 Okres Hradec Králové.....	21
2.2 Okres Jičín.....	26
2.3 Okres Trutnov	31
2.4 Okres Náchod.....	36
2.5 Okres Rychnov nad Kněžnou.....	39
3 Autoři pomníků.....	49
4 Cesta Tomáše Garrigua Masaryka po severovýchodních Čechách v roce 1926.....	60
5 Turistické trasy inspirované cestou Tomáše Garrigua Masaryka v roce 1926..	65
5.1 První turistická trasa inspirovaná prvním dnem Masarykovy cesty v roce 1926.	66
5.2 Druhá turistická trasa inspirovaná druhým dnem Masarykovy cesty v roce 1926.....	71
5.3 Třetí turistická trasa inspirovaná třetím dnem Masarykovy cesty v roce 1926.	73
5.4 Čtvrtá turistická trasa inspirovaná posledním dnem Masarykovy cesty v roce 1926.....	76
Závěr	85
Seznam pramenů a literatury	87
Přílohy.....	98

Úvod

Téma bakalářské práce vycházelo z mé obliby první republiky, a především osoby Tomáše Garrigua Masaryka. Při procházce po Českém Meziříčí a Hradci Králové mě zaujaly dva pomníky prezidenta Osvoboditele. Začala jsem tedy přemýšlet o tématu mé práce a vyhledávat další památky spjaté právě s ním v našem kraji. Často jsem se ptávala sama sebe, jaký mají význam a odkaz v určitém městě či vesnici a napadlo mě zjistit o nich více. Domnívám se také, že toto téma ještě nebylo zpracováno takto v celku.

Především bych chtěla přiblížit osobnost Tomáše Garrigua Masaryka kraji Královéhradeckému, lidem, kteří ho obdivovali a hlavně těm, kteří se často ptají, proč máme pomník T. G. Masaryka právě u nás, či zda je někde něco, co by jeho osobnost a odkaz připomínalo.

Hlavním cílem práce je vytvořit ucelený přehled pomníků, památek a míst pojmenovaných po T. G. Masarykovi v Královéhradeckém kraji. Dále by má práce měla směřovat také k praktickému využití a to v závěrečné části turistických tras, které jsou inspirované cestou prezidenta po severovýchodních Čechách v roce 1926.

Co se týče pramenů a literatury. Nejvíce jsem čerpala z oblastních archivů v našem kraji. Důležité pro mne byly obecní a městské kroniky určitých měst, dále pak školní kroniky a tiskoviny. Čerpala jsem z Okresních archivů v Hradci Králové, Trutnově, Rychnově nad Kněžnou, Náchodě a Jičíně, především z městských a obecních fondů, dále pak z tiskovin jako jsou Vlastivědná čtení, či od samotných pamětníků a kronikářů.¹Řada informací o některých památkách

---

¹ Státní okresní archiv Hradec Králové, f. Archiv města Hradec Králové.; SOkA Hradec Králové, f. Městský národní výbor Chlumec nad Cidlinou.; SOkA Hradec Králové, f. Archiv města Nový Bydžov.; Archiv obce České Meziříčí.; Archiv města Dobrušky.; SOkA Jičín, f. Archiv města Hořice.; SOkA Jičín, f. Městský úřad v Hořicích.; SOkA Jičín f. Archiv města Nová Paka.; SOkA Jičín f. Městský národní výbor Nová Paka.; SOkA Jičín f. Místní národní výbor Valdice.; SOkA Náchod, f. Archiv města Červený Kostelec.; SOkA Náchod, f. Archiv města Hronov.; SOkA Náchod, f. Archiv města Nového Města nad Metují.; SOkA Náchod, f. Archiv města Jaroměř.; SOkA Náchod, f. Archiv města Náchod.; SOkA Náchod, f. Městský národní výbor Náchod.; SOkA Náchod, f. Archiv obce Velký Dřevíč.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, Městský národní výbor Borohrádek.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Národní škola Borohrádek.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Základní škola Borohrádek.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Dobruška.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Místní národní výbor Javornice.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Obecní úřad Javornice.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Kostelce nad

spjatých s osobností T. G. Masaryka je takřka nedosažitelná, tudíž občas čerpám i z internetových zdrojů, které si ověřuji a kontaktuji jejich správce pro jakékoli nejasnosti. Bohužel však o řadě pomníků, pamětních deskách či o pojmenovaných místech a cestách je opravdu těžké něco dohledat, snažím se však alespoň okrajově napsat o jejich vzniku či uskutečnění. Skoro na každém místě v našem kraji je alespoň zmínka o prezidentu Osvoboditeli, беру si tedy za cíl vyzdvihnout ty nejdůležitější. Menší pomníky a reliéfy T. G. Masaryka jsou vyhledány pomocí webové stránky vets.cz², kterou spravuje Spolek pro vojenská pietní místa.

Velmi významným zdrojem informací mi byla publikace Tomáš Garrigue Masaryk od Františka Emmerta vydaná v roce 2017³, předpokládám k jeho 80. výročí úmrtí, které vzbudilo všeobecnou zvědavost a zájem právě o jeho osobu. Dále jsem používala knihy uvedené níže⁴. K části o pomnících T. G. Masaryka, mi velice významně přispěla kniha od Zdeňka Hojdy a Jiřího Pokorného s názvem Pomníky a Zapomníky⁵. Najdeme zde řadu příběhů pomníků, a co nás bude zajímat obzvláště, je vliv historicko-politického vývoje právě na ně. Dalšími zajímavými publikacemi byla kniha Návrat k odkazu svobody, demokracie a mravnosti od Josefa Potočka⁶. V knize je velmi dobře napsáno o hradeckém pomníku T. G. Masaryka. Najdeme zde i dobové fotografie. Dále jsem čerpala z elektronických zdrojů, hlavně tehdy, když jsem hledala jednotlivé informace k pomníkům a školám a také kvůli jejich vyhledávání. Zdroje z internetu jsem pečlivě vybírala, tak, aby byly informace pravdivé a nebyly použity neodborné zdroje.

Orlicí.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Opočno.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Městský národní výbor.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Místní národní výbor Pěčín.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Obecní úřad Pěčín.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, Archiv obce Potštejn.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Rychnov nad Kněžnou.; SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Solnice.; SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Bílá Třemešná.; SOkA Trutnov, f. Archiv města Dvůr Králové nad Labem.; SOkA Trutnov, f. Archiv obce Havlovic.; SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Havlovice.

² Spolek pro vojenská pietní místa, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <https://www.vets.cz/vpm/mista/kraj/4-kralovehradecky/>

³ František, EMMERT, *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017.

⁴ Jiří, BRABEC (ed.), *Cesta a odkaz T. G. Masaryka: fakta, úvahy, souvislosti*, Praha 2001.; Vítězslav, HOUŠKA, *T. G. Masaryk: myslitel a státník*, Karviná 2007.

⁵ Zdeněk, HOJDA – Jiří, POKORNÝ, *Pomníky a zapomníky*, Praha 1996.

⁶ Josef, POTOČEK, *Návrat k odkazu svobody, demokracie a mravnosti: znovuoobnovení sochy T. G. Masaryka v Hradci Králové* 1990, Hradec Králové 1990.

Velkým přínosem, co se týče autorů, pro mě byla internetová stránka, kterou spravuje Centrum pro dějiny sochařství⁷. Zde jsem hledala životopisy a informace o určitých sochařích, dále jsem využívala jednotlivé monografie o daných autorech.⁸

Základními výzkumnými metodami bakalářské práce byla topografická a analytická metoda a dále šetření na místě. Topografická metoda byla uplatněná při vyhledávání a popisu míst spojených s osobností T. G. Masaryka a při přípravě turistických tras navazujících na jeho návštěvu v roce 1926. Analytická metoda byla uplatněná při studiu a zpracování archivních fondů. Následovalo šetření na místech, kde stojí pomníky T. G. Masaryka. S místy jsem se podrobně seznámila a pořídila jsem fotografie z většiny pomníků. Při tvorbě turistických cest jsem pracovala s internetovou stránkou mapy.cz, pomocí níž jsem vytvářela jednotlivé trasy.

První kapitola mé práce se zaměřuje na osobnost T. G. Masaryka, na jeho život, studia a odkaz. V této kapitole je stručně vystihnout jeho život, rodina a priority, které zastával. V podkapitole se zaměřuji na jeho pomníky obecně, které tedy nesouvisí jen s naším krajem, ale zajímá mě celkový pohled, zvláště jejich důležitost a působení.

Další kapitola mé práce je věnovaná památkám, pojmenovaným místům, pamětním deskám, bustám a cestám T. G. Masaryka v Královéhradeckém kraji. Snažím se výrazněji zaměřit zvláště na památky T. G. Masaryka, které jsou ve formě pomníků a bust. Na ostatní cesty, místa a pamětní desky se zaměřuji spíše jen okrajově. Zařadila jsem zde také několik pomníků, které už bohužel neexistují, protože chci ukázat jak jejich důležitost pro obec či město, tak i to, že se je nepodařilo obnovit. U mnohých však naděje na obnovení stále žije. Památky rozdělují podle okresů.

Řada pomníků v průběhu let byla slavnostně odhalována a bourána a často se mnoho z nich ani nedochovalo do současnosti. Za velmi významná léta stavění

---

⁷ Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, *Sochařství.info* [online]. 2009 [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.sochařství.info>.

⁸ Lev, UHLÍŘ, *Ladislav Šaloun a jeho dílo*, Praha 1930.; Josef CÍSAŘOVSKÝ – Emil GUTFREUND, *Otto Gutfreund*, Praha 1962.; Jiří, HLUŠIČKA, *Vincenc Makovský*, Praha 1979.; Jan, HÉGR, *Leoš Kubiček a TGM: (méně známá část jeho života a tvorby)*, Panorama 12, 2004.; Otakar ŠPANIEL – V. V. ŠTECH, *Otakar Španiel*, Praha 1954.; Ladislav ZÍVR - Lenka PASTÝŘÍKOVÁ, *Ladislav Zivr: (1909-1980)*, Praha 2007.

pomníků T. G. Masaryka považují léta od roku 1926 – 1938, kdy jich většina byla odhalována za účelem oslavy narozenin, návštěvy či dalšího upomenutí na prezidenta Masaryka. Rok 1939 přinesl časté ukončení prací na daném pomníku či vůbec jeho zničení. Po dalších šest let pomníky T. G. Masaryka a místa spjatá s touto osobností nadále mizela. Po druhé světové válce přišla vlna znovuožalování nově zbudovaných či nalezených památek vázaných s první republikou a osobností prezidenta. Po komunistickém převratu nadšení opadlo a z kronik a veřejně dostupných informací se dozvídáme, že pomníky byly často ničeny a odstraňovány, jako tomu bylo i za nacistické okupace. Na začátku roku 1968 svitla mnoha pomníkům naděje na jejich rekonstrukci, však srpen toho samého roku jim to překazil. Památky spjaté s Tomášem Garriguem Masarykem musely tedy počkat až do listopadu 1989, kdy tento rok odstartoval vlnu demokracie a úcty k osobě T. G. Masaryka a tudíž jeho pomníky a další upomínky byly vráceny zpět na svá místa. Nejen pomníků se dotkl průběh dějin 20. století, ale i ulic, náměstí, budov a míst, která musela být na základě potřeby přejmenována.⁹

Kapitola autoři pomníků je velice důležitá z toho důvodu, že autoři k pomníkům T. G. Masaryka jednoznačně patří. Informace jsem vyhledávala z jednotlivých monografií a knih a snažila jsem se vyzdvihnout ty sochaře, o kterých se málo ví, a kteří si pozornost skrze jejich práci zaslouží.

Kapitola s názvem cesta T. G. Masaryka po severovýchodních Čechách v roce 1926 se zaměřuje na vznik, průběh a závěr této návštěvy v Královéhradeckém kraji. Mám za to, že právě tato cesta často znamenala podnět k budování pomníků prezidenta. Cestu jsem tedy pojala za jakýsi exkurz toho, jak se ve městech Královéhradeckého kraje uskutečnila.

Poslední kapitolou je praktická část turistické trasy, inspirující se cestou v roce 1926. Jedná se o čtyři trasy, rozdělené do jednotlivých podkapitol. Tyto turistické trasy zahrnují i nově vzniklé pomníky a upomínky, které na těchto cestách můžete potkat.

K mé bakalářské práci je také připojena příloha s fotografiemi pomníků, bust a míst, které leží na turistických trasách.

---

⁹ Zdeněk HOJDA – Jiří POKORNÝ, *Pomníky a zapomínky*, Praha 1996, s. 191–204 a 230–240.

1 Tomáš Garrigue Masaryk

První kapitola je zasvěcená jak osobnímu tak i politickému životu Tomáše Garrigua Masaryka, prvního československého prezidenta, jehož životopis je velice inspirující a pro tuto práci nepostradatelný.

Tomáš Garrigue Masaryk patří zcela jistě mezi nejvýznamnější osobnosti historie. Spisovatel, politik, filozof, ale především čestný, charismatický člověk, který dokázal podporovat vše, co mu přišlo správné a nebál se za to tvrdě postavit. Přes veškerou nevoli od svých protivníků a odpůrců, šel za svým cílem. Stal se populární osobností nejen u nás, ale i ve světě.¹⁰

Tomáš Garrigue Masaryk se narodil 7. března 1850 do chudé rodiny v Hodoníně. Jeho otec Josef Masaryk byl původem Slovák, živil se jako kočí na panském statku v Hodoníně. Jeho matka Terezie, rozená Kropáčková, pracovala jako kuchařka. Tomáš byl nejstarším dítětem. Dohromady bylo sourozenců pět, bohužel dva náhle zemřeli.

Mladý Tomáš studoval na několika školách, protože se jeho rodina často stěhovala po okolních vesnicích. Rodiče chtěli, aby se nejprve vyučil zámečníkem, a tak Tomáše poslali do Vídně. Tam se mu příliš nelíbilo a rozhodl se, že se u rodičů vyučí kovářem. Někteří místní lidé v něm viděli obrovský talent, například kaplan František Satora, se kterým vedl diskuze o náboženství. Právě on ho nadále podporoval při následujících studiích v Brně. Mladý Tomáš se tedy rozhodl dál studovat. Po úspěšných zkouškách nastoupil do Německého gymnázia v Brně. Bohužel zde nedostudoval kvůli častým neshodám s profesory a následně i s ředitelem. Při studiích se živil jako vychovatel v rodinách. Spolu s rodinou policejního ředitele Antona Le Monniera, jehož synovi dělal právě vychovatele, roku 1869 odešel do Vídně, kde složil maturitní zkoušku na akademickém gymnáziu. Po maturitě začal studovat filozofickou fakultu, kde ho velice ovlivnil jeho profesor filozofie. Na fakultě dosáhl doktorátu a hned po něm se vydal na studijní cestu do Lipska, opět s velmi bohatou rodinou, v níž vychovával syna generálního rady tehdejší Anglobanky Schlesingera. Tam také poznal svoji osudovou lásku Charlottu Garrigue, dceru newyorského podnikatele. Spolu se zasnoubili, a v Americe 15. března 1878, se také vzali. Měli spolu později pět

---

¹⁰ Jiří, BRABEC (ed.), *Cesta a odkaz T. G. Masaryka: fakta, úvahy, souvislosti*, Praha 2001.; Vítězslav, HOUŠKA, *T. G. Masaryk: myslitel a státník*, Karviná 2007.

dětí. Manželka Charlotta Garrigue Masaryková byla velice vzdělanou ženou. Narodila se ve stejný rok jako její manžel, tedy v roce 1850. Manželství si velice vážila a Masarykovi byla vždy nablízku, i v nejtěžších chvílích.¹¹

Roku 1878 se Masaryk spolu s manželkou vrátil do Vídně, kde na univerzitě úspěšně dokončil docenturu habilitační prací, která nesla název „*Sebevražda jako masový sociální jev současnosti*“. Poté se živil jako soukromý docent na vídeňské filozofické fakultě, zde ale vyučoval bez nároku na plat. Proto i nadále dělal vychovatele studentů v bohatých rodinách. Po celou dobu studií, byl Masaryk velmi spisovatelsky činný, jeho díla dnes zná snad celý svět.¹² Manželům Masarykovým se narodila roku 1879 dcera Alice. Ta se stala později zakladatelkou a první předsedkyní Československého červeného kříže.¹³ Rok poté se narodil první syn Herbert. Ten se stal malířem, bohužel zemřel velmi mlád.¹⁴

V roce 1882 se Masaryk s celou svou rodinou přestěhoval z Vídně do Prahy, kde mu bylo nabídnuto místo na Univerzitě Karlo-Ferdinandově. Získal si tam mnoho nepřátel kvůli svým postojům. Kritizoval některé rysy katolické církve a náboženství vnímal spíše jako mravní a duchovní záležitost. Také ve sporu o rukopisy je Tomáš Garrigue Masaryk velice známý, postavil se totiž proti jejich pravosti. Tím několik lidí hrubě pohoršil, dokonce byl považován za vlastizrádce. Ten, kdo se zastával pravosti Zelenohorského a Královédvorského rukopisu byl i František Palacký, proto není divu, že si T. G. Masaryk získal spoustu nepřátel, když se postavil proti „otci národa“.¹⁵ Avšak právě díky svým dalším názorům a postojům si získal naopak i mnoho příznivců. Založil revue *Athenaeum*, kde publikoval svoje názory a myšlenky. Další časopis, který pomohl založit, nesl jméno *Osvěta*, jenž hrál velkou roli v rukopisech. Okolo něj se totiž vytvořila skupina zastánců názoru právě Masaryka.¹⁶

Budoucí prezident také ostře kritizoval nacionalismus a antisemitismus, proto se rozhodl vložit do kauzy ohledně rituální vraždy Anežky Hrušové Židem

---

¹¹ František EMMERT, *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017, s. 38–43

¹² *Tamtéž*, s. 8–49.

¹³ *Tamtéž*, s. 164

¹⁴ *Tamtéž*, s. 99

¹⁵ *Tamtéž*, s. 49 a 52.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 46–49.

Leopoldem Hilsnerem. Postavil se za Hilsnera a tím získal další řadu nepřátel i z okruhu svých studentů.¹⁷

Masarykovým se v roce 1886 narodil syn Jan, který se dal po vzoru otce na politickou dráhu. Stal se vyslancem v Londýně a po té i ministrem zahraničí v exilové vládě a rovněž i v takzvané košické vládě v roce 1946. Po komunistickém převratu nadále působil jako ministr zahraničních věcí. O pár dní později však tragicky zemřel.¹⁸

Roku 1890 se narodila druhá dcera Eleonora, která bohužel zemřela velice brzy. O rok později se manželům Masarykovým narodila dcera Olga. Ta se dvakrát provdala a z manželství měla dva syny, Leonarda a Herberta, kteří zahynuli ve druhé světové válce.¹⁹

Po tom, co odešel Masaryk z Vídně, se začal zajímat také o politiku, jeho doménou byl realismus. Nejprve vyjednával jménem realistů se staročechy, ti však jeho názor neopětovali, a tak Masaryk musel k mladočechům, kde získal mandát do Říšské rady. Po neshodách v mladočeské straně odešel do ústraní i kvůli své početné rodině. Nadále však psal a publikoval do časopisů.

V roce 1900 Masaryk založil stranu lidově-pokrokovou, známější pod jménem Realistická strana, se kterou se dostal opět do Říšské rady. V pozdějších letech o svých myšlenkách a cílech dokonce přednášel i v zahraničních městech, jako bylo Chicago či Boston. Roku 1913 po své cestě do Ruska začal vydávat svoje snad největší dílo *Rusko a Evropa*.²⁰

Masaryk i další politici změnili svůj názor na Rakousko – Uhersko, hned poté, co vypukla první světová válka. Začal usilovat o samostatný československý stát a neváhal kvůli tomu vyjet do zahraničí a přesvědčovat státníky o jeho uskutečnění. V Ženevě veřejně vyhlásil svůj názor, čímž si způsobil to, že v Rakousku – Uhersku na něj byl vydán zatykač. Proto nadále cestoval, prosazoval své názory, snažil se o svůj cíl. S Milanem Rastislavem Štefánikem zprostředkoval kontakt s francouzskými představiteli a také díky jemu byla založena ve Francii Československá národní rada. Pro kontakt s českými zeměmi

---

¹⁷ František EMMERT, *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017, s. 62.

¹⁸ *Tamtéž*, s. 215

¹⁹ *Tamtéž*, s. 212.

Zdeněk, MAHLER, *Ano, Masaryk*, Praha 2007.

²⁰ František EMMERT, *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017, s. 58–91.

založil se svými stoupenci takzvanou organizaci Maffie, která mu umožnila spojení s jeho rodnou zemí. Například operní pěvkyně Ema Destinová tajně pašovala Masarykovy zprávy. Jeho nejvěrnější příznivec Edvard Beneš emigroval za Masarykem. Spolu se pak vydávali na různá jednání. Masaryk se také odhodlal jet po únorové revoluci do Ruska, kde se rozhodl založit československé legie, které podporoval až do roku 1918. V roce 1917 přišel ve válce zlom, v Rusku započala revoluce a USA se pustily do války. Když prezident Woodrow Wilson vydal svých Čtrnáct bodů, kterými podpořil sebeurčovací právo i pro Čechy a Slováky, Masaryk ihned jednal, odletěl přes Japonsko do Spojených států amerických, kde hovořil s prezidentem. Nakonec vše bylo potvrzeno Washingtonskou deklarací a také se Masaryk stal poradcem amerického prezidenta v oblasti ruské otázky.²¹

Mezitím byl v Československu vyhlášen 28. října samostatný stát a 14. listopadu byl Masaryk zvolen prezidentem. Ten se se svou dcerou Olgou vrátil na Vánoce roku 1918. V zahraničí, a nakonec i v Praze, byl vítán nadšeným davem. Prezident se odebral cestou ke Sněmovní ulici na Malou Stranu, kde složil oficiální slib prezidenta Československa.²²

Československo se konečně pyšnilo samostatností. Masaryk, který už dříve chtěl, aby se zbudovala druhá univerzita, v roce 1919 podepsal zákon o jejím vybudování v Brně, která až do současné doby nese jeho jméno.²³ O rok později byl podruhé zvolen prezidentem. Masaryk také silně ovlivňoval zahraniční politiky, především podporoval ministra zahraničí Edvarda Beneše v jeho aktivitách ve Společnosti národů.

Rok 1923 znamenal pro Masaryka velkou a nenahraditelnou ztrátu, 13. května zemřela jeho manželka Charlotta. Role první dámy se ujala jeho nejstarší dcera Alice.

Postavení prezidenta nebylo pro Masaryka vždy lehké. Získal si mnoho odpůrců, hlavně v politickém životě. Mezi ně patřil i národní demokrat Karel Kramář. Mezi jeho nejvěrnější přátele patřili Milan Rastislav Štefánik, který bohužel zahynul při letecké havárii v roce 1919, dále ministr zahraničí Edvard

---

²¹ František EMMERT, *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017, s. 92–121.

²² *Tamtéž*, s. 122–139

²³ *Tamtéž*, s. 241.

Beneš, k němuž měl velmi blízko, a poté to byl i Antonín Švehla. Okolo prezidenta se utvořilo i mocenské uskupení zvané Hrad, kde se sdružovali jak politici, tak i novináři, spisovatelé a další, kteří Masaryka podporovali.

Prezident si své „role prezidenta“ občas zcela užíval, jezdil na výlety do zahraničí i do československých měst. Nejraději jezdil do slovenských Topoľčianek či do Židlochovic. Svůj čas také rád trávil na zámku v Lánech. Zúčastnil se několika set vojenských přehlídek. Miloval hudbu a především svoji knihovnu, na které si zakládal a dokonce i rád sledoval filmy. Do milých vzpomínek lze zařadit i pravidelnou vyjížďku na svém koni. Do konce svého života psal a publikoval v časopisech. Jeho knih a článků je opravdu bezpočet.²⁴

V roce 1927 byl už potřetí zvolen prezidentem. Jeho čtvrté zvolení se konalo v roce 1934, kdy byl však už v pokročilém věku a prezidentskou roli vzal, kvůli nejasnému zvolení svého nástupce Edvarda Beneše. O rok později musel abdikovat kvůli svému zhoršujícímu zdravotnímu stavu. V posledních letech často vedl hovory se spisovatelem Karlem Čapkem. Masaryk byl oficiálně zákonem označen za prezidenta Osvoboditele. Za jeho úřadování v prezidentském křesle se vystříдалo několik předsedů vlády, řešilo se mnoho problémů, například národnostní otázka či začínající hospodářská krize.²⁵

14. září 1937, po těžkém zánětu plic, Tomáš Garrigue Masaryk umírá. Státní pohřeb se uskutečnil 21. září 1937. Začínal vyzváněním zvonů ze svatovítské katedrály. Následoval proslov nad rakví prezidenta, který měl jeho nástupce Edvard Beneš. Smuteční průvod se poté vydal do ulic Prahy, které byly zaplněny davy lidí, kteří se přišli rozloučit s prezidentem Osvoboditelem. Rakev prezidenta byla zahalena do československé státní vlajky a byla tažena na lafetě šesti koňmi. V čele průvodu byl generál Jan Syrový, za ním pochodovali vojáci s prapory, dále pak pochodovali legionáři a sokolové. Za rakví prezidenta kráčela rodina a jeho nástupce Edvard Beneš a další diplomaté, ať už zahraniční či českoslovenští. Ze Staroměstského náměstí se průvod vydal k nádraží, odkud byl

---

²⁴ František EMMERT, *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017, s. 251.

²⁵ *Tamtéž*, s. 60 a 105 a 140–250.

Jiří, BRABEC (ed.), *Cesta a odkaz T. G. Masaryka: fakta, úvahy, souvislosti*, Praha 2001, s. 70–82.; Zdeněk, MAHLER, *Ano, Masaryk*, Praha 2007, s. 75–106.

odvezen prezident do Lán. Tam byl uložen za písňě Ach synku, synku do rodinné hrobky na místním hřbitově.²⁶

Tomáš Garrigue Masaryk pro nás zanechal odkaz, kterého bychom se měli držet nadále. Nejen, že bychom si měli vážit vydobyté svobody, ale i toho, jak jediný člověk dokázal v životě tolik, co právě on. Prezident Osvoboditel vždy prosazoval názor svobodného demokratického státu, dále i nadstátní ideje obecného humanismu, který stojí nad jakýmkoli národním či státoprávním projektem. Dosáhl řady ocenění a uznání.²⁷ Po celém světě se jmenují ulice, domy a různé instituce, které připomínají jeho osobnost.

---

²⁶ Rudolf, SVAČINA, *Budu se na vás dívat: život v soukromí, smrt a pohřeb prezidenta Osvoboditele*, Praha 1938, s. 7–87.

František EMMERT, *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017, s. 222–237.

²⁷ Rudolf, SVAČINA, *Budu se na vás dívat: život v soukromí, smrt a pohřeb prezidenta Osvoboditele*, Praha 1938, s. 90–92.

František EMMERT, *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017, s. 238–251.

1.1 Pomníky Tomáše Garrigua Masaryka a jejich úloha ve společnosti

Masarykovy pomníky jsou ukázkou nesmírného respektu, úcty a cti k osobě prvního československého prezidenta. V průběhu let se jejich vážnost zvyšovala či snižovala. Jsou také důkazem toho, že společnost držela při sobě, že dokázala i v malé obci vzdát hold prezidentovi, ať už pamětní deskou, sochou či uznáním Masaryka jako čestného občana té či oné obce.²⁸

První vlna stavění pomníků přišla už v roce 1919, zaznívala zde ale otázka, jak Masaryka zpodobnit. Nejprve se snažili tvůrci zdůraznit jeho osobnost jako myslitele, existovaly také návrhy vyobrazit ho spolu se svým koněm a další. Z nich vyšly nejlépe ty, kde je Masaryk vyobrazen jako intelektuál, který vyšel z prostého lidu, člověk, jako jsme my. Muž, který má inspirovat a zároveň v nás vzbuzovat hrdost a úctu.

Vůbec první pomník byl postaven v Loučce u Litovle ve zmiňovaném roce 1919. Větší příval Masarykovských pomníků proběhl v roce 1928 kvůli výročí republiky. V této době vznikl jeden z monumentálních pomníků v Plzni.²⁹

Sám Masaryk si nikdy nepotrpěl na jejich stavění, ba se jimi vůbec nezaobíral. Při poslední oficiální návštěvě města Hradce Králové, kdy už stál jeho pomník dříve na Husově náměstí, prohlásil, že je divné stavět někomu pomník za jeho života. Z davu se však ozvalo „*To znamená, že Vás máme rádi, ať to víte již za živa*“.³⁰ Pomník pro prezidenta chtěla postavit také Praha, však umístění a zhotovení pomníku vyvolalo velké diskuze. Celá stavba se tedy uskutečnila až po druhé světové válce.³¹

Další pomníky vznikaly v průběhu třicátých let minulého století, jednak z důvodu abdikace prezidenta a posléze kvůli jeho smrti, která znamenala národní tragédii. Lidé budovali upomínky na velkou osobnost. Nejen velká města, ale i obce, dokonce i sdružení, kterým se podařilo získat peníze na jejich zbudování.³²

Obliba pomníků Masaryka vzrostla v roce 1938, kdy mnozí občané u nich vzdávali hold, ať už položením květin či zapálením svíček. To vše byl jakýsi

---

²⁸ Zdeněk HOJDA – Jiří POKORNÝ, *Pomníky a zapomínky*, Praha 1996, s. 191.

²⁹ *Tamtéž* s. 192

³⁰ Petra, JENÍKOVÁ, *Oslavy TGM v Hradci Králové, Několik ohlédnutí za léty 1918-1935*, Brno 2015. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, s. 16.

³¹ Zdeněk HOJDA – Jiří POKORNÝ, *Pomníky a zapomínky*, Praha 1996, s. 192–197.

³² *Tamtéž* s. 197.

protest vůči nastupujícímu režimu a hrdost československého národa. Zánik pomníků T. G. Masaryka přinesl rok 1939 potažmo 1940, kdy představitelé protektorátní vlády Čech a Moravy prohlásili, že Masaryk byl jedním z největších nepřátel Německa. Pomníky byly ničeny, bourány nejlépe v nočních hodinách. Mnohým občanům se některé památníky podařilo ukrýt.³³

Po konci války přišla na řadu jejich obnova, Masarykovy pomníky byly opět v mnoha případech vztyčeny na svých místech, bohužel už jen některé jako kopie či odlitky. Komunistický režim se nejprve snažil ukázat, že osobnost prezidenta mu zcela nevadí, památníky tedy byly budovány až do začátku padesátých let, kdy názor, ať už na osobnost T. G. Masaryka, tak hlavně na celou první republiku, režim razantně změnil. Přispěl k tomu i projev Václava Kopeckého v roce 1952. Bořily se a schovávaly se tak, jak za nástupu nacistů.³⁴

Snahy o obnovení pomníků a o jakési odčinění dřívějších událostí, se stala doba pražského jara. Občané se po celém Československu snažili o jejich obnovu. Další vývoj republiky však zapříčinil to, že mnohé projekty zanikly či nebyly dotáhnuty do konce. V průběhu dalších let se bohužel pomníky znovu vytrácely, ukřívaly a ničily až do doby, kdy komunistický režim v Československu padl. Pro mnohé však ničení znamenalo sílu masarykovského odkazu „*poněvadž kdyby jej nebouraly, bylo by to mnohem horší, protože by se ukázalo, že jim za to jeho osobnost ani nestála*“.³⁵

Konečně listopad 1989 přinesl vlnu připomínek první republiky a také tedy obnovy pomníků T. G. Masaryka. Lidé tehdy takřka sami od sebe vylepovali portréty prvorepublikových státníků. Města i obce se snažily obnovit svoji připomínku na prezidenta Masaryka, v mnoha místech se to podařilo a v několika se snad ještě podaří, také i z důvodu oslav výročí vzniku republiky v roce 2018.³⁶

V této kapitole je psáno o pomnících T. G. Masaryka a jejich důležitosti u společnosti. Kapitola shrnuje celý průběh dějin, kdy se pomníky prvního československého prezidenta stavěly či bouraly. Nejedná se o pomníky jen ležící v Královéhradeckém kraji, ale je zde zaměření na celou oblast České republiky.

---

³³ Zdeněk HOJDA – Jiří POKORNÝ, *Pomníky a zapomínky*, Praha 1996, s. 197–200.

³⁴ *Tamtéž* s. 200–202.

³⁵ *Tamtéž* s. 203–204.

³⁶ *Tamtéž* s. 230–235

2 Pomníky, busty, místa a cesty Tomáše Garrigua Masaryka v Královéhradeckém kraji

Druhá kapitola pojednává o pomnících, bustách, pamětních deskách a návštěvách měst a obcí v Královéhradeckém kraji, kam T. G. Masaryk rád zavítal. Celá kapitola je rozdělena na jednotlivé podkapitoly, kde jsou informace o určitých místech.

Místa, kde se nacházejí památníky věnované prvnímu prezidentovi, jsou často spjatá právě s jeho návštěvou. Nacházejí se tu ale i výjimky, například Masarykova chata na Šerlichu, která nese jeho jméno a kde se nachází i jeho busta. Na chatu Masaryk osobně nikdy nezavítal, i přesto z úcty k němu se klub turistů rozhodl chatu věnovat právě jeho odkazu.³⁷

Bohužel ne všude se zachovaly pomníky, tak jak byly postaveny a poprvé odhaleny. V podkapitolách je zaměřeno i na ně, a to z důvodu připomenutí jejich důležitosti a z respektu města či obce k prezidentovi T. G. Masarykovi.

V Královéhradeckém kraji se nachází mnoho míst, kde stojí Masarykův pomník. Je zde mnoho obcí a měst, kde se nalézá jeho reliéf na pomnících padlých. Také mnoho ulic, náměstí a škol bylo přejmenováno v době, která přála masarykovskému odkazu. Ne všechny si odnesly jeho jméno do současnosti. V těchto částech jsou vypsány budovy, které nesou Masarykovo jméno v současnosti. Dnes jsou pojmenované ulice po prezidentovi například v Novém Městě nad Metují, v Častolovicích či v Lázních Bělhrad³⁸, ty často souvisejí s Masarykovým zájezdem v roce 1926.

V Královéhradeckém kraji je k vidění mnoho připomínek osoby Tomáše Garrigua Masaryka. Doba první republiky se stala rozkvětem právě těchto připomínek a památníků, v průběhu let jich ubylo, ale po roce 1989 se opět začalo s jejich obnovováním³⁹. Dnes se snaží královéhradečtí stále více obnovovat odkaz T. G. Masaryka, z důvodu jeho obliby a úcty k jeho osobnosti.

---

³⁷ Václav, ŠPLÍCHAL, *Z historie Masarykovy chaty na Šerlichu*, Deštné v Orlických horách 2005, s. 7–26.

³⁸ Mapy.cz, dostupné online: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.8295000&y=50.2076990&z=11> [citováno 18-01-2018].

³⁹ Zdeněk, HOJDA – Jiří, POKORNÝ, *Pomníky a zapomínky*, Praha 1996, s. 191–204.

2.1 Okres Hradec Králové

Tato podkapitola je věnovaná pomníkům, budovám a cestám prezidenta T. G. Masaryka v okrese Hradec Králové. Hradci Králové jako hlavnímu městu Královéhradeckého kraje je v této části věnována trochu větší pozornost.

Černilov

V Černilově se nachází **Masarykova jubilejní základní a mateřská škola**. Tato škola nese jméno Masaryka od roku 1931, kdy prezident souhlasil s tím, že jej mohla mít ve svém názvu. O rok dříve byla stavba započata a jejím architektem se stal Oldřich Liska. Přesně 30. srpna 1931 byla budova dokončena a slavnostně otevřena. Nová budova patřila tehdy k nejmodernějším školám v celé republice. V letech 1970-1973 se zbudovala mateřská škola, která je dnes součástí Masarykovy jubilejní školy.

Ve škole je také umístěn reliéf T. G. Masaryka, který byl odhalen roku 2002.⁴⁰

Hradec Králové

Prezident Masaryk podnikl do Hradce Králové celkem jedenáct návštěv, a to mezi lety 1892 až 1929.⁴¹ Jednalo se spíše o návštěvy, které se konaly za účelem jeho přednášek. Oficiální návštěvy se realizovaly v roce 1919, 1926 a 1929.⁴²

V Hradci Králové má **T. G. Masaryk pomník**, který stojí na dnešním Masarykově náměstí, kde má své čestné místo již od roku 1926. Socha prezidenta je vytvořena v životní velikosti z bronzu.

Poprvé byl tedy jeho pomník postaven roku 1926. Slavnostní položení základního kamene se konalo o rok dříve. Na pomník se uskutečnila veřejná sbírka, do níž jako první přispěl starosta města František Ulrich. Za zhotovitele pomníku byl určen sochař Josef Štursa, celková rekonstrukce dřívějšího Husova náměstí byla vložena do rukou architekta Josefa Gočára. Tragická smrt Josefa Štursy však znamenala, že provedení pomníku se ujme sochař Otto Gutfreund, kterého požádala městská rada. Ten svoji bronzovou sochu prezidenta Masaryka

---

⁴⁰ Walter, VOGT, *Černilov: minulost – současnost*, Jilemnice 2002, s. 92–101.

⁴¹ V roce 1892, 1898, 1900, v roce 1906 dvakrát, 1909, 1911, 1912, 1919, 1926, 1929.

⁴² Josef, POTOČEK, *Návrat k odkazu svobody, demokracie a mravnosti: znovuoobnovení sochy T. G. Masaryka v Hradci Králové* 1990, Hradec Králové 1990, s. 35.

dokončil v srpnu 1926, podle přesných parametrů, které mu poskytl sám prezident. Na den státního svátku, tedy 28. října, byl pomník slavnostně odhalen, za účasti spolků, i salv z děl, které zazněly už o šesté hodině ráno.

Rok po okupaci nacistickými vojsky byla socha odstraněna a použita k válečným účelům. Po skončení války se začalo hovořit o její znovuobnovení. Stalo se tak až roku 1947, pro město to byla opět velká událost. Stačilo však jen pět let a osud pomníku byl zpečetěn na schůzi jednotného národního výboru, kde se jednalo o přejmenování náměstí a také o pomníku, který musel být odstraněn. O rok později ji vandalové strhli a nadále byla použita k jiným účelům.⁴³ Na začátku roku 1968 se jednalo o rekonstrukci pomníku, však srpen téhož roku vše zhatil.

Pomník svého třetího znovuodhalení se dočkal po revoluci v roce 1989 za účasti prezidenta Václava Havla. Nyní je tedy na náměstí už druhá přesná kopie Gutfreundovy sochy Tomáše Garrigua Masaryka.⁴⁴

V Hradci Králové se také nachází už výše zmíněné **Masarykovo náměstí**, které si prošlo mnoha přejmenováními. Nejprve se od roku 1914 jmenovalo Husovo náměstí, dále roku 1931 dostalo název Masarykovo, po dobu druhé světové války se několikrát znovu nově pojmenovalo.⁴⁵ Po válce získalo zpět Masarykovo jméno. V roce 1953 se náměstí přejmenovalo na náměstí Velké říjnové revoluce. Ještě v době komunistické éry si získalo dva názvy.⁴⁶ Rok 1989 přinesl náměstí zpět své jméno, tedy Masarykovo.⁴⁷

Malšovice (část města Hradce Králové)

Reliéf T. G. Masaryka je vytesán na pomníku padlých z první světové války v části Hradce Králové, Malšovice. Byl zbudován roku 1922, za totalitních režimů byl reliéf sňat, a v roce 1990 byl kompletně pomník obnoven.⁴⁸

---

⁴³ Byla odvezena do družstva ZUKOV v Praze, kde byla rozřezána a roztavena.

⁴⁴ Josef, POTOČEK, *Návrat k odkazu svobody, demokracie a mravnosti: znovuobnovení sochy T. G. Masaryka v Hradci Králové* 1990, Hradec Králové 1990, s. 9–34.

⁴⁵ 1940 Boženy Němcové, 1941 Nové, 1941 Viktoria Pl.

⁴⁶ 1961 Leninovo náměstí, 1970 Mírové náměstí

⁴⁷ Bohumír, DEJMEK, *Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic*, Hradec Králové 1993, s. 76.

⁴⁸ Petra, JENÍKOVÁ, *Oslavy TGM v Hradci Králové, Několik ohlédnutí za léty 1918-1935*, Brno 2015. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, s. 17.

Třebeš (část města Hradce Králové)

Pomník padlých s reliéfem T. G. Masaryka se nachází v městské části Hradce, zvané Třebeš. Pomník byl odhalen v roce 1923, Masarykův reliéf byl několikrát sňat z ideologických důvodů. Navrácen byl zpět na pomník roku 2002.⁴⁹

Plotiště (část města Hradce Králové)

Masarykova základní a mateřská škola se nachází v Hradecké části jménem Plotiště a skládá se celkem ze tří budov.⁵⁰ V základní škole se nachází busta T. G. Masaryka, kterou zde odhalili roku 2016. Busta prezidenta byla umístěna ve škole už od roku 1932, kdy se škola slavnostně otvírala. Od dob protektorátu Čech a Moravy až do roku, kdy byla busta odhalena, byla ukrývána místními lidmi, kteří ji škole navrátili.⁵¹

Chlumec nad Cidlinou

Masarykův reliéf je možno vidět i v Chlumci nad Cidlinou v ulici Kozelkově v parku mezi spořitelnou a sokolovnou. Reliéf je vytesán do pískovce ve tvaru krychle. Vedle reliéfu se nachází pomník věnovaný obětem druhé světové války.

Původně na místě dnešního pomníku s reliéfem Masaryka stávala socha prezidenta v životní velikosti, kterou odlil František Anýž podle modelu předního sochaře Otakara Španiela.⁵² Socha měla být součástí pomníku padlých. Celkového vzhledu pomníku se ujal architekt Kamil Roškot. Projekt vyšel přesně na 56 992 Kč, peníze byly uhrazeny ze sbírky, která se uspořádala.

Pomník byl odhalen 28. října roku 1931 za velkých oslav, hlavního slova se ujal legionář, poslanec, diplomat a politik Jan Šeba. Ani tento pomník však nezůstal na svém místě v době nacistické okupace. Na příkaz musel být odstraněn. Podle archivních spisů byla socha odvezena do depozitáře Národního muzea v Praze. Do Chlumce se vrátila roku 1945 a slavnostně byla odhalena na den

---

⁴⁹ Petra, JENÍKOVÁ, *Oslavy TGM v Hradci Králové, Několik ohlédnutí za léty 1918-1935*, Brno 2015. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, s. 17.

⁵⁰ Masarykova základní a mateřská škola, Historie, *zsplotiste.eu* [online]. 2015 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zsplotiste.eu/zakladni-skola/historie/>

⁵¹ Masarykova základní a mateřská škola, Slavnostní předání busty T. G. Masaryka, *zsplotiste.eu* [online]. 2015 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zsplotiste.eu/slavnostni-predani-busty-t-g-masaryka-2/>

⁵² Státní okresní archiv Hradec Králové, f. Městský národní výbor Chlumec nad Cidlinou, Inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha MěNV Chlumec nad Cidlinou, s. 89 a 96.

vzniku republiky. Původní pomník se v mnohém lišil, desky se jmény padlých se uchovaly, ale byly přemístěny za doby okupace na jiné místo a tam také zůstaly. Na jejich původní místo architekt Jiří Durdík umístil mísu na řecký oheň.

Rok 1953 přivedl pomníku opravdovou zkázu. Socha Masaryka byla odstraněna a o šest let později nahrazena pomníkem Rudoarmějce. Samotná socha se už nikdy nenalezla. Po roce 1989 se město rozhodlo o rekonstrukci pomníku prezidenta Masaryka. Z řady návrhů, vybrali návrh od sochařky Kateřiny Čihákové-Myškové, která vytvořila v pískovci reliéf T. G. Masaryka, jehož odhalení se konalo 14. září roku 1997.⁵³

Lodín

Pomník padlých z první a druhé světové války s bustou T. G. Masaryka a s bustou Antonína Švehly se nachází na návsi uprostřed obce Lodín. Pod bustou TGM je nápis T. G. Masaryk osvoboditel první president Československé republiky.⁵⁴

Nechanice

V Nechanicích stával **pomník T. G. Masaryka** před budovou místní školy. Ve městě vznikl komitét a sbírka pro jeho postavení už ve dvacátých letech minulého století. Pomník byl slavnostně odhalen 4. srpna 1935 u příležitosti nadcházejících prezidentových narozenin.

Po dobu německé okupace byl pomník odstraněn a ukryt v budově školy. Po skončení druhé světové války se dostal zpět na své místo. Roku 1959 byl sejmut a uložen do hořické kamenické školy. Bohužel tam ale nebyl nikdy nalezen.

Od roku 2011 existuje Spolek přátel Nechanicka, který se snaží pomník obnovit.⁵⁵

Suchá

Reliéf T. G. Masaryka na pomníku padlých z první světové války se nachází před místním kostelem, byl postaven roku 1920.⁵⁶

---

⁵³ Jaroslav, TOBIÁŠ, *Lidé a pomníky mají své osudy*, Chlumecké listy 8, 2014, s. 38–40.

⁵⁴ Spolek pro vojenská pietní místa, Lodín – Pomník Obětem 1. a 2. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/1492-lodin/>

⁵⁵ Radek, MEJSTRÍK, *Činnost občanského sdružení Spolku přátel Nechanicka*, Mikroregion Nechanicko Zpravodaj 1, 2012, s. 2.

Nové Město nad Cidlinou

Busta T. G. Masaryka na památníku osvobození se nachází před novoměstskou školou, stojí zde už od roku 1930. Součástí pomníku jsou jména padlých, která jsou vyryta zezadu. Celý projekt pomníku je dílem sochaře Ladislava Šalouna. Pomník byl jednou odstraněn, a to v roce 1938, z důvodu budování silnice na Pardubice, tím tedy předešel různým peripetiím.⁵⁷

Nový Bydžov

Ve městě Nový Bydžov vznikl komitét pro postavení pomníku prezidentu Osvoboditeli roku 1937, odhalení samotného pomníku se určilo na 28. října o rok později. V pamětní knize už, bohužel, o odhalení pomníku v témže roce informace nejsou, tudíž pomník zřejmě nikdy odhalen nebyl. V Novém Bydžově se nachází alespoň **pamětní deska T. G. Masaryka**.⁵⁸

Pamětní deska se nachází na městské radnici ve vestibulu, vytvořil ji hořický sochař Karel Samohrd. Poprvé byla odhalena roku 1946, o šest let později byla odstraněna a vrácena v roce 1968. Následně byla opět sundána a bohužel zničena. Nová pamětní deska Masaryka se dočkala slavnostního odhalení v roce 1990.⁵⁹

V Novém Bydžově se nachází ještě jedna upomínka na osobu T. G. Masaryka a to náměstí po něm pojmenované, které leží ve středu města.⁶⁰

Pamětník

V obci Pamětník stojí **busta T. G. Masaryka**, která je umístěna na pomníku padlých. Tento pomník se nachází ve středu obce. Poprvé byl odhalen na dvacáté výročí vzniku republiky. Busta v době protektorátu Čechy a Morava byla ukryta v místním mlýně pana Malého. V roce 1990 se zpátky vrátila a byla slavnostně odhalena.⁶¹

---

⁵⁶ Spolek pro vojenská pietní místa, Suchá – Pomník Obětem 1. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/1484-sucha/>

⁵⁷ Jaroslav, TOBIÁŠ, *Lidé a pomníky mají své osudy*, Chlumecké listy 8, 2014, s. 38–40.

⁵⁸ SOKA Hradec Králové, f. Archiv města Nový Bydžov, Inv. č. xp244, kn. č. xp244, Pamětní kniha Nového Bydžova 1933-1976, s. 280.

⁵⁹ Jan, KOHOUT, *Kalendárium*, Novobydžovský zpravodaj 9, 2016, s. 12.

⁶⁰ [Mapy.cz](https://mapy.cz/), dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=15.4909084&y=50.2414630&z=18&source=stre&id=89730&q=Masarykovo%20n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD%20Nov%C3%BD%20Byd%C5%BEov> [citováno 18-01-2018].

⁶¹ Jaroslav, TOBIÁŠ, *Lidé a pomníky mají své osudy*, Chlumecké listy 8, 2014, s. 38–40.

Třebechovice pod Orebem

Ve městě Třebechovicích pod Orebem je ve středu města situováno **Masarykovo náměstí**.⁶²

Urbanice

V Urbanicích je vyryt **Reliéf TGM na pomníku padlých** z první světové války, který se nachází uprostřed obce. Byl zbudován roku 1920 sochařem Josefem Hilsem. Dvakrát musel být Masarykův reliéf odstraněn, a to roku 1940, kdy se ho podařilo skrýt a roku 1953 došlo k jeho odsekání. Celkovou rekonstrukcí pomník prošel po sametové revoluci.⁶³

2.2 Okres Jičín

V této podkapitole jsou vypsány pomníky, busty a cesty T. G. Masaryka, které se vážou k okresu Jičín.

Hořice

V Hořicích se nachází důstojný pomník T. G. Masaryka, a to v podobě **Masarykovy věži samostatnosti**, která se nachází na severním okraji města, na místě zvaném Chlum. Začátek jejího příběhu se datuje už za první světové války, kdy se jednalo o její postavení, ve spisech je uveden rok 1916, kdy mnozí občané chtěli vybudovat památník obětem velké války.⁶⁴ Památník měl být postaven v podobě věže zvané věže hrdinů. Po válce byl památník určen k oslavě samostatnosti státu, tedy měl být věží samostatnosti. Na celý projekt vznikla sbírka i organizace pro postavení pomníku, kterou vedl Václav Weinzettl.⁶⁵

Stavět se začalo na začátku roku 1925. O rok později na základní kámen poklepal sám prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Projektu na zbudování této věže se ujal architekt František Blažek. Věž se stavěla do roku 1938, kdy byla

---

⁶² [Mapy.cz](https://mapy.cz), dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=15.9931038&y=50.2009023&z=18&source=stre&id=89908> [citováno 18-01-2018].

⁶³ Obec Urbanice, Domů–Památky–Památník Padlých, [urbanice.cz](http://www.urbanice.cz)[online]. 2000–2018 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.urbanice.cz/pamatky/pamatnik-padlych>
Spolek pro vojenská pietní místa, Urbanice – Pomník Obětem 1. světové války, [vets.cz](http://www.vets.cz)[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <https://www.vets.cz/vpm/mista/obec/1566-urbanice/>

⁶⁴ Příklad pana Jana Kysely místního učitele, který psal městské radě o zbudování památky obětem války

⁶⁵ SOkA Jičín, f. Městský úřad v Hořicích, Inv. č. 1376, spisy, Věž samostatnosti 1915–1939.

vystavěna do 25 metrů, poté se ve stavbě už nikdy nepokračovalo. Měla také sloužit jako letecký maják na lince Praha – Varšava.⁶⁶

V době německé okupace byla věž poškozena, následně po válce byla opravena. Doba socialismu věži nepřála. Reliéfy byly opět zakryty, jak tomu bylo i za nacistické nadvlády.⁶⁷ Celkové opravy věže i reliéfů byly provedeny po roce 1989.⁶⁸

Význam věže začíná u mohutného podstavce věže, který symbolizuje sílu a svornost národa, štíhlý dřík věže ukazuje obraz vydobyté samostatnosti.⁶⁹ Věž je zakončena kopulí, která měla sloužit k zamýšlené observatoři. Kopule je na věži od roku 1961. Celou stavbu doplňuje sochařská výzdoba od Jana Vávry a Karla Lenharta. Tématem všech soch je československý odboj. Na pravém reliéfu z vnější části věže je vyobrazen i prezident Masaryk. Venku před věží je skupina legionářů od Františka Duchače Vyskočila. Původně měla být vystavěna k věži takzvaná cesta legií, která se však nikdy nevystavěla. V dnešní době je ve věži památková a pietní síň. Věž je plně zpřístupněna a o jejím dokončení se spekuluje.⁷⁰

Jičín

S městem Jičín je T. G. Masaryk spojen hned několikrát. Poprvé T. G. Masaryk navštívil Jičín v roce 1905 kvůli svým přednáškám. Na památku jeho přednášek byla v roce 1930 umístěna na hotelu Paříž, kde přednášel, pamětní deska od Karla Samohrda.⁷¹ Podruhé zavítal první československý prezident do Jičína v říjnu roku 1921. Byla to oficiální návštěva, kdy město pro Masaryka připravilo velmi bohatý program.⁷²

---

⁶⁶ Karel, KRÁTKÝ, *Věž samostatnosti*, Hořický občasník 27, 1990, s. 7.

⁶⁷ Karel, KRÁTKÝ, *Věž samostatnosti*, Hořický občasník 28, 1990, s. 6.

⁶⁸ Karel, KRÁTKÝ, *Věž samostatnosti*, Hořický občasník 29, 1990, s. 6.

⁶⁹ Karel, KRÁTKÝ, *Věž samostatnosti*, Hořický občasník 27, 1990, s. 7.

⁷⁰ Hořický nezávislý list svobodomyšlný, *Jak to bylo s tou věží-a s tou samostatností*, Hořické noviny 3, 2017, s. 1–4.

Veronika, PECLINOVSKÁ. Rozhledna povyroste o patnáct metrů. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 22/12/2017 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/rozhledna-povyroste-o-patnact-metru-20171222.html

⁷¹ *Sochy, pomníky, kříže a pamětní desky v Jičíně*. Jičín: Regionální muzeum a galerie 2006, s. 63.

⁷² Jindřich, FRANCEK – Kristýna, MATĚJKOVÁ, *Dějiny Jičína*, Praha 2010, s. 284–286 a 351–353.

Hana, FAJSTAUEROVÁ, Každá Masarykova návštěva Jičína vzbudila silné emoce. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 29/4/2014 [cit. 2018-01-18] Dostupné z:

Ve městě Jičín se také nachází **Masarykova obchodní akademie**. Ta se nachází v ulici 17. listopadu a byla založena roku 1922. Název Masarykova obchodní škola dostala roku 1931, v době protektorátu Čechy a Morava byl název Masarykova zcela vypuštěn, stejně tak, jako v době socialismu. Název Masarykova se vrátil na chvíli po konci druhé světové války a po roce 1989 zcela úplně.⁷³

V Jičíně je ještě jedna upomínka na prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a to po něm pojmenované divadlo. **Masarykovo divadlo** se nachází v Husově ulici v Jičíně.⁷⁴

Kopidlno

Pomník T. G. Masaryka leží také v Kopidlně. Ten se nachází před školou, v ulici Tomáše Svobody. Přesně 10. září roku 1922 byl pomník odhalen za bujarých oslav, na odhalení se přijel podívat i ministr školství Gustav Habrman. Celkový náklad na zhotovení pomníku dosáhl výše 8000 Kč. Masarykův pomník v Kopidlně byl podle informací třetím pomníkem pro prezidenta Osvoboditele v republice. V době okupace nacistickými vojsky byl pomník odstraněn a ukryt, v roce 1945 byl znovu se vši pompou odhalen. Ne však na dlouho. Busta byla za dob socialismu stržena a rozbita a její kusy údajně skončily v základech stavby. Ještě před tímto činem místní občané, v roce 1950, pokládali k bustě věnce k výročí prezidentova úmrtí. Další osudy jsou známy až v roce 1992, kdy byla podle dobových snímků zrekonstruována sochařem Tomášem Hálou z Hořic.⁷⁵

Ostroměř

V obci Ostroměř se nachází **pomník T. G. Masaryka**. Prezidentova socha je postavena v ulici T. G. Masaryka hned za mostem. Jeho součástí jsou i jména padlých z první i druhé světové války. T. G. Masaryk je zde vytesán trochu neobvykle v plášti a s „masaryčkou“ na hlavě.

---

https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/kazda-masarykova-navsteva-jicina-vzbudila-silne-emoce-20140429.html

⁷³ Masarykova obchodní akademie Jičín, Mezníky v historii školy, *moa-jc.cz* [online].[cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.moa-jc.cz/zobraz-text.php?id=26>

⁷⁴ KZMJ Divadlo, Kontakty, *kzmj.cz*[online].[cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.kzmj.cz/divadlo/kontakty-divadlo/>

⁷⁵ Pavel BERNÝ, *Kopidlno: Drahoraz, Ledkov, Mlýnec, Pševy*, Nymburk 2014, s. 114–115 a 179–180.

Pomník TGM v Ostroměři byl poprvé postaven v roce 1935. Zhotovitelem pomníku byl určen sochař Ladislav Zívř. Za nacistické okupace byl odstraněn a znovuodhalení se konalo roku 1946.⁷⁶ Za komunistického režimu byl opět odstraněn a následně zničen v roce 1953.⁷⁷ Ostroměřský pomník TGM se dočkal už třetího odhalení po sametové revoluci, a to v roce 1991, přesněji 14. září, kdy se na počest odhalení konala velká slavnost. Jeho autorem je sochař František Ruda, který ho zhotovil podle návrhů Ladislava Zívřa.⁷⁸

Miletín

V Miletíně byl zbudován **pomník T. G. Masaryka**, který byl umístěn ve školní zahradě roku 1930. O deset let později byla busta sňata. Po válce se opět dostala na své místo. Busta zde vydržela až do roku 1959, kdy musela být odstraněna. Byla nahrazena bustou spisovatele Karla Jaromíra Erbena. O dalších jejích osudech už nejsou informace. Letošní rok se pokoušejí občané bustu najít a pomník obnovit.⁷⁹

Nová Paka

V Nové Pace je k nalezení **pomník T. G. Masaryka** u místního gymnázia. Stejně tak jako u Ostroměřského pomníku, je Masaryk vytesán jako prezident v plášti s typickou „masaryčkou“ na hlavě.

Poprvé byl umístěn před základní školou v roce 1938. Slavnostní odhalení proběhlo 11. září a jeho zhotovení se ujal sochař Ladislav Zívř.⁸⁰

Za druhé světové války sochu nechali nacisté odstranit. 2. května 1948 ji občané Nové Paky znovu odhalovali, bohužel už ne tu samou z roku 1938, ale nově vyrobenou z hořického pískovce opět od Ladislava Zívřa. Její poškození z války totiž bylo natolik závažné, že ji nebylo možno opravit.⁸¹ Na slavnostním

---

⁷⁶ *Znovuodhalení sochy T. G. Masaryka v Ostroměři*, Hořický občasník 27, 1990, s. 7.

⁷⁷ Světluš, FIKAROVÁ, *OB informuje*, Ostroměřský zpravodaj 3, 1990, s. 1.

⁷⁸ Miroslav, HOLUB, *T. G. Masaryk se k nám vrátil*, Ostroměřský zpravodaj 14, 1991, s. 1.

⁷⁹ Veronika, PECLINOVSKÁ. Hledá se busta T. G. Masaryka. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 6/1/2018 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://rychnovsky.denik.cz/z-regionu/hleda-se-busta-t-g-masaryka-20180106.html>

⁸⁰ SOkA Jičín f. Archiv města Nová Paka, Inv. č. 287, kn. č. 129, Kronika města 1938–1939, s. 240.

⁸¹ SOkA Jičín f. Městský národní výbor Nová Paka, Neuspořádaná, Kronika města 1946–1953, s. 33.

odhalení měl hlavní slovo generál Boček⁸², který později zahynul v komunistickém vězení.

Komunistická éra však i druhé soše prezidenta Masaryka přinesla zkázu, v noci byla odstraněna a následně rozbita.⁸³ Teprve v roce 1992 se Nová Paka dočkala třetího pomníku, který zhotovil sochař František Ruda jako kopii pomníku druhého.⁸⁴

V Nové Pace je také **Masarykovo náměstí**, které se nachází u kostela sv. Mikuláše.⁸⁵

Nové Smrkovice

V malé obci jménem Nové Smrkovice se nachází v centru obce **pomník padlých s bustou T. G. Masaryka**.⁸⁶

Stará Paka

Ve Staré Pace je zbudována škola, která nese čestné jméno **Masarykova základní škola**. Nachází se v ulici Revoluční. Budova Masarykovy základní školy se začala stavět v roce 1931, kdy potřebné materiály a plány byly sehnány. O rok dříve, 6. března, se místní zastupitelstvo rozhodlo, aby nesla jméno právě prezidenta na jeho počest k osmdesátým narozeninám.⁸⁷

Valdice

V obci Valdice se nachází **pomník T. G. Masaryka** u obecního úřadu. Dnes ve Valdicích už stojí třetí zhotovený Masarykův pomník.

V roce 1924 se konala slavnost odhalení tohoto pomníku. Rok předtím k němu občané pokládali základní kámen.⁸⁸ Jeho autorem byl sochař Josef Deyl

---

⁸² V kronice není jméno generála Bočka uvedeno, jedná se nejspíše o generála Bohumila Bočka, který zemřel ve věznici ve Valdicích.

⁸³ Jaroslav, VÁGENKNECHT, *Co možná nevíte o pomníku T. G. M. v Nové Pace*, Achát-zpravodaj města Nové Paky 6, 1992, s. 11–12.

⁸⁴ *Návrat*, Achát-zpravodaj města Nové Paky 10, 1992, s. 2.

⁸⁵ [Mapy.cz](https://mapy.cz), dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=15.5158858&y=50.4945775&z=18&source=stre&id=92956&q=Masarykovo%20n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD%20Nov%C3%A1%20Paka> [citováno 18-1-2018].

⁸⁶ Spolek pro vojenská pietní místa, Nové Smrkovice – Pomník Obětem 1. světové války, [vets.cz](http://www.vets.cz) [online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2977-nove-smrkovice/>

⁸⁷ Masarykova základní škola ve Staré Pace, Historie, [zsstarapaka.cz](http://www.zsstarapaka.cz) [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zsstarapaka.cz/Historie/Histmask.htm>

⁸⁸ SOKA Jičín f. Místní národní výbor Valdice, Neuspořádaná, Kronika obce 1922, 1945–1977, s. 75.

z Hořic. Pomník v té době stál 12 000 Kč.⁸⁹ Ve druhé světové válce se busta Masaryka musela nechat odstranit. Byla poškozena, ale naštěstí se jí podařilo opravit a po válce ji opravenou uložili do muzea v Železnici. Na místo původní busty vyrobili novou podle staré, ta však na místě vydržela jen do roku 1953, kdy byla znovu odstraněna.⁹⁰

Svého třetího odhalení se dočkal pomník až v roce 2009, jehož autorem se stal sochař Leoš Velehrach.⁹¹

Vysoké Veselí

Ve městě Vysoké Veselé se nacházejí **pamětní desky obětem první a druhé světové války spolu s pamětní deskou TGM**. Desky se nacházejí na budově městského úřadu, který leží na Mírovém náměstí. Pamětní deska TGM se nachází vpravo a je věnována 10. výročí jeho úmrtí.⁹²

Železnice

Železnice je město, kde se nachází v Tyršově ulici **Masarykova základní škola**. Budova školy se začala stavět v roce 1933 a o dva roky byla slavnostně otevřena.⁹³

2.3 Okres Trutnov

Podkapitola se věnuje pomníkům, bustám, místům a budovám pojmenovaným po prezidentu Osvoboditeli v okrese Trutnov.

Bílá Třemešná

V Bílé Třemešné je postaven pomník padlých s bronzovou **bustou T. G. Masaryka**, který se nachází ve středu obce, v parku. Pomník se skládá z busty T. G. Masaryka, za ní se nachází reliéf, který je ve tvaru lipových listů. Vedle busty, která je umístěna na podstavci se nacházejí desky se jmény padlých.

---

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 83.

⁹⁰ *Tamtéž*, s. 158.

⁹¹ Do Valdic se vrátila socha T. G. Masaryka. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 29/10/2009 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/jcvaldice-socha-masaryka-navrat20091028.html

⁹² Spolek pro vojenská pietní místa, Vysoké Veselí – Pamětní desky Obětem 1. a 2. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2010-vysoke-veseli/>

⁹³ Masarykova základní škola a mateřská škola Železnice, Historie školy, *zszeleznice.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zszeleznice.cz/skola/historie-skoly/>

Nejprve byl pomník v nadživotní velikosti odhalen roku 1938 a jeho autorem je podle kroniky Bílek z Hořic.⁹⁴ Pomník byl po válce opraven a slavnostně odhalen.⁹⁵ Na začátku roku 1955 ho neznámí vandalové strhli a tím i rozbili.⁹⁶

Rekonstrukce pomníku proběhla v roce 1990, autorem pomníku nebyl už Bílek z Hořic, ale sochař Richtermoc.⁹⁷

Dvůr Králové nad Labem

Dvůr Králové nad Labem poprvé Masaryk navštívil roku 1906 z důvodu své přednášky, kterou přednesl v Hankově domě na náměstí. Podruhé zde zavítal až o dvacet let později, jeho návštěva se stala velice významnou nejen v okrese, ale i v kraji.⁹⁸

Město Dvůr Králové nad Labem se také pyšní **Masarykovým pomníkem**, který se nachází v části města České Podharti. V roce 1923 bylo usneseno, že občané vybudují pomník právě tehdejšímu prezidentovi. O rok později se pomník odhaloval. Náklady vyšplhaly až k částce 18 000 Kč a jeho zhotoviteli byli určeni sochaři Václav Wagner a Josef Bárta, který vytvořil podstavec. Za nacistické okupace byl v roce 1940 pomník odstraněn.

Až v roce 1990 se z dalších informací dozvídáme, že busta na pomníku byla uložena v obecním dvoře. Rok 1945 znamenal pro pomník znovuoobnovení, však rok 1953 přinesl znovu jeho odstranění. Okupační rok 1968 byl pro pomník už třetím odhalením za pomoci sochaře Antonína Wagnera, však ne na dlouho, o čtyři roky později musel být znovu odstraněn. Svého posledního odhalení se dočkal v roce 1990, kdy ho nechalo město opravit sochaři Jaroslavem Černým a sochařem Františkem Rudou. Pomník zde stojí dodnes.⁹⁹

---

⁹⁴ V kronice není uvedeno sochařovo jméno.

⁹⁵ Iva, HEJNOVÁ, *Pietní místa 1. a 2. Světové války v okrese Trutnov*, Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Historický ústav, s. 3.

⁹⁶ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Bílá Třemešná, Inv. č. x2, kn. č. 2, Kronika obce Bílá Třemešná 1945–1956, s. 166.

⁹⁷ Vladimír, HLAVATÝ, *Aktuální dění v obci*, Třemešenský zpravodaj 2, 2015, s. 25.

⁹⁸ Jan, SCHWARZ, *TGM dvakrát navštívil naše město v roce 1906 a v roce 1926*, Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí 6, 2016, s. 69.

⁹⁹ Jan, SCHWARZ, *Naše město a Tomáš Garrigue Masaryk*, Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí 10, 1997, s. 6–7.

Petra, JANÁKOVÁ, *Osudy pomníků T. G. Masaryka ve Dvoře Králové nad Labem 1923–1990*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav.

Dvůr Králové nad Labem chtěl zbudovat **druhou sochu T. G. Masaryka**, která je však bohužel k vidění už jen na fotografiích. K jejímu odhalení mělo dojít v roce 1938, ale nedošlo k tomu kvůli mnichovským událostem. Jejím autorem byl profesor Josef Drahoňovský. Za druhé světové války měla být bronzová socha určena pro válečné účely, díky snahám některých občanů tomu tak nebylo. V roce 1946 chtěli občané pomník obnovit, únor 1948 jim to ale překazil a druhá socha ve Dvoře Králové byla minulostí.¹⁰⁰

Ve městě je také pojmenované náměstí po prezidentu Osvoboditeli. **Masarykovo náměstí** je situováno do středu města, je na něm k naleznutí Mariánský sloup i socha Záboje.¹⁰¹

Havlovice

Busta TGM v Havlovicích je součástí památníku obětem první i druhé světové války. Byla odhalena 18. srpna 1935 v parčíku před školou, za účasti mládeže, selské jízdy, občanů zdejších a cizích, v neposlední řadě také legionářů a sokolů. Jejím autorem je sochař Bílek z Hořic¹⁰². Na pomník se uskutečnila veřejná sbírka a byl objednan v ceně 6000 Kč.¹⁰³

Druhá světová válka přinesla bustě odstranění, byla zakopána ve stodole domu č. 46.¹⁰⁴ Po skončení války byla vrácena zpět na své místo hned v roce 1945.¹⁰⁵ Listopad 1956 přinesl bustě zničení, byla totiž vhozena neznámými pachateli do řeky Úpy, naštěstí se jí podařilo vytáhnout a byla uschována ve zbrojnici.¹⁰⁶

---

¹⁰⁰ Jan, SCHWARZ, *Naše město a Tomáš Garrigue Masaryk*, Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí 10, 1997, s. 1–5.

¹⁰¹ Mapy.cz, dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=15.8140643&y=50.4317241&z=18&source=stre&id=148064&q=Dv%C5%AFr%20Kr%C3%A1lov%C3%A9%20nad%20Labem%20n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD%20T.%20G.%20Masaryka> [citováno 18-1-2018].

¹⁰² V kronice je uveden jen Bílek z Hořic.

¹⁰³ SOKA Trutnov, f. Archiv obce Havlovic, Inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha Havlovic 1902–1938, s. 152–154.

¹⁰⁴ SOKA Trutnov, f. Archiv obce Havlovic, Inv. č. 2, kn. č. 2, Pamětní kniha Havlovic 1938–1945, s. 93–94.

¹⁰⁵ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Havlovice, Inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha Havlovic 1945–1952, s. 45.

¹⁰⁶ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Havlovice, Inv. č. x2, kn. č. 2, Pamětní kniha Havlovic 1953–1958, s. 173.

Třetí odhalení se konalo na den státního svátku 28. října 1968, však o pět let později byla uložena do muzea v Úpici.¹⁰⁷ Rok po sametové revoluci byla busta vrácena na své místo a se všemi poctami odhalena.¹⁰⁸

Úpice

V Úpici původně stával bronzový **pomník prezidenta Osvoboditele** na náměstí T. G. Masaryka, před takzvaným Morawetzovým domem. Autorem pomníku byl určen sochař Bílek z Hořic.¹⁰⁹ Kuratorium pro postavení pomníku T. G. Masaryka se uskupilo už v roce 1937, kdy od tohoto roku vznikla veřejná sbírka a plánované odhalení mělo být určené na 28. října 1938.¹¹⁰

Pomník se bohužel odhalení nedočkal, byl uschován v Hořicích kvůli začínající válce. Rok po skončení války město Úpice odhalovalo konečně svůj Masarykův pomník.¹¹¹ Bohužel v padesátých letech byl odstraněn, rozřezán a roztaven. Nyní se město snaží obnovit pomník k výročí 100 let od založení republiky. Z pomníku zbyl jen podstavec, který by měl být součástí toho nového.¹¹²

Ve městě je také **Masarykovo náměstí**, které se nachází ve středu města, uprostřed něho je místní kostel sv. Jakuba.¹¹³

Trotina

Pomník T. G. Masaryka se nachází u obecního úřadu v Trotině. Skládá se z busty a dvou obelisků z pískovce po stranách.

Na počest události, kdy prezident Masaryk projížděl Trotinou roku 1926, se místní občané rozhodli vystavět pomník právě jemu. Jeho slavnostní odhalení se uskutečnilo 14. srpna 1938 a účastnilo se ho přes dva tisíce lidí.

---

¹⁰⁷ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Havlovice, Inv. č. x3, kn. č. 3, Pamětní kniha Havlovice 1959–1980, s. 110–112 a 178.

¹⁰⁸ SOKA Trutnov, f. Místní národní výbor Havlovice, Inv. č. x5, kn. č. 5, Kronika obce Havlovice 1984–1993, s. 235.

¹⁰⁹ V kronice je naspáno jen o sochařově příjmení nikoliv jménu.

¹¹⁰ SOKA Trutnov, f. Obecná a měšťanská škola chlapecká Úpice, Inv. č. 3, kn. č. 3, Školní kronika obecné a měšťanské školy v Úpici 1929–1939, s. 235.

¹¹¹ SOKA Trutnov, f. 2. Národní škola Úpice, Inv. č. p3, kn. č. 3, Školní kronika obecné školy II. Na Lánech v Úpici 1945–1953, s. 305–306.

¹¹² Úpice – Návrat sochy TGM na úpické náměstí. In: *televize-js.cz*, [online]. 9/12/2017 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.televize-js.cz/clanky/upice/upice-navrat-sochy-tg-masaryka-na-upicke-namesti>

¹¹³ Mapy.cz, dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=16.0150315&y=50.5125154&z=18&source=stre&id=134231> [citováno 18/1/2018].

Po roce jeho odhalení přišla válka a busta musela být sejmuta, naštěstí ji místní občané dobře uschovali. Po válce mohla být opět umístěna na své místo, avšak ne na dlouho, po vítězném únoru, kdy se k moci dostala komunistická strana, musela být Masarykova busta odstraněna už podruhé. Byla zničena a prý svržena do Labe.

Třetího odhalení se pomník dočkal až roku 2011, novou bustu vytvořil kamenosochař Rudolf Huřa.¹¹⁴

Trutnov

Jediný název, kde je obsáhlé Masarykovo jméno v Trutnově dnes, je místní poliklinika, která tak byla pojmenována už kolem roku 1926. Jméno prezidenta bylo vypuštěno z názvu polikliniky za protektorátu Čech a Moravy, dokonce i za dob socialismu. Původní název si obnovila až po roce 1989. Budova stojí v Palackého ulici v Trutnově.¹¹⁵

Vrchlabí

Ve Vrchlabí se nachází **Masarykovo náměstí** ve středu města u místní radnice.¹¹⁶

Zvičina

Zvičina je vrch nedaleko obce Třebihošť. Tento vrch je znám díky **Masarykově studánce** a dříve také stezce, která už zanikla v roce 1926, kdy byla rozdělena na dvě části. Původní Masarykova stezka vedla z Hořic přes Miletín a Třebihošť na vrch Zvičina. Pojmenování po prezidentovi si stezka i studánka získala roku 1923, kdy ji vybudoval odbor klubu československých turistů za pomoci místních skautů a sokolů. Ti se na jejím vzniku podíleli už od roku 1920.¹¹⁷

---

¹¹⁴ Jana, SAIFRTOVÁ. Pohutý osud pomníku TGM a jeho znovuodhalení v obci Trotina. In: *Obec Trotina* [online]. 2/2/2012 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://www.obec-trotina.cz/news/pohuty-osud-pomniku-t-g-masaryka-a-jeho-znovuodhaleni-v-obci-trotina/>

¹¹⁵ Antonín JUST, – Karel, HYBNER, *Trutnov známý neznámý*, Rychnov nad Kněžnou 1991, 156–157.

Krkonošský deník.cz, Trutnov: Prezident T. G. Masaryk a Trutnov, *krkonošský. denik. cz* [online]. 23. 5. 2011 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <https://krkonosky.denik.cz/kratce/trutnov-prezident-t-g-masaryk-a-trutnov-874749.html>

¹¹⁶ Mapy.cz, dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=15.6101802&y=50.6278141&z=18&source=stre&id=134342> [citováno k 18-1-2018].

¹¹⁷ Karel, MRTÍNEK. Zvičina – Masarykova studánka a turistická stezka. In: *Po stopách T. G. Masaryka* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=57&misto=Masarykova-studanka-a-turisticka-stezka>

2.4 Okres Náchod

V této podkapitole jsou vypsány pomníky, cesty a budovy spjaté s prezidentem T. G. Masarykem v okrese Náchod.

Broumov

V Broumově se nachází **Masarykova základní škola**. Ta je situována do ulice Komenského. Původně tři samostatné budovy škol – budova Komenského, budova Lidická a budova Cihlářská se sloučily pod jednotným názvem Masarykovy školy v roce 2006.¹¹⁸

Červený Kostelec

V Červeném Kostelci se nalézá **náměstí T. G. Masaryka** ve středu města u městského úřadu.¹¹⁹

Jaroměř

Jaroměřský **pomník prezidenta T. G. Masaryka** stojí u Základní školy Ostrov Jaroměř v Masarykových sadech.

Základní kámen pomníku položili občané Jaroměře už v roce 1923, za velkolepých oslav, kterých se účastnili i lidé z Josefova.¹²⁰ Jeho odhalení se konalo 28. října 1928 a jeho autorem byl sochař Otakar Španiel.¹²¹ Druhá světová válka přinesla pomníku zničení, a to v roce 1940. Obnovení se dočkal o sedm let déle, však ne na dlouho, komunistický režim ho nechal strhnout v roce 1953.

Na původním místě pomníku dnes nalezneme desku, kterou vytvořil Petr Novák. Ta byla realizována díky Janu Šrámkovi, který byl politickým vězněm a pro kterého tento čin byl velice zásadní.¹²² Nový pomník TGM, kde je Masaryk ztvárněn trochu netradičně, byl odhalen v roce 2003 a stejně tak jako desky, je jeho autor jaroměřský rodák, sochař Petr Novák.¹²³

---

¹¹⁸ Masarykova základní škola, Historie Masarykovy školy v Broumově, *zsbroumov.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zsbroumov.cz/historie-skoly>

¹¹⁹ Mapy.cz, dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=16.0921591&y=50.4763837&z=18&source=stre&id=105784> [citováno 18-1-2018].

¹²⁰ SOkA Náchod, f. Archiv města Jaroměře, Inv. č. x1, kn. č. ukn n1, Kronika města Jaroměře 1922–1949, s. 44.

¹²¹ *Tamtéž*, s. 183–184.

¹²² Pamětní místa na komunistický režim, Jaroměř – Pamětní deska pomníku TGM, *pametnimista.usd.cas.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/jaromer-pametni-deska-pomniku-tgm/>

¹²³ Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, Petr Novák- Figura T. G. Masaryka v Jaroměři, *Sochařství.info* [online]. 2009 [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.sochařství.info/realizace/figura-tgmasaryka-v-jaromeri/>

Josefov

V Josefově nalezneme **Masarykův pomník** v sadech, které se nacházejí u ulice Rudé armády.

Pomník TGM byl poprvé odhalen roku 1926, jeho autorkou, podle předlohy Jana Štursy, byla Marie Kulhánková-Wagnerová z Hořic. V roce 1940 přišlo nařízení sejmutí Masarykovy busty a o pět let později, díky konci války, ji slavnostně mohl Josefov opět odhalit. Rok 1953, kdy se pomníky T. G. Masaryka nejčastěji bouraly a ničily, se nevyhnul ani josefovské soše, která byla poškozena, dokonce svržena do Labe a postupně chráněna v různých úkrytech. Originál Masarykovy busty se nalézá v městském muzeu. V sadech je vystavena nová socha od akademického sochaře Petra Nováka, který zhotovil i jaroměřský pomník T. G. Masaryka.¹²⁴

V Josefově je rovněž **Masarykovo náměstí**, které se nachází ve středu města, na náměstí je umístěn kostel Nanebevstoupení Páně.¹²⁵

Náchod

T. G. Masaryk poprvé zavítal společně se svou ženou Charlottou do Náchoda roku 1901 za účelem svých přednášek. Volný čas trávili tím, že navštěvovali okolí. Zavítali do Pekla, Dobrošova i Jizbice, kde byla na místní škole umístěna pamětní deska, která připomínala jeho návštěvu.¹²⁶ Další jeho přednášky se konaly o tři roky později, kdy byl ubytován v Dobrušce, odkud prý jezdíval někdy na kole až do Náchoda. Jeho nejslavnější návštěva se konala až v roce 1926.¹²⁷

V Náchodě je k nalezení **základní škola T. G. Masaryka spolu s jeho bustou**. Tato škola se nachází v ulici Bartoňově. Základní škola TGM v Náchodě byla založena 1933 a získala název Masarykova základní škola.¹²⁸

---

¹²⁴ Pavel, MERTLÍK, *Jaroměř na přelomu tisíciletí*, Jaroměř 1999, s. 82–84.

¹²⁵ Mapy.cz, dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=15.9302619&y=50.3387022&z=17&source=stre&id=106008&q=Masarykovo%20n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD%20Josefov> [citováno 18-1-2018].

¹²⁶ Po stopách TGM, Jizbice pamětní deska na budově školy, *tg-masaryk.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=73&misto=Pametni-deska-na-budove-skoly>

¹²⁷ SOKA Náchod, f. Městský národní výbor Náchod, Inv. č. 1149, kn. č. 262, Pamětní kniha města Náchoda XIX. 1989–1990, s. 328–331.

¹²⁸ 70. výročí ZŠ T. G. Masaryka v Náchodě: 1933-2003, Náchod: ZŠ T. G. Masaryka 2004, s. 2–8.

O bustě, která je umístěna na škole, není mnoho informací. Je dílem sochaře Otakara Španiela, její osudy jsou v kronikách popsány až v roce 1990, kde je napsáno, že o jejich dřívějších osudech se nepodařilo nic zjistit, zde jsou jen informace, že byla nalezena v budově Okresní vojenské správy.¹²⁹

Budova školy byla v roce 1953 přejmenována na Základní školu Julia Fučíka až do roku 1990, kdy se jí navrátíl čestný název Škola T. G. Masaryka.¹³⁰

Masarykovo náměstí leží také v Náchodě, nachází ve středu města, uprostřed je kostel sv. Vavřince.¹³¹

Police nad Metují

V Polici nad Metují je k naleznutí **Masarykovo náměstí** v jádru města u městského úřadu. Na náměstí se nachází Mariánský sloup.¹³²

Šestajovice

V obci Šestajovice se nachází **Reliéf T. G. Masaryka na pomníku padlých z první světové války**. Tento pomník se nalézá ve středu obce. Nachází se na něm nápis „*Prvnímu prezidentu Československé republiky T. G. Masarykovi*“.¹³³

Velichovky

Masarykův dům je součástí lázní ve Velichovkách. Budova se začala stavět roku 1923 a o tři roky později byla dokončena. Téhož roku Velichovky navštívil na své cestě i prezident T. G. Masaryk, který se právě v lázních nechal ubytovat ve vile Zátíší, na jeho počest nově vystavěný dům získal jméno Masarykův.¹³⁴

---

¹²⁹ SOKA Náchod, f. Městský národní výbor Náchod, Inv. č. 1149, kn. č. 262, Pamětní kniha města Náchoda XIX. 1989–1990, s. 312.

¹³⁰ 70. výročí ZŠ T. G. Masaryka v Náchodě: 1933–2003, Náchod: ZŠ T. G. Masaryka 2004, s. 8–11.

¹³¹ Mapy.cz, dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=16.1628132&y=50.4166186&z=18&source=stre&id=106188&q=Masarykovo%20n%C3%A1m%C4%9Bt%C3%AD%20N%C3%A1chod> [citováno 18-1-2018].

¹³² Mapy.cz, dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=16.2334243&y=50.5365220&z=18&source=stre&id=106452&q=Police%20nad%20Metuj%C3%AD%20Masarykovo%20n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD> [citováno k 18-1-2018].

¹³³ Spolek pro vojenská pietní místa, Šestajovice – Pomník Obětem 1. světové války, [vets.cz](http://www.vets.cz/online) [online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2838-sestajovice/>

¹³⁴ Josef, DOSTÁLEK, *Velichovky – obec s moderními lázněmi*, Velichovky 2008.

Velký Dřevíč

Masaryk ve Velkém Dřevíči trávil letní prázdniny v roce 1903. Byl ubytován v domě u Bohumila Švorčíka, kde byla na upomínku právě tohoto pobytu odhalena, za velkých oslav, pamětní deska roku 1930.¹³⁵ Dnes je deska ukryta v domě u Švorčíků, který je v rekonstrukci.

2.5 Okres Rychnov nad Kněžnou

Tato podkapitola je věnována okresu Rychnov nad Kněžnou, jsou zde vypsané pomníky, budovy, cesty pojmenované po prezidentu Osvoboditeli.

Borohrádek

Ve městě Borohrádek se nachází **základní škola T. G. Masaryka a také jeho busta**. Samotná busta T. G. Masaryka se nachází hned u základní školy, kde je postavena na podstavci. Je nutno říci, že se ve městě nacházejí dvě školy, církevní základní škola a základní, která byla postavena roku 1939 a právě u ní se pomník nachází.¹³⁶

Postavení pomníku se datuje do roku 1948, kdy na popud hasičského sboru z Borohrádku, se ustanovil přípravný výbor, který byl složený ze všech zástupců kulturních a politických organizací k tomu, aby se pomník vybuďoval. Celkový náklad pomníku vyšplhal na 100 000 Kč. Peníze byly spořeny formou sbírky. Úpravy před pozemkem školy byly provedeny žáky místní školy. Provedení busty se ujal akademický sochař Josef Bílek z Hořic.¹³⁷

Slavnost odhalení pomníku se konalo přesně 12. září 1948 pod záštitou ministerstva školství, jehož zástupci v tento den promluvili nad pomníkem. Veselí se neobešlo bez průvodů a básní místních žáků a proslovů městských úředníků

---

¹³⁵ SOKA Náchod, f. Archiv obce Velký Dřevíč, Inv. č. x2, kn. č. ukn n2, Pamětní kniha obce Velký Dřevíč II. 1920–1942, s. 56–57.

Po stopách TGM, Velký Dřevíč Letní pobyt 1903, *tg-masaryk.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=67&misto=Letni-pobyt-1903>

¹³⁶ Josef, LUKÁŠEK, *Borohrádek: malý pohled do historie*, Borohrádek 2012, s. 3–24

¹³⁷ SOKA Rychnov nad Kněžnou, Městský národní výbor Borohrádek, Inv. č. 301, kn. č. 245, Kronika města 1946–1990, s. 22–23

včetně pana starosty. Přípravný výbor poté ještě vznesl požadavek, aby se místní škola přejmenovala na školu T. G. Masaryka, a tak se i stalo.¹³⁸

Roku 1953 byla busta odstraněna z důvodu uvědomovacích akcí o protinárodní a protilidové politice TGM, jejichž důkazy byly nalezeny v historických dokumentech z prezidentského archivu. Takto je to doslova napsáno v kronice školy.¹³⁹

Na začátku osudového roku 1968 svitla pomníku naděje na jeho znovuoobnovení, však o pár měsíců tato naděje velmi rychle zhasla příchodem sovětských okupantů.¹⁴⁰

O dalších osudech busty není z pramenů nic zřejmé. Teprve rok 1990 je zaznamenán jako rok, kdy pomník získal zpátky své místo a škole se také navrátil její původní název.¹⁴¹

Čermná nad Orlicí

V Čermné nad Orlicí je upomínka na prvního československého prezidenta v podobě školy po něm pojmenované. Škola se nachází v místní části obce, takzvané Malé Čermné. Budova školy byla slavnostně otevřena roku 1930. V roce 1991 ji byl navrácen čestný název Masarykova základní škola.¹⁴²

České Meziříčí

České Meziříčí se pyšní **pomníkem T. G. Masaryka**, který zdobí zahradu před místním kinem, kde byl přemístěn roku 2003 z původního místa u sokolovny. Dnes u kina nestojí původní pomník z roku 1938, ale už druhý pomník z roku 1969. Autorem prvního pomníku byl sochař František Bílek z Podhorského Újezda u Jičína.¹⁴³

Slavnostní odhalení tohoto pomníku se konalo 28. září. Už okolo února a března 1938 se konaly sbírky na jeho postavení, vybralo se celkem 26 815 Kč. Přispělo 392 občanů z Meziříčí, poté politické strany a další spolky. Předsedou

---

¹³⁸ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Národní škola Borohrádek, Inv. č. 10/3, kn. č. 59, Kronika školy 1921–1953, s. 362.

¹³⁹ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Základní škola Borohrádek, Inv. č. 1, kn. č. 1, ukl. č. 1, Kronika školy 1938–1974.

¹⁴⁰ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Městský národní výbor Borohrádek, Inv. č. 301, kn. č. 245, Kronika města 1946–1990, s. 287–288.

¹⁴¹ Josef, LUKÁŠEK, *Borohrádek: malý pohled do historie*, Borohrádek 2012, s. 3–24.

¹⁴² Masarykova základní škola a mateřská škola Čermná nad Orlicí, Umístění a historie, *zscermna.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zscermna.cz/zs-o-skole.php>

¹⁴³ Archiv obce České Meziříčí, Z dějin TJ. Sokol České Meziříčí – od roku 1897–2010, s. 24–25.

výboru pro postavení pomníku byl František Mládek. Celkový rozpočet pomníku dosáhl na 27 500 Kč, bylo na něho spotřebováno okolo 13 kubíků pískovcového kamene a 19 kubíků písku.¹⁴⁴

Bohužel přišla válečná doba a rok 1939 znamenal zákaz veškerých projevů jako například zdobení pomníků a podobně. I přesto se u pomníku 28. října 1939 objevily svíčky.¹⁴⁵ V ten samý rok pomník meziříčští občané pro jeho ochranu dali zazdít do hasičské zbrojnice. Po skončení války byl pomník znovu odhalen před sokolovnou. Přišla však další doba, která pomníkům TGM nepřála. V roce 1961 byl meziříčský pomník poškozen a následně úplně zničen. Kusy pomníku se po té našly u fotbalového hřiště a také v cukrovarském kanále v místní obci.

Obnovy se dočkal až v roce 1969 od sochaře Josefa Bílka, který ho znovu odlil, tento rok byl už potřetí odhalen, ale také ne na dlouho. O rok později Komunistická strana zařídila, aby byl pomník převezen do prostor zámku v Rychnově nad Kněžnou. Tam setrval až do roku 1989, kdy byl obnoven už počtvrté. O pár let později byl přemístěn před budovu kina, kde hrdě stojí dodnes.¹⁴⁶

Dobruška

V Dobrušce byl prezident Osvoboditel několikrát, přesné údaje máme o roku 1903 a 1904, však jeho nejznámější návštěva se uskutečnila až v roce 1926. Dobruška na jeho počest v roce 1930 přejmenovala Velké náměstí na Masarykovo, o pár let později, přesněji roku 1955, bylo přejmenováno na náměstí F. L. Věka, jehož jméno nese dodnes.¹⁴⁷ Tomáš Garrigue Masaryk měl k městu Dobruška velice blízký vztah, kvůli známému nakladateli PhDr. H. c. Janu Laichterovi, se kterým byl velmi dobrý přítel a ke kterému jezdil právě na návštěvy.¹⁴⁸

Dobruška má také **pamětní desku prezidenta osvoboditele**, která se nachází v průchodu v domě u F. L. Věka. Tato deska byla odhalena roku 2008, a to k připomínce pobytu Masaryka roku 1904. Jejího odhalení se zúčastnili i přední

---

¹⁴⁴ Archiv obce České Meziříčí, Pamětní kniha obce České Meziříčí 1925–1945, s. 294.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, s. 322.

¹⁴⁶ Archiv obce České Meziříčí, Z dějin TJ. Sokol České Meziříčí – od roku 1897–2010, s. 24–25.

¹⁴⁷ Josef, PTÁČEK, *T. G. Masaryk a Dobruška: (ke 140. výročí narození)*, Dobruška 1990.

¹⁴⁸ Archiv města Dobrušky, Kronika města Dobrušky za rok 2010, s. 4.

politici jako je Miroslava Němcová či Přemysl Sobotka. Pamětní deska byla odhalena 12. května.

Javornice

Pomník padlých spolu s bustou T. G. Masaryka se nachází ve středu obce u kostela. Skládá se ze tří částí, uprostřed je pilíř, na němž se nachází busta, a po obou stranách jsou desky se jmény padlých.

Nápad pro postavení pomníku padlým se zrodil v roce 1937, kdy se místní národní výbor vyslovil uspořádat sbírku právě na tento pomník. Vybralo se 18 537 Kč a zhotovení pomníku se ujal akademický sochař Leoš Kubíček.¹⁴⁹

Slavnostní odhalení busty se konalo roku 1938, kdy byla odhalena za účasti okolního i místního lidu a obecních spolků, jako byli legionáři, sokolové, hasiči a další.¹⁵⁰ O rok později se busta musela z nařízení tehdejšího režimu sundat a měla být připravena ke sběru, pro její záchranu se místní občané rozhodli bustu a desky uschovat. Hned po válce se však busta i desky dostaly na své místo zpět a byly podruhé slavnostně odhaleny. Komunistická strana, která se v roce 1948 dostala k moci, však nepřála vzpomínkám na Masaryka, a tak musela být busta roku 1959 odstraněna.

O devět let později se busta opět vrátila na své místo, z velikého veselí se občané neradovali dlouho, upevnění moci v roce 1968 znamenalo už potřeťí odklidit Masarykovu bustu do ústraní. Svého dalšího obnovení se dočkala po revoluci, tedy v roce 1989.¹⁵¹ Ani po revoluci neměla busta klid. Neznámý pachatel roku 2007 bustu odcizil. Na původní místo se nechala vyrobit busta z pryskyřice, kterou zhotovil podle busty z nedalekého Pěčina sochař Vladimír Pešek.¹⁵²

Kostelec nad Orlicí

Kostelec nad Orlicí měl ve svém městě k nalezení **Masarykův pomník** v životní velikosti u místní Obchodní akademie T. G. Masaryka. Tento pomník

---

¹⁴⁹ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Místní národní výbor Javornice, Inv. č. 20/57, kn. č. 44, k. č. 246, Kronika obce 1934–1965, s. 145.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, s. 147.

¹⁵¹ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Obecní úřad Javornice, Nezpracovaná, Kronika obce 1986–2006, s. 65–69.

¹⁵² Josef, SERBOUSEK. Busta T. G. Masaryka. In: *Javornice oficiální stránky* [online]. 1/12/2009 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: http://www.javornice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=50:busta-tgmasaryka&catid=36:kultura&Itemid=59

tam už bohužel nestojí, během let nebyl po jeho zničení obnoven. Dnes se na původním místě vyjímá pamětní deska připomínající právě sochu TGM.

Přípravy pro postavení pomníku se konaly už od roku 1934.¹⁵³ Slavnostní odhalení tohoto pomníku se uskutečnilo 14. července 1935. Neobešlo se bez proslovů a slavic a spolu s odhalením byla zahájena i krajinská výstava. Autorem sochy se stal Josef Bílek z Hořic.¹⁵⁴

Socha byla za doby nacistické okupace sesazena a uschována. Odhalení se dočkala až po válce.¹⁵⁵ V roce 1953 byla socha kompletně zničena.¹⁵⁶ V době pražského jara se snažili občané pomník obnovit, však srpen 1968 jim to rychle překazil.¹⁵⁷

Nyní po sametové revoluci se občané Kostelce snaží obnovit pomník. Jeho budoucím autorem má být sochař Karel Bartáček. Na znovuoobnovení pomníku byla založena i veřejná sbírka.¹⁵⁸

Výše zmíněná **Obchodní akademie T. G. Masaryka** se nachází v ulici Komenského. Ještě před rokem 1939 nesla jméno Masarykovo reálné gymnázium, po okupaci se jí zkrátil název jen na reálné gymnázium, až po roce 1989 se škole navrátil čestný název nikoliv Masarykova reálného gymnázia, ale škola byla změněna na Obchodní akademii TGM.¹⁵⁹

V Kostelci nad Orlicí je také po **prezidentovi pojmenovaná poliklinika**, která se nachází v ulici Masarykově.¹⁶⁰

---

¹⁵³Ve spisech se dozvídáme o jeho celkovém provedení.

SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Kostelec nad Orlicí, Inv. č. 390, kn. č. 42, Postavení pomníku prezidenta T. G. Masaryka.

¹⁵⁴ SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Kostelec nad Orlicí, Inv. č. 179, kn. č. 100, Kronika města 1933–1957, s. 31–32.

¹⁵⁵ Kamil, ZDRÁLEK. Tomáš Garrigue Masaryk a Kostelec nad Orlicí. In: *Kostelec nad Orlicí oficiální stránky* [online]. 27/6/2017 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: https://www.kostelecno.cz/assets/File.ashx?id_org=7019&id_dokumenty=9751

¹⁵⁶ SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Městský národní výbor, Inv. č. 357, kn. č. 208, Kronika města 1950–1957, s. 133.

¹⁵⁷ SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Městský národní výbor, Inv. č. 358, kn. č. 209, Kronika města 1958–1973, s. 299–300.

¹⁵⁸ Tomáš, KYTLÍK. Veřejná sbírka – obnovení sochy T. G. Masaryka. In: *Kostelec nad Orlicí oficiální stránky* [online]. 27/6/2017 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://www.kostelecno.cz/verejna-sbirka-obnoveni-sochy-t-g-masaryka/d-9750>

¹⁵⁹ Jana, ALBRECHTOVÁ a kol., *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, Kostelec nad Orlicí 2016, s. 691–697.

¹⁶⁰ Mapy.cz, dostupné online, <https://mapy.cz/zakladni?x=16.2107544&y=50.1248278&z=18&source=firm&id=13082887> [citováno 18-1-2018].

Pěčín

V obci Pěčín je zbudován pomník padlých spolu s **bustou T. G. Masaryka**, která je umístěna na vrcholku pomníku. Slavnost odhalení tohoto pomníku se uskutečnilo 18. a 19. července 1936, této příležitosti se účastnily všechny spolky místní i okolní. Celá slavnost se konala spolu s padesátým výročím otevření tzv. trojtrídky. Autorem, jako u Javornické busty, je akademický sochař Leoš Kubíček.¹⁶¹

V roce 1940 přišlo nařízení o odstranění bronzové busty z pomníku padlých.¹⁶² O pět let později ji občané znovu odhalovali, 21. května, za účasti spolků a pana starosty místního sokola, který ji spolu s dalšími občany ukryl na půdě mlékárny. Společně s bustou byly ukryty před nacisty i desky se jmény padlých.

Přišel však rok 1953 a busta musela být znovu uschována, stalo se tak na popud schůze v Pěčíně, kde se hovořilo o protidělnických akcích bývalého prezidenta.¹⁶³

Rok 1968, jako u většiny pomníků TGM, znamenal snahu o znovuoobnovení, u pěčínské busty se to podařilo, ne však na dlouho. V roce 1973 byla busta přemístěna do muzea Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.¹⁶⁴

Rok 1990 přinesl jak pomníku, tak i bustě, obnovu.¹⁶⁵ Krádež však potkala i tuto bustu, byla odcizena v roce 2009. O několik měsíců poté ji pěčínský občané obnovili a nyní, bustu, bohužel z umělé hmoty, můžeme vidět na původním místě farní zahrady pod kostelem.¹⁶⁶ Celkový pomník se skládá z busty, která je na vrchu kamenného pilíře, jehož součástí po stranách jsou desky se jmény padlých vojáků.

---

¹⁶¹ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Místní národní výbor Pěčín, Inv. č. 36/2, kn. č. 2, k. č. 161, Kronika obce 1930–1952, s. 50–52.

¹⁶² *Tamtéž*, s. 138.

¹⁶³ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Místní národní výbor Pěčín, Inv. č. 36/3, kn. č. 3, k. č. 161, Kronika obce 1953–1959, s. 12–13.

¹⁶⁴ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Místní národní výbor Pěčín, Inv. č. 36/4, kn. č. 4, k. č. 162, Kronika obce 1960–1974, s. 364–365 a 415.

¹⁶⁵ Jan, HÉGR, *Tři busty T. G. Masaryka od Leoše Kubíčka. Historie jejich instalací, odstraňování a ukryvání*, Panorama 14, 2006, s. 9–11.

¹⁶⁶ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Obecní úřad Pěčín, Nezpracovaná, Kronika obce 1995–2010, s. 157 a 168.

Potštejn

Prezident Masaryk do Potštejna zavítal celkem dvakrát, a to nejprve v roce 1883, kde byl se svou rodinou ubytován v hostinci Františka Sattrana.

Další jeho návštěva proběhla o rok později, 13. července. Jeho návštěvy do Potštejna nebyly oficiální, byly spíše soukromého rázu, prezident se snažil především odpočívat a užívat si chvíle s rodinou.¹⁶⁷

Potštejnský **pomník T. G. Masaryka** se vyjímá u křižovatky ulic Jarníková a Lázeňská. Pomník se skládal z pamětní desky a busty od sochaře Vincence Makovského. Pamětní deska byla pověšena na domě, kde pan prezident pobýval.

Poprvé byl odhalen roku 1938.¹⁶⁸ Přes dobu nacistické nadvlády byla busta sejmuta. O osudech busty v poválečných letech nejsou přesné údaje. Pamětní deska nebyla už nikdy nalezena.

Znovuodhalení busty T. G. Masaryka se konalo až v roce 1968, na svátek vzniku republiky, však jen na krátkou dobu. Roku 1972 přišlo nařízení o jejím sejmutí. Busta byla uschovaná v muzeu v Rychnově nad Kněžnou.¹⁶⁹ Dalšího odhalování se dočkala v roce 1990.¹⁷⁰ O rok později neznámí pachatelé bustu hodili do povětří.¹⁷¹ Občané se rozhodli bustu obnovit, to se jim úspěšně podařilo.

Avšak osud k Potštejnské bustě nebyl příliš milosrdný a roku 2007 byla ukradena. Nahrazena byla vyrobenou bustou z pryskyřice od sochaře Vladimíra Peška. O tři roky později následovala další její krádež. Dnes je možnost v Potštejně obdivovat jen repliku.¹⁷²

---

¹⁶⁷ Helena, KOKEŠOVÁ. Potštejn Letní pobyt 1883 a 1884. In: *Po stopách T. G. Masaryka* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=10&misto=Letni-pobyt-1883-a-1884>

¹⁶⁸ SOKA Rychnov nad Kněžnou, Archiv obce Potštejn, *Kronika obce Potštejn 1924 -1948* [CD]. Rychnov nad Kněžnou, 2017, s. 168.

¹⁶⁹ SOKA Rychnov nad Kněžnou, Archiv obce Potštejn, *Kronika obce Potštejn 1952 -1976* [CD]. Rychnov nad Kněžnou, 2017.

¹⁷⁰ SOKA Rychnov nad Kněžnou, Archiv obce Potštejn, *Kronika obce Potštejn 1977 -2008* [CD]. Rychnov nad Kněžnou, 2017, s. 173.

¹⁷¹ *Tamtéž* s. 184.

¹⁷² Josef, KRÁM, Smutný osud artefaktů In: *SeniorTip* [online]. 14/9/2010 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: http://www.seniortip.cz/?module=article&id_article=2705

Rokytnice v Orlických horách

V Rokytnici v Orlických horách byl postaven k příležitosti 85. výročí vzniku Československa **pomník s bustou T. G. Masaryka**. Byl tedy odhalen 28. října 2003. Autorem busty je akademický sochař Josef Kotyza.¹⁷³

V Rokytnici se také nachází **náměstí pojmenované podle T. G. Masaryka**, na němž se právě nachází pomník.¹⁷⁴

Rybná nad Zdobnicí

Prezident Masaryk, dříve Německou Rybnou, navštívil oficiálně 22. června 1929. Pak uskutečňoval své návštěvy spíše neoficiálně, a to do své chalupy ve Dvorku, což byla část tehdejší obce, Německé Rybné, nyní tedy Rybné nad Zdobnicí.¹⁷⁵

Rychnov nad Kněžnou

Poprvé prezident Masaryk zavítal do Rychnova v roce 1909 na pozvání Pokrokového klubu, který ho žádal o přednášku o soudobé politické situaci, kterou pronesl v Národním domě, kde ho poslouchalo přes 800 posluchačů. Další jeho návštěva byla velkolepá a uskutečnila se roku 1926.¹⁷⁶

V Rychnově nad Kněžnou se nachází **pamětní deska T. G. Masaryka**, která dnes visí na Starém náměstí v Rychnově nad Kněžnou. Dříve však byla zavěšena na městském úřadě roku 1928, a to na počest návštěvy TGM v Rychnově nad Kněžnou v roce 1926. Byla odhalena za velké slávy za účasti spolků, žáků a významných místních i okolních lidí.¹⁷⁷ Rok 1940 přinesl desce její odstranění. Po válce ji znovu zavěsili na své místo, však jen do roku 1952, kdy ji

---

¹⁷³ Orlické hory a podorlicko, Pomník T. G. Masaryka – Rokytnice v Orlických horách, *mojeorlickehory.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-01-22]. Dostupné z: http://www.mojeorlickehory.cz/rokytnice-v-orlickych-horach/13_53320_pomnik-t-g-masaryka/

¹⁷⁴ *Mapy.cz*, dostupné online <https://mapy.cz/zakladni?x=16.4654716&y=50.1650949&z=18&source=stre&id=128914&q=Rokytnice%20v%20Orlick%C3%BDch%20hor%C3%A1ch%20n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD%20T.%20G.%20Masaryka> [citováno 18-1-2018].

¹⁷⁵ Obec Rybná nad Zdobnicí, Pobyt osobností, *obec.rybna.cz* [online]. 2007 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://obec.rybna.cz/pobyt-osobnosti/>
Zmínka o tom, že skutečně zavítal prezident Masaryk do Rybné, je i v Kronice města Rychnov nad Kněžnou - SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Rychnov nad Kněžnou, Inv. č. 858, kn. č. 208, Kronika města Rychnov nad Kněžnou 1836–1940, s. 299.

¹⁷⁶ *Tamtéž*, Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=59&misto=Navstevy-mesta>

¹⁷⁷ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Rychnov nad Kněžnou, Inv. č. 858, kn. č. 208, Kronika města Rychnov nad Kněžnou 1836–1940, s. 287–291.

znovu odstranili. Jen na čas se na své místo deska vrátila v roce 1968. Posledního odhalení se dočkala v roce 1990 na Starém náměstí.¹⁷⁸

Solnice

V Solnici na místní škole je vyobrazen **T. G. Masaryk v reliéfní podobě**. Reliéf na solnické škole je vyroben z dvou pískovců od sochaře Ladislava Šalouna, a byl zasazen do průčelí už v roce 1921. Levá část se nazývá U krbu a pravá Osвобоzení vlasti, a právě na téhle půlce je vyobrazen prezident Masaryk. Uprostřed je busta Jana Amose Komenského.

Na začátku druhé světové války musel být reliéf odstraněn a uložen do půdních prostor školy, kde byl zazděn. Po válce byl opět zavěšen, avšak jen do roku 1962, kdy byl shledán jako velmi nebezpečný prvek na škole, který ohrožuje děti, a tak byl reliéf odstraněn. V období Pražského jara byl reliéf znovu obnoven sochařem Josefem Markem. Stačilo pár roků, přesněji 5 let od okupace, a reliéf musel být sňat, byl nahrazen reliéfy, na kterých byly symboly úspěchu socialismu. Po roce 1989 se město Solnice rozhodlo, že reliéfy obnoví podle Šalounových návrhů. Obnovy se ujal sochař Tomáš Danihelka. Úplná obnova byla dokončena v roce 1993, kdy byly reliéfy slavnostně odhaleny.¹⁷⁹

Masarykovo náměstí leží také v Solnici hned v jádru města, u městského úřadu.¹⁸⁰

Šerlich

Masarykova chata je dominantou Orlických hor, která byla postavena v roce 1924. Nápad na zrealizování této chaty se odehrál v Klubu českých turistů, kteří zde položili základní kámen v roce 1921.

O pár let později, přesněji v roce 1935, byla před budovou odhalena **busta T. G. Masaryka** od sochaře Leoše Kubíčka. Za druhé světové války byla busta ukryta a chata byla používána nacisty, dokonce byla přejmenována na

---

¹⁷⁸ Josef, KRÁM. Rychnov nad Kněžnou, Návštěvy města. In: *Po stopách T. G. Masaryka* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=59&misto=Navstevy-mesta>

¹⁷⁹ Po stopách TGM, Solnice - Reliéf na budově školy a návštěva prezidenta, *tg-masaryk.cz* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=74&misto=Relief-na-budove-skoly-a-navsteva-prezidenta>

¹⁸⁰ Mapy.cz, dostupné online <https://mapy.cz/zakladni?x=16.2377427&y=50.2040858&z=18&source=stre&id=129003> [citováno 18-1-2018].

Hitlerbaude. Po osvobození chata získala zpět své jméno, ale bohužel busta nebyla nalezena. Zda ji Němci z úkrytu našli a zničili, se nezjistilo.

V roce 1949 nechal sochař Kubíček odlít novou a busta se navrátila na chatu, však ne na dlouho. Byla ukryta a teprve až osudný rok 1968 znamenal už její třetí odhalení. Bohužel si zde nepobyla moc dlouho a putovala zpátky do úkrytu. Teprve až rok 1990 chata získala zpátky své čestné jméno i bustu.¹⁸¹

Druhá kapitola shrnuje pomníky, busty a místa spjatá s T. G. Masarykem v Královéhradeckém kraji. Je rozdělena podle části okresů, pro snazší vyhledávání. Je zde možnost vyhledat i Masarykova náměstí či školy po něm dnes pojmenované. U každé památky je napsán její osud, autor či stručné zapsání, kde se nachází.

---

¹⁸¹ Václav, ŠPLÍCHAL, *Z historie Masarykovy chaty na Šerlichu*, Deštné v Orlických horách 2005, s. 7–26.

3 Autoři pomníků

Třetí kapitola je věnována autorům pomníků, bust a pamětních desek prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Jsou zde vypsány důležité, stručné informace o autorech, jak o jejich životu, tak i díle. Jména jsou seřazena abecedně.

Karel Bartáček

*1968 Brno

Sochař Karel Bartáček je tu zařazen proto, že letošní rok se bude odhalovat jeho pomník T. G. Masaryka v Kostelci nad Orlicí, který nahradí původní od Josefa Bílka. Právě tento počín bude v jeho sochařské kariéře velice důležitým krokem a splněným snem. Karel Bartáček absolvoval nejprve střední uměleckořemeslnou školu a po té Akademii výtvarných umění v Praze v ateliéru Karla Nepraše. V jeho sochařských dílech se zaměřuje na lidskou postavu a hlavně na přírodu.¹⁸²

František Bílek

*1889 Podhorní Újezd †1944 Podhorní Újezd

Sochař František Bílek je jmenovcem známějšího pražského umělce. Tento sochař se narodil v Podhorním Újezdě v okrese Jičín a absolvoval sochařsko-kamenickou školu v Hořicích v roce 1909. Na začátku první světové války narukoval do rakousko-uherské armády, tam byl však zajat a přihlásil se jako dobrovolník do československých legií. Po skončení války se stal spolupracovníkem sochaře Karla Babky. Potom co se vrátil do Československa, se dál živil jako sochař a věnoval se nejčastěji funerálním plastikám. Nejznámější dílo je památník Mistra Jana Husa v Libáni. Dále vytvořil první Masarykův pomník v Českém Meziříčí, který byl bohužel zničen.¹⁸³

Josef Bílek

*1896 Podhorní Újezd †1978 Hořice

---

¹⁸² Martina, VÍTKOVÁ. Něco málo o autorovi nové sochy. In: *Kostelec nad Orlicí oficiální stránky* [online]. 27/6/2017 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://www.kostelecno.cz/verejna-sbirka-obnoveni-sochy-t-g-masaryka/d-9750>

¹⁸³ Vojenský historický ústav Praha, František Bílek Francouzský legionář 20. léta 20. stol., *vhu.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vhu.cz/exhibit/frantisek-bilek-francouzsky-legionar-dvacata-leta-20-stoleti/>

Josef Bílek vystudoval Vyšší odbornou školu sochařskou v Hořicích a poté ještě Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, kde působil v ateliéru Ladislava Kofránka. Podnikl studijní cesty do Itálie či Německa. Jeho nejznámější díla se nachází především v Královéhradeckém kraji a je to například busta Eduarda Štorcha v Ostroměři. V rodném kraji vytvořil Josef Bílek několik pomníků T. G. Masaryka, bohužel většina z nich byla za komunistického režimu zničena.¹⁸⁴ Masarykův pomník právě od něho, se nachází v Českém Meziříčí či v Borohrádku.¹⁸⁵

Tomáš Danihelka

* 1947 Pardubice¹⁸⁶

Sochař Tomáš Danihelka je profesorem na Střední průmyslové škole kamenicko-sochařské v Hořicích. Podílel se na obnově reliéfů na solnické škole podle předlohy jejich zhotovitele, Ladislava Šalouna.¹⁸⁷

Josef Deyl

* 1889 Červená Třemešná †1957 Hořice

Po absolvování sochařsko-kamenické školy pracoval trvale v Hořicích, kde pro státní památkovou péči restauroval kamenné plastiky. Byl také autorem prvního pomníku TGM ve Valdicích.¹⁸⁸

Josef Drahoňovský

* 1877 Volavec †1957 Praha

Velmi významný český sochař, glyptik a profesor na uměleckoprůmyslové škole v Praze, byl autorem pomníku T. G. Masaryka, který měl stát na Hankově náměstí ve Dvoře Králové nad Labem, bohužel řada okolností zařídila, aby tam nikdy nestál.

---

¹⁸⁴ Příkladem – pomník Kostelec nad Orlicí

¹⁸⁵ Tomáš, SEKÝRKA. Bílek Josef 5. 6. 1896-23. 2. 1978. In: *biografy.hiu.cas.cz* [online]. 4/8/2016 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/B%C3%8DLEK_Josef_15.6.1896-23.2.1978

¹⁸⁶ Střední průmyslová škola kamenická a sochařská Hořice, Absolventi školy v období: 1940-1983, *spks.cz* [online]. [cit. 2018-03-18] Dostupné z: <http://www.spsks.cz/wp-content/uploads/2013/09/Absolventi-1940-1983.pdf>

¹⁸⁷ Po stopách TGM, Solnice - Reliéf na budově školy a návštěva prezidenta, *tg-masaryk.cz* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=74&misto=Relief-na-budove-skoly-a-navsteva-prezidenta>

¹⁸⁸ Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně, Archiv regionálních osobností – Josef Deyl, *knihovna.jicin.cz* [online]. 9/2/2018 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://knihovna.jicin.cz/old/archiv.html#DeylJosef>

Josef Drahoňovský nejdříve vystudoval Státní odbornou školu v Turnově obor broušení a rytí. První velikou příležitost ukázat svá díla byla už Jubilejní zemská výstava v Praze roku 1891, kde ještě reprezentoval svoji školu. Po studiu v Turnově odešel do Vídně a živil se jako rytec. Po návratu z Vídně absolvoval Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, kde se později stal profesorem. Josef Drahoňovský se pyšnil po zásluze spousty ocenění. Seznámil se s mnoha umělci, jak českými tak i zahraničními. Jeho nejznámější díla jsou například socha Miroslava Tyrše v Turnově či pomník Jana Amose Komenského v Brandýse nad Orlicí.¹⁸⁹

Jaroslav Černý

* 1950 †2006

Sochař Jaroslav Černý zanechal po sobě několik děl ve Dvoře Králové nad Labem, například památník obětem druhé světové války na hřbitově a další. Vytvořil také fontánu z bronzu zvanou Kráčející oblouk.¹⁹⁰ V roce 1989, spolu se sochařem Františkem Rudou, zrestauroval bustu TGM v České Podhartí.¹⁹¹

Otto Gutfreund

* 1889 Dvůr Králové nad Labem †1927 Praha

Otto Gutfreund se ve Dvoře Králové nad Labem narodil do rodiny pěti dětí. Studoval na Škole výtvarných umění v Bechynim poté na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Během studijních let navštívil Paříž a další města, však Paříž ho velmi oslovila, hlavně v podobě umělce Antoine Bourdelle. Velice se zajímal o středověké umění. Před první světovou válkou se stal členem Skupiny výtvarných umělců. Účastnil se mnohých světových výstav. Čím dál více ho začal ovlivňovat kubismus, v němž vytvořil sochu Úzkost, která je považována za první kubistickou sochu. Setkal se s mnoha významnými umělci, například i s jeho vzorem Pabem Picassem.

---

¹⁸⁹ Miroslav, COGAN, *Josef Drahoňovský a jeho žáci: Česká glyptická škola*, Turnov: Muzeum Českého ráje 2007.

Jindřich, ČADÍK, *Josef Drahoňovský: sochař a glyptik*. Praha 1937, s. 19–44.

¹⁹⁰ Dvůr Králové nad Labem, O městě – cena města – za rok 2008, *mudk.cz* [online]. 3/2/2011 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://www.mudk.cz/redakce/index.php?xuser=&lanG=cs&slozka=119849&xsekce=120745&clanek=120760>

¹⁹¹ Petra, JANÁKOVÁ. *Osudy pomníků T. G. Masaryka ve Dvoře Králové nad Labem 1923-1990*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, s. 21–26.

V první světové válce vstoupil do cizineckých legií. Po jejím skončení v roce 1920 odešel z Paříže a usadil se v Praze. Velmi často jezdil do svého rodného města. Stal se profesorem, zúčastnil se světových výstav. Dokonce se mu splnilo i to, že mohl portrétovat samotného prezidenta T. G. Masaryka. Jeho socha se nachází v Hradci Králové na Masarykově náměstí, další sochu od tohoto autora můžeme vidět v Babiččině údolí v Ratibořicích, kde vytvořil sochu Babičky z románu spisovatelky Boženy Němcové.¹⁹²

Otto Gutfreund zemřel tragicky v roce 1927. Stal se však předním sochařem novodobého sochařství světového významu.¹⁹³

Tomáš Hála

* 1970 Znojmo¹⁹⁴

Sochař Tomáš Hála je autorem nové busty T. G. Masaryka v Kopidlně, své kamenosochařství vede v Hořicích.¹⁹⁵

Josef Hilse

*? †?

Josef Hilse vytvořil pomník padlých s reliéfem T. G. Masaryka v Urbanicích.¹⁹⁶

Rudolf Huťa

* 1969 Benešov¹⁹⁷

Kamenosochař Rudolf Huťa je učitelem na Střední průmyslové škole kamenicko-sochařské v Hořicích. Vytvořil Masarykovu bustu pro obec Trotina v roce 2011.¹⁹⁸

Josef Kotyza

* 1891 Žamberk †1975 Praha

---

¹⁹² Josef CÍSAŘOVSKÝ – Emil, GUTFREUND, *Otto Gutfreund*, Praha 1962, s. 65–80.

¹⁹³ *Tamtéž*, s. 9–21.

¹⁹⁴ Střední průmyslová škola kamenická a sochařská Hořice, Absolventi školy v období: 1984–1993, *spks.cz* [online]. [cit. 2018-03-18] Dostupné z: <http://www.spsks.cz/wp-content/uploads/2013/09/Absolventi-1984-1993.pdf>

¹⁹⁵ Pavel, BERNÝ, *Kopidlno: Drahoraz, Ledkov, Mlýnec, Pševy*, Nymburk 2014, 179–180.

¹⁹⁶ Obec Urbanice, Domů–Památky–Památník Padlých, *urbanice.cz*[online]. 2000–2018 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.urbanice.cz/pamatky/pamatnik-padlych>

¹⁹⁷ Střední průmyslová škola kamenická a sochařská Hořice, Absolventi školy v období: 1984–1993, *spks.cz* [online]. [cit. 2018-03-18] Dostupné z: <http://www.spsks.cz/wp-content/uploads/2013/09/Absolventi-1984-1993.pdf>

¹⁹⁸ Jana, SAIFRTOVÁ. Pohnutý osud pomníku TGM a jeho znovuodhalení v obci Trotina. In: *Obec Trotina* [online]. 2/2/2012 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://www.obec-trotina.cz/news/pohnuty-osud-pomniku-t-g-masaryka-a-jeho-znovuodhaleni-v-obci-trotina/>

Josef Kotyza byl autorem dvou pomníků T. G. Masaryka v Žamberku a v Rokytnici v Orlických horách. Nejprve vystudoval odbornou školu v Chrudimi a poté Uměleckoprůmyslovou školu v Praze. Základy jeho vzdělání získal i od Leoše Kubíčka a jeho bratra. Josef Kotyza je autorem mnohých historických portrétů.¹⁹⁹

Leoš Kubíček

* 1887 Slatina nad Zdobnicí †1974 Jaroměř

Leoš Kubíček byl akademickým sochařem a řezbářem. Vyučil se nejprve řezbářem v dílně Josefa Rouse. Několikrát navštívil Prahu, kde ho ovlivnilo umění. Vydal se do mnohých měst, například do Mnichova, kde také pracoval. Ještě před první světovou válkou se dostal na Uměleckoprůmyslovou školu v Praze, kde se jeho profesori stali Ladislav Šaloun a Josef Drahoňovský. Dále podnikl cestu do Itálie spolu se svým bratrem Josefem.

Následovala válka, kdy byl povolán až do maďarského Kaposzváru. Po jejím skončení získal řadu úspěchů, jako člen Umělecké besedy v Praze se seznámil s významnými umělci. V Rybné nad Zdobnicí se spřátelil s paní Masarykovou-Slavíčkovou, která mu pomohla k tomu, aby mohl portrétovat prvního československého prezidenta. Po té navštívil Paříž a Belgie, díky získanému stipendiu. V průběhu let dostal mnoho ocenění, účastnil se mnoha soutěží, například o památník v Lidicích. Jeho díla jsou především plastiky. Vytvořil busty T. G. Masaryka na Šerlichu, v Javornici a v Pěčíně, kde mnohá léta působil. Zemřel v 87 letech v Jaroměři.²⁰⁰

Marie Kulhánková-Wagnerová

* 1906 Hořice †1983 Hořice.

Tato významná sochařka se narodila do sochařské rodiny a její manžel byl také sochař Josef Wagner. Vystudovala Odbornou školu sochařsko-kamenickou v Hořicích a po té studovala i na Akademii výtvarných umění v Praze v ateliéru Jana Štursy a Bohumila Kafky. Vzdělávala se také v Paříži a v okolních městech, kam podnikla studijní cesty. Byla oceněna několika cenami, například získala

---

¹⁹⁹ Městský úřad Žamberk, Významné osobnosti historie města, *zamberk.cz*[online]. 2004–2018 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zamberk.cz/index.php?ids=402>

²⁰⁰ Městské muzeum v Žamberku, *Leoš Kubíček 1887–1971 plastiky*, Žamberk 2001.

Jan, HÉGR, *Leoš Kubíček a TGM: (méně známá část jeho života a tvorby)*, Panorama 12, 2004, s. 67–73.

první cenu Hlávkovy nadace. Stala se členkou výtvarného spolku Mánes. Až do útlého věku tvořila a vystavovala. Spolu s manželem vychovala dva syny, kteří se jí stali inspirací i v jejích dílech.²⁰¹

Karel Lenhart

* 1904 Olomouc †1978 Olomouc

Karel Lenhart byl českým sochařem a restaurátorem, stal se také spoluautorem reliéfů na Masarykově věži samostatnosti v Hořicích. Lenhart nejprve získával zkušenosti v ateliérech umělců, jako u Julia Pelikána a dalších. Dále se dostal na Uměleckoprůmyslovou školu v Praze, kterou také vystudoval. Následovaly studijní cesty do Itálie a Paříže. Lenhart nadále vystudoval Akademii výtvarných umění v Praze. V průběhu tohoto studia získal restaurátorské znalosti. Po absolvování studia se vrátil do Olomouce, kde si zřídil ateliér. V době druhé světové války byl plně nasazen. Po válce vstoupil do Komunistické strany Československa. Nadále vystavoval, učil a tvořil. V jeho tvorbě se zaměřoval na téma sport, poněvadž byl aktivním sportovcem, dále v jeho dílech jsou zastoupeny ženy a portréty slavných osobností. Zemřel náhle roku 1987 v Olomouci.²⁰²

Vincenc Makovský

* 1900 Nové Město na Moravě †1966 Brno

Vincenc Makovský se narodil do evangelické rodiny v Novém Městě na Moravě. Zúčastnil se bojů v první světové válce. Po jejím skončení studoval na Akademii výtvarných umění v Praze. Nejprve studoval malířství a poté sochařství. Velice ho zaujalo monumentální sochařství. Podnikl několik cest do Itálie, Paříže a do dalších významných světových center umění. Ovlivnil ho francouzský umělec Antoine Bourdelle. Začal se hlásit k surrealismu, poté však nacházel smysl pro realismus. Postupem času se stal profesorem na Akademii výtvarných umění v Praze a stal se významnou osobností v sochařském světě, dosáhl

---

²⁰¹ Markéta, FOJTÍKOVÁ. *Ženy-sochařky na odborné škole kamenické a sochařské v Hořicích do roku 1939*. Liberec, 2016. Bakalářská práce. Technická univerzita, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Katedra historie, s. 30–32.

²⁰² Eliška, MRŇKOVÁ. *Karel Lenhart (1904 – 1978) sochař a restaurátor*. Olomouc, 2015. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění, s. 15–25.

mnohých ocenění, například Řádu republiky. Jeho sochy a pomníky se nacházejí po celé České republice.²⁰³

Josef Marek

* 1913 Nové Město na Metují †1966 Náchod

Josef Marek byl českým sochařem. V období druhé světové války absolvoval Uměleckoprůmyslovou školu v Praze a poté i Akademii výtvarných umění v oboru sochařiny. V jeho rodném městě vytvořil sochu Bedřicha Smetany u zdejšího zámku. V období pražského jara se podílel také na obnově reliéfů od Ladislava Šalouna na základní škole v Solnici.²⁰⁴

Kateřina Čiháková-Myšková

* 1977 Chlumeck nad Cidlinou

Kateřina Čiháková-Myšková je akademickou sochařkou a restaurátorkou. Nejprve vystudovala Uměleckoprůmyslovou školu v Hořicích a poté Vyšší odbornou školu Uměleckoprůmyslovou v Praze, v oboru řezbářství. Nakonec absolvovala Akademii výtvarných umění v Praze. Tato sochařka rekonstruovala pomník T. G. Masaryka v Chlumci nad Cidlinou.²⁰⁵

Petr Novák

* 1957 Jaroměř

Petr Novák je sochař, který zhotovil Masarykovu bustu v Josefově a pomník T. G. Masaryka v Jaroměři. Narodil se do sochařské rodiny. Nejprve vystudoval Střední průmyslovou školu kamenickou v Hořicích a po té i Akademii výtvarných umění v Praze. Podnikl cesty do Říma a Florencie, tyto země ho velice nadchly díky jejich historii. Zúčastnil se několika výstav a také jich mnoho pořádal. Mnoho děl u nás má v Novém Městě nad Metují. Jeho zatím největším počinem je socha prezidenta T. G. Masaryka v Lánech, která byla odhalena roku

---

²⁰³ Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, Vincenc Makovský, *Sochařství.info* [online]. 2009 [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.socharstvi.info/autori/vincenc-makovsky/>
Srov. Jiří, HLUŠIČKA, *Vincenc Makovský*, Praha 1979.

²⁰⁴ Bohumil, DVOŘÁČEK, *Akademický sochař Josef Marek, rodák z Nového Města nad Metují*, Panorama 9, 2001, s. 85–88.

²⁰⁵ Akademické sochařství a restaurování MgA. Kateřina Čiháková Myšková, bio, *restauro-myskova.com* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.restauro-myskova.com/bio/index.htm>

2010. Dalším jeho dílem je i nový pomník jezdecké srážky u Střezetíc. Vystavuje nejen u nás, ale i v zahraničí.²⁰⁶

Vladimír Pešek

*? †?

Akademický sochař Vladimír Pešek zhotovil busty T. G. Masaryka po jejich krádeži v Javornici²⁰⁷ a Potštejně.²⁰⁸

František Ruda

*? †?

Sochař František Ruda vytvořil sochy T. G. Masaryka pro Novou Paku a Ostroměř.²⁰⁹ Dále se ujal projektu obnovit Masarykův pomník ve Dvoře Králové nad Labem spolu se sochařem Jaroslavem Černým.²¹⁰

Karel Samohrd

* 1895 Charvatce u Mladé Boleslavi †1970 Hořice

Karel Samohrd byl absolventem kamenosochařské školy v Hořicích a pražské výtvarné akademie. Podnikl několik cest především do Francie a Itálie. Mnoho zkušeností získal v ateliéru u sochaře Jana Štursy. V životě mnohokrát vystavoval i v zahraničí. Stal se pedagogem na škole v Hořicích. Mezi jeho díla patří pomník Aloise Jiráska²¹¹ a pamětní desky T. G. Masaryka v Novém Bydžově.²¹²

Ladislav Šaloun

* 1870 Praha †1946 Praha

Na solnické škole je osazen reliéf od sochaře Ladislava Šalouna. Ten byl zakladatelem moderního českého sochařství. Nejdříve studoval v Reynierově

---

²⁰⁶ Petr Novák z Jaroměře, *horsesculptures.com* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupný z: <http://www.horsesculptures.com/index.html>

²⁰⁷ Josef, SERBOUSEK. Busta T. G. Masaryka. In: *Javornice oficiální stránky* [online]. 1. 12. 2009 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: http://www.javornice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=50:busta-tgmasaryka&catid=36:kultura&Itemid=59

²⁰⁸ Josef, KRÁM, Smutný osud artefaktů In: *SeniorTip* [online]. 14/9/2010 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: http://www.seniortip.cz/?module=article&id_article=2705

²⁰⁹ Návrat, *Achát-zpravodaj města Nové Paky* 1992, č. 10, s. 2.

Miroslav, HOLUB, *T. G. Masaryk se k nám vrátil*, *Ostroměřský zpravodaj* 14, 1991, s. 1.

²¹⁰ Petra, JANÁKOVÁ. *Osudy pomníků T. G. Masaryka ve Dvoře Králové nad Labem 1923–1990*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, s. 21–26.

²¹¹ Zbyšek MALÝ, a Alena MALÁ, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2010 XIII.*, Ostrava 2004, s. 254.

²¹² Jan, KOHOUT, *Kalendárium*, *Novobydžovský zpravodaj* 9, 2016, s. 12.

kreslířské škole, poté soukromě studoval sochařství. Byl ovlivněn Josefem Václavem Myslbekem a dalšími umělci. Stával se postupně návrhářem, sochařem a pedagogem. Jeho nejvýznamnější dílo je Husův pomník na Staroměstském náměstí v Praze. Stal se členem spolku výtvarných umělců Mánes. Po druhé světové válce byl jmenován národním umělcem. Ladislav Šaloun se stal jedním z nejvýznamnějších umělců světového významu.²¹³

Otakar Španiel

* 1881 Jaroměř †1955 Praha

Otakar Španiel byl významný sochař, medailér, řezbář a člen spolku výtvarných umělců Mánes, který nejprve absolvoval ryteckou školu v Jablonci nad Nisou, poté i medailérskou školu vídeňské akademie. Dále pak studoval na Akademii výtvarných umění v Praze. Podnikl cestu do Paříže, tam se spřátelil se světovými umělci. Dále navštívil Itálii, kde se nadchnul pro renesanční plastiku. V jeho tvorbě je zásadní reliéf. Před válkou zhotovil několik portrétů slavných osobností. Stal se profesorem a rektorem na Akademii výtvarných umění v Praze. Bohužel za nacistické okupace byl vězněn. Po válce získal mnoho ocenění, například se stal zasloužilým umělcem. Účastnil se světových výstav. Otakar Španiel zemřel v roce 1955.²¹⁴

Jan Vávra

* 1903 Hořice †1952 Hořice

Akademický sochař, profesor Jan Vávra, byl rodák z Hořic, který se podílel na reliéfní výzdobě Masarykově věže samostatnosti v Hořicích. Studoval v ateliéru Otakara Španiela. Věnoval se převážně portrétům a plastikám. Jeho díla jsou například pomníky Boženy Němcové ve Špišské Nové Vsi a v Praze.²¹⁵

Leoš Velehrach

*1979

Leoš Velehrach vystudoval Střední průmyslovou školu kamenicko-sochařskou v Hořicích. V roce 2004 byl přijat i do Unie výtvarných umělců

---

²¹³ Lev, UHLÍŘ, *Ladislav Šaloun a jeho dílo*. Praha 1930, s. 9–15 a 52–53.

²¹⁴ Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, Otakar Španiel, *Sochařství.info* [online]. 2009 [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.socharstvi.info/autori/otakar-spaniel/>

Srov. Otakar, ŠPANIEL a V. V. ŠTECH, *Otakar Španiel*. Praha 1954, s. 39–47.

²¹⁵ Zbyšek MALÝ, a Alena MALÁ, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2010 XIX.*, Ostrava 2010, s. 209.

Královéhradeckého kraje jako sochař a kovolitec.²¹⁶ Jeho dílem je nová busta T. G. Masaryka ve Valdicích.²¹⁷

Antonín Wagner

* 1904 Jaroměř †1978 Jaroměř

Antonín Wagner byl bratrem Václava Wagnera, který byl autorem pomníku T. G. Masaryka v České Podhartí ve Dvoře Králové nad Labem. Antonín provedl opravy na témže pomníku v roce 1968.²¹⁸ Jeho sochařské začátky započaly na odborné škole v Hořicích. Poté se dostal na Uměleckoprůmyslovou školu v Praze. Po jejím dokončení se věnoval projektování v oblasti bytových domů a to především v rodném městě Jaroměři. Podílel se také na restauraci soch Matyáše Bernarda Brauna v Kuku.²¹⁹

Václav Wagner

* 1897 †1944

Václav Wagner byl autorem prvního Masarykova pomníku v Českém Podhartí ve Dvoře Králové nad Labem.²²⁰ Vystudoval odbornou školu sochařskou v Hořicích a poté se mu podařilo působit v ateliérech u Otakara Španiela či Josefa Václava Myslbeka. Svá díla vystavoval především v Jaroměři a ve Dvoře Králové nad Labem.²²¹

Ladislav Zívř

* 1909 Nová Paka †1980 Ždírec (Stará Paka)

Ladislav Zívř se nejprve stal hrnčířem, postupem času ale více tíhnul k sochařině. Vystudoval Uměleckoprůmyslovou školu v Praze v ateliéru u Josefa Drahoňovského. Jeho uměleckými směry se staly surrealismus a kubismus. Stal se členem Skupiny 42, kde byl jediným sochařem. Dále se inspiroval životem města,

---

²¹⁶ Leoš Velehrach, *leos.velehrach.sweb.cz* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupný z: <http://leos.valehrach.sweb.cz/>

²¹⁷ Do Valdic se vrátila socha T. G. Masaryka. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 29/10/2009 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/jcvaldice-socha-masaryka-navrat20091028.html

²¹⁸ Petra, JANÁKOVÁ. *Osudy pomníků T. G. Masaryka ve Dvoře Králové nad Labem 1923–1990*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, s. 25.

²¹⁹ Zbyšek MALÝ, a Alena MALÁ, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2010 XXI.*, Ostrava 2010, s. 19.

²²⁰ Petra, JANÁKOVÁ. *Osudy pomníků T. G. Masaryka ve Dvoře Králové nad Labem 1923–1990*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, s. 21–22.

²²¹ Zbyšek MALÝ, a Alena MALÁ, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2010 XXI.*, Ostrava 2010, s. 31.

člověkem a strojem a podobnými náměty. Ve druhé světové válce byl plně nasazen. Po jejím skončení nadále vystavoval i v zahraničí. Dále tvořil ve svém ateliéru v Nové Pace, kde byl jmenován čestným občanem. Zívř byl jedním z nejlepších českých sochařů 20. století. Za svoji tvorbu získal titul zasloužilého umělce.²²² Zemřel v roce 1980 ve Ždírci.

---

²²² Ladislav ZÍVR, a Lenka PASTÝŘÍKOVÁ, *Ladislav Zívř: (1909–1980)*, Praha: Národní galerie v Praze 2007, s. 122–126.

4 Cesta Tomáše Garrigua Masaryka po severovýchodních Čechách v roce 1926

Čtvrtá kapitola je věnována cestě, kterou podnikl T. G. Masaryk v roce 1926 po severovýchodních Čechách. Ta se měla původně uskutečnit o rok dříve, byla však přesunuta z neznámého důvodu na červenec 1926.²²³

Existuje o ní sestřih dobových záznamů, které seskupil Karel Čáslavský. Snad v každé kronice města či obce, kudy prezident projížděl, je jeho návštěva zaznamenána. Na jeho cestě ho doprovázeli například generálové Viktor Hoppe a Jan Syrový²²⁴, později se připojil i vyslanec Jan Masaryk či tehdejší ministr sociální péče Josef Schieszl.²²⁵

Jeho cesta začala v Chlumci nad Cidlinou a končila o tři dny později v Kostelci nad Orlicí. Téměř všude probíhala stejně. Příjezd, vítání, oslavy a nakonec odjezd. V každém městě zazněly fanfáry, nejčastěji z opery Libuše, a dále i hymny. Masaryka vždy přivítal starosta města či obce, který prezidentovi představil místní spolky a další korporace. Prezident Masaryk na této cestě musel snad tisíckrát zdejšími lidem podávat ruku, poslouchat v každém městě několik proslovů a rozdat tisíce svých autogramů.²²⁶

Cesta prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka v roce 1926 po severovýchodních Čechách započal tedy 10. července v Chlumci nad Cidlinou, kde vystoupil v bílém obleku z vlaku a setkal se se starostou a obyvateli města. Po všech uvítáních, kterých se mu dostalo, odjížděl Masaryk vlakem dál do Nového Bydžova a Ostroměře, kde se jen letmo uvítal s místními občany na nádraží.²²⁷

Další zastávkou mu byly Hořice. V místní kronice je zaznamenáno, že návštěva prezidenta přišla téměř nevhod, protože nádraží a cesty u hotelu Beránek byly v rekonstrukci. Vše se pak nakonec stihlo a program uvítání byl ustanoven a musel být plněn. Prezidenta místní přivítali před Husovým pomníkem, byl pozván na městskou radnici, do zdejší Galerie plastik a kamenosochařské školy. Jako

---

²²³ SOKA Náchod, f. Městský národní výbor Náchod, Inv. č. 1149, kn. č. 262, Pamětní kniha města Náchod XIX. 1986–1990, s. 328–331.

²²⁴ SOKA Trutnov, f. Archiv města Úpice, Inv. č. 13, kn. č. 2, Paměti města 1918–1931, s. 271.

²²⁵ SOKA Náchod, f. Městský národní výbor Náchod, Inv. č. 1149, kn. č. 262, Pamětní kniha města Náchod XIX. 1986–1990, s. 328–331.

²²⁶ V této části je více informací zaměřeno na města, kde se TGM vítal se zdejšími úředníky, ale i s občany okolních vesnic.

²²⁷ SOKA Hradec Králové, f. Městský národní výbor Chlumeck nad Cidlinou, Inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha MěNV Chlumeck nad Cidlinou, s. 62–63.

další navštívil i sokolovnu a kojenecký ústav. Masaryka spolu s jeho průvodem čekal v hotelu Beránek slavnostní oběd, kde se podávaly místní speciality, jako hořické trubičky a další pochutiny. Po obědě, dle programu, se delegace přemístila k Věži samostatnosti, která dnes nese jména Masarykova a stala se pomníkem vydobyté samostatnosti. Prezident na základní kámen již zmíněné věže osobně v ten den poklepal. Z Hořic odjížděl spolu s dary a to se sochou „Ponocného“ od Františka Úprky a také miniaturou Masarykovy studánky, která se nachází nedaleko Hořic. Na cestě už prezidentská družina pokračovala automobilem a učinila zastávku v Miletíně.²²⁸ Odkud se dostala až do Dvora Králové nad Labem.

Příjezd prezidenta do Dvora Králové byl opravdovým zázrakem, v městské kronice je totiž napsáno *„ještě před půl pátou hodinou odpolední, kdy měl prezident přijeti před památkem Odboje, snesl se z olověných mraků prudký déšť“* dále je uvedeno *„Příchod pana prezidenta opozdil se o deset minut, ku prospěchu celého uvítání, neboť současně s příjezdem prvního auta přestalo náhle pršet“*. Občané tohoto města svého prezidenta přivítali na náměstí, které dnes nese jeho jméno. Po všech honoracích a přivítáních prezident pokračoval ve svém zájezdu.²²⁹

Další zastávkou byly Velichovky. Lázeňská obec, která byla určena jako místo, kde delegace přespí. Ještě před nadcházející nocí se prezident odebral zhlédnout novou lázeňskou budovu, která dostala na jeho počest v témže roce jeho jméno. Honosná večeře byla uchystána ve vile Zátíší, kde prezidenta čekaly takové pochutiny jako husí játra s lanýží a podobně. Po večeři si poslechl sbor Jaromír z Jaroměře, vyžádal si prostou vojenskou deku a brzy ráno se chystal na odjezd.²³⁰

Další cesta směřovala k Josefovu, kde se chystala vojenská přehlídka, která byla provedena legionářskými generály Stanislavem Čeckem, Janem Syrovým, zemským velitelem Janem Drobným a generálem Ludvíkem Krejčím. Prezident na této přehlídce projížděl okolo nastoupeného družstva na svém koni. Nadále však usedl na čestné místo, kde zhlédl její celý průběh. Po skončení

---

²²⁸ SOKA Jičín, f. Archiv města Hořice, Inv. č. 99, kn. č. 67, Kronika města 1926, s. 102–144.

²²⁹ SOKA Trutnov, f. Archiv města Dvůr Králové nad Labem, Inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika města 1867–1927, s. 305–308.

²³⁰ Josef, DOSTÁLEK, *Velichovky – obec s moderními lázněmi*, Velichovky 2008.

vojenské přehlídky, která byla na počest jeho návštěvy zorganizována, se z pevnostního města delegace odebrala do Jaroměře.²³¹

V Jaroměři se konala Hospodářsko-průmyslová výstava. Prezident se rozhodl ji navštívit. Z města poté odjížděl spolu s darem, v podobě další sochy od jaroměřského umělce Wagnera. Prezident projel Dolany, kde se jen nakrátko zastavil.²³²

Dalším místem v programu návštěv byla Česká Skalice známá především díky Boženě Němcové. V tomto městě byl prezident přivítán zvláště spolkem kovářů, kteří na jeho počest tloukli do kovadlin. Výjimečně byl jimi přivítán proto, že sám Masaryk byl vyučeným kovářem. Zajímavostí z toho města bylo, že prezident při podpisu do pamětní knihy usedl za stůl, za kterým sedávala právě místní rodačka spisovatelka Božena Němcová. Po všech uvítáních se odebral prezident do města Úpice.²³³

Nemalou součástí oslav byly slavobrány, všude jich bylo mnoho. V Úpici nesly tyto slavobrány hesla jako „*Vítej náš Osvoboditeli*“ nebo „*Pravda vítězí a sociální spravedlnost*“. Úpice byla určena jako další místo, kde prezidentská delegace stráví noc, a to také z důvodu přátelství mezi Masarykem a místním továrníkem Richardem Morawetzem, jehož dům se nachází na náměstí a v němž strávil na své cestě prezident noc. Zajímavým faktem je, že přijelo na prezidentovo uvítání hodně občanů z Trutnova a okolí. Ještě před samotným ubytováním v Morawetzově domě se Masaryk odjel podívat do jeslí na Sychrově, kde podle kroniky prý prošel všemi místnostmi.²³⁴

12. července Masaryk pokračoval z Úpice do Červeného Kostelce. Mezitím učinil zastávky v Zálesí a ve Rtyni pod Krkonoší. Po běžném uvítání a návštěvě místního divadla v Červeném Kostelci se odebral do města Hronov.²³⁵

---

²³¹ Martin, KUBÁSEK, *Posádkové město Josefov v letech 1918–1938*, Pardubice, 2007.

Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, Katedra historických věd, s. 24–29.

²³² SOKA Náchod, f. Archiv města Jaroměře, Inv. č. x1, kn. č. ukn n1, Kronika města Jaroměře 1922–1949, s. 113–115.

²³³ Václav, SÁDLO. Tomáš Garrigue Masaryk v České Skalici. In: *ceskaskalice.cz* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://www.ceskaskalice.cz/cs/aktuality/tomas-garrigue-masaryk-v-ceske-skalici.html>

²³⁴ SOKA Trutnov, f. Archiv města Úpice, Inv. č. 13, kn. č. 2, Paměti města 1918–1931, s. 269–286.

²³⁵ SOKA Náchod, f. Archiv města Červený Kostelec, Inv. č. 0007, kn. č. 3, Pamětní kniha města Červeného Kostelce II. 1925–1927, s. 203–217.

Hronov, jako každé město, které prezident navštívil, bylo krásně vyzdobeno. Po proslovech, uvítáních, se sám Masaryk zeptal starosty Hronova Břetislava Veselého, zda může navštívit Aloise Jiráka. Ten mu samozřejmě kladně odvětil a to byla tedy jeho poslední zastávka v Hronově.²³⁶

Program zájezdu byl následující. Návštěva dalšího města, jímž byl Náchod. V Náchodě čekal Masaryka odpočinek v hotelu Beránek, kde ho přivítal doktor Čížek, po němž se jmenuje dnes divadlo, a kde byl pro vybrané hosty uspořádán slavnostní oběd.²³⁷

Cesta pokračovala do blízkého Nového Města nad Metují. Delegation, která byla uvítána na náměstí, se odebrala k zámku. Tam se Masaryk setkal s jeho majitelem Josefem Bartoněm Dobenínem. Na zámku prezident strávil svou poslední noc v severovýchodních Čechách a čekala ho už jen poslední vybraná města, která měl navštívit.²³⁸

Dalším určeným městem bylo Opočno. Cestou do Opočna ho vítaly davy lidí z okolních vesnic. Projížděl Černčicemi, Bohuslavicemi a Pohořím, kde ho příjemně překvapily fanfáry místních sokolských trubačů. Před příjezdem prezidenta ho očekávala v Opočně selská jízda doktora Rathouského ze Semechnic²³⁹. Po následujících oslavách uvítání prezidenta Masaryka, se jeho družina odebrala do Dobrušky.²⁴⁰

V Dobrušce ho spolky a děti vítaly voláním „Nazdar“. Na místním náměstí byl zbudován salónek, kde proběhlo uvítání prezidenta spolu s korporacemi a dalšími úředníky města.²⁴¹

Další zastávkou byla Solnice, ještě předtím prezident realizoval zastávky v Bílém Újezdě a v Ješteticích, kde byl jen nakrátko přivítán místním obyvatelstvem. V Solnici prezidenta čekal obvyklý program, navštívil zde také

---

²³⁶ SOKA Náchod, f. Archiv města Hronov, Inv. č. p850, kn. č. ukn 474, Kronika města Hronov I. 1918–1928, s. 249–258.

²³⁷ SOKA Náchod, f. Archiv města Náchod, Inv. č. p850, kn. č. ukn 474, Pamětní kniha města Náchod II. 1919–1929, s. 617–620.

²³⁸ SOKA Náchod, f. Archiv města Nového Města nad Metují, Inv. č. x3, kn. č. kn n3, Pamětní kniha města Nového Města nad Metují II. 1907–1933, s. 297–298.

²³⁹ Bohumil, KULÍŘ, *Pan prezident T. G. Masaryk u nás*, Od Kladského pomezí 4, 1926–1927, s. 2–8.

²⁴⁰ SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Opočno, Inv. č. 33, kn. č. 3, Kronika města Opočno 1836–1958, s. 303–307.

²⁴¹ SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Dobruška, Inv. č. 54, kn. č. 4, Pamětnice města Dobrušky, s. 271–274.

místní školu a po jeho skončení následovalo zastavení v Rychnově nad Kněžnou.²⁴²

V Rychnově nad Kněžnou byla postavena tribuna, která sloužila jako čestné místo k uvítání prezidenta. V tomto městě Masaryk navštívil zámek a setkal se také s jeho majitelem Bohuslavem Kolowratem. Na zámku si chvíli odpočinul. Po odpočinku následoval další oběd, který byl nachystán v Národním domě. Z důvodu zpoždění, musel prezident odřeknout návštěvu ve Studánce. Posléze odjel do Kostelce nad Orlicí, po cestě se však stihl zastavit v Častolovicích.²⁴³

Kostelec nad Orlicí bylo předposlední místo, které prezident na své cestě navštívil. Po uvítacích ceremoniích se Masaryk odebral k nádraží, odkud odjel pravidelným rychlíkem do Prahy.²⁴⁴ Na své zpáteční cestě se stihl pozdravit na nádraží s lidmi z Hradce Králové, které se stalo jeho posledním navštíveným místem.²⁴⁵ Tím končí cesta T. G. Masaryka v severovýchodních Čechách v roce 1926.

---

²⁴² SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Solnice, Inv. č. 597, kn. č. 97, Prezident T. G. Masaryk v Solnici 1926.

²⁴³ SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Rychnov nad Kněžnou, Inv. č. 858, kn. č. 208, Kronika města Rychnov nad Kněžnou 1836–1940, s. 250–258.

²⁴⁴ SOKA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Kostelce nad Orlicí, Inv. č. 802, kn. č. 33, Kronika města Kostelec nad Orlicí 1926–1933, s. 3–11.

²⁴⁵ SOKA Hradec Králové, f. Archiv města Hradec Králové, Inv. č. 523, kn. č. 234, Pamětní kniha města Hradec Králové 1925–1926, s. 204–206.

5 Turistické trasy inspirované cestou Tomáše Garrigua Masaryka v roce 1926

Turistické trasy jsou inspirované cestou, kterou podnikl T. G. Masaryk v červenci roku 1926. Trasy jsou rozloženy na celý Královéhradecký kraj. Časy uvedené níže v samotných trasách jsou určeny jízdě automobilem, však jednotlivé trasy lze projet i na kole.

Na trasách je zaměřeno jak na místa T. G. Masaryka navštívená v roce 1926, tak na pomníky, které jsou v okolí měst, která navštívil a která jsou známá tím, že je zde Masarykův odkaz. Příkladem je již zmíněná Masarykova chata na Šerlichu a další.

První turistická trasa začíná v Chlumci nad Cidlinou a je inspirována prvním dnem cesty T. G. Masaryka, tedy 10. červencem roku 1926, kdy zájezd započal. Trasa končí v lázeňské obci jménem Velichovky. Na cestě se nachází celkem deset zastávek a trasa je dlouhá celkem 119 kilometrů a jen cesta trvá okolo 3 hodin.

Druhá turistická trasa je rovněž vytvořena na podnět druhého dne Masarykovy cesty. Začíná ve Velichovkách a končí ve městě Úpice. Jedná se o nejkratší trasu s pěti zastávkami, která je dlouhá 35,6 km a trvá okolo 1 hodiny, je určena pro kolo i automobil.

Třetí turistická trasa začíná ve městě Úpice a končí na jednom z vrcholů Orlických hor, na Šerlichu. Trasa je dlouhá 80 km a trvá zhruba 2 hodiny autem. Na cestě je celkem šest zastavení.

Poslední trasa je rovněž inspirována čtvrtým dnem cesty T. G. Masaryka v roce 1926. Začátek trasy je na vrcholu Šerlich a konec je na Masarykově náměstí v Hradci Králové. Jedná se o trasu dlouhou 93 km, automobilem trvá okolo 2 hodin. Na cestě se nachází celkem osm zastávek.

Je zde také možnost, že výše uvedené trasy lze sloučit do jedné. Trasa by tedy byla dlouhá 329 km a trvala by celkem, bez přestávek, 7 hodin a 20 minut. Celkem by se turistická trasa skládala z 26 zastávek. Začátek cesty by začínal v Chlumci nad Cidlinou, tak jako původní trasa, a končil by v Hradci Králové u pomníku T. G. Masaryka na Masarykově náměstí. Trasa by však musela být

rozložena na tři až čtyři dny, s ubytováním v patřičných městech, a to nejlépe ve Dvoře Králové nad Labem a na Šerlichu v Orlických horách.

K městům a obcím, která jsou na trasách uvedena, jsou zaznamenána informační minima, tak, aby lidé měli povědomí, kam zajíždí, a také, co ještě mohou navštívit.

5.1 První turistická trasa inspirovaná prvním dnem Masarykovy cesty v roce 1926.

Chlumec nad Cidlinou

Trasa začíná nejlépe v ranních hodinách, a to v Chlumci nad Cidlinou, v Kozelkově ulici, kde si můžeme prohlédnout první **pomník TGM** na trase, která se nachází mezi spořitelnou a sokolovnou, zdržíme se okolo 10 minut. Dále pokračujeme Kozelkovou ulicí směrem na Nový Bydžov. V Novém Bydžově na kruhovém objezdu odbočíme na druhém výjezdu třídou B. Smetany. Silnicí 327 se dostaneme do Smidar, kde na začátku zahneme vpravo do ulice Nádražní. Tato ulice nás dovede až k Loučné Hoře, kde zahneme mírně vlevo. Dále nás cesta zavede až k Oboře, kde zahneme u kaple Chomutice vpravo a vydáme se silnicí III. třídy a dále Starohorskou až do Ostroměře.

- Délka trasy a čas z Chlumce nad Cidlinou do Ostroměře - 28,8 km – 37 min

Chlumec nad Cidlinou

Město Chlumec nad Cidlinou se nachází v okrese Hradec Králové. Ve městě žije okolo 5 500 obyvatel. Mezi pamětihodnosti tohoto města je řazen hlavně zámek Karlova Koruna, bývalý klášter Loreta či Děkanský chrám svaté Voršily na Klicperově náměstí. Významní rodáci města jsou například spisovatel Václav Kliment Klicpera či historik Jaroslav Goll.

Ostroměř

Z ulice Starohorské odbočíme vpravo na ulici T. G. Masaryka a jedeme přibližně 140 m, kde se za mostem nachází další **pomník TGM** od Ladislava Zívra. V ulici Štorchově se dá pohodlně otočit a dále pokračujeme zpáteční cestou po silnici T. G. Masaryka až na kruhový objezd nedaleko Úliblice, kde se vydáme

druhým výjezdem silnicí I. třídy číslo 16. Pokračujeme asi 510 metrů, kde se mírně dáme vpravo a na dalším kruhovém objezdu vyjedeme druhým výjezdem, pokračujeme dále, kde se nachází další kruhový objezd, na kterém vyjedeme opět druhým výjezdem na Husovu ulici, která se už nachází v Jičíně.

- Délka trasy z Ostroměře do Jičína - 16,4 km – 16 min

Ostroměř

Obec Ostroměř se nachází v Jičínském okrese. Žije zde okolo 1500 obyvatel. Mezi památky obec řadí rodné domky Karla Zemana a Eduarda Štorcha.

Jičín

Husovou ulicí pokračujeme rovně a po levé straně se nachází **Masarykovo divadlo**, kde prezident měl svých několik přednášek. Po prohlídce divadla se vydáme Husovou ulicí k Žižkovu náměstí a tam odbočíme vlevo do Šafaříkovy ulice, kde po 362 metrech zahneme vlevo do ulice 17. listopadu, na kruhovém objezdu vyjedeme Riegrovou ulicí, dále ulicí Českých bratří a na dalším objezdu se dáme vpravo a po 23 metrech zase vlevo, tím se dostaneme na ulici Vrchlického, kde odbočíme do první ulice Sv. Čecha vlevo, ta nás dovede na kruhový objezd, kde vyjedeme prvním výjezdem na ulici Revoluční nadále Jičínskou, která nás povede až do Valdic, kde je další zastávka.

- Délka a čas cesty z Jičína do Valdic - 4,6 km – 7 min

Jičín

Město Jičín je jedno z největších měst v Královéhradeckém kraji. Ve městě žije okolo 16 500 obyvatel. Jičín je známý díky pohádkové postavičce Rumcajsovi. Mezi nejvýznamnější památky města se řadí zámek, Valdická brána a barokní kostel svatého Jakuba Většího. Město se pyšní slavnými rodáky, jako jsou herečka Ema Pechová či herec Michal Suchánek.

Valdice

Z ulice Jičínské se dáme vpravo směrem na náměstí Míru, kde hned na začátku této odbočky zastavíme u **pomníku TGM**, který je před místním úřadem. V této ulici se otočíme, vyjedeme zpět na ulici Jičínskou a pokračujeme v trase. Po zhruba 367 metrech odbočíme vpravo a jedeme rovně. Po 2,1 kilometru zahneme vpravo na ulici III. třídy 28412, kde pojedeme stále rovně, cesta nás zavede na další zastávku. Tato ulice dostává v Nové Pace jméno Kumburská.

- Délka trasy a čas z Valdic do Nové Paky – 14,3 km – 22 min

Valdice

Obec Valdice se nachází v okrese Jičín, žije zde okolo 1400 obyvatel. Valdice jsou známé kvůli vězení, které dříve sloužilo jako klášter.

Nová Paka

V Nové Pace pokračujeme ulicí Kumbruskou, kde na konci ulice po levé straně najdeme další **pomník TGM** u místního gymnázia. Po krátké zastávce se vydáváme přes železniční přejezd rovně na ulici Tyršovu, na konci ulice Tyršovy můžeme vidět Masarykovo náměstí s Husovým pomníkem, poté se dáme vlevo ulicí Úzkou, na konci zabočíme vpravo a hned po pár metrech opět vpravo na ulici Kotíkovu, tou jedeme až na kruhový objezd, kde vyjedeme prvním výjezdem a ulicí Legií se dostaneme k dalšímu výjezdu, kde odbočíme na druhém výjezdu, kde nás čeká ulice Chelčického. Po 179 metrech zahneme doleva, po 84 metrech zase doprava. Pokračujeme ulicí Heřmanickou, kde zhruba po 183 metrech zahýbáme mírně vpravo na ulici Partýzánskou, po 3,1 kilometrech vjedeme na silnici třetí třídy 28425, přes Lány do Lázní Bělhrad, kde odbočíme doprava na Kotykovu alej, posléze ulicí T. G. Masaryka, kde po 788 metrech zabočíme vpravo. Dále jedeme ulicí Komenského přes Dolní Novou Ves přes Lukavec u Hořic. Po 7 kilometrech zahneme vpravo a po 39 metrech u Malátova pomníku se dáme vpravo. Tato cesta nás zavede už k viditelné Masarykově věži v Hořicích, k ní vjedeme cestou legií.

- Délka trasy a čas z Nové Paky do Hořic - 19,5 km – 29 min

Nová Paka

Taktéž jako Valdice se Nová Paka nachází v okrese Jičín, ve městě žije okolo 9 200 obyvatel. V Nové Pace nalezneme Křížovou cestu, farní kostel svatého Mikuláše či Mariánský sloup na náměstí z roku 1716. Rodáci z Nové Paky jsou například zpěvačka Nad'a Konvalinkova či sochař Ladislav Zívr.

Hořice

V Hořicích nás bude čekat prohlídka celé **Masarykovy věže**. Další cesta povede zpět cestou legií, kde na konci odbočíme vlevo, znovu u Malátova pomníku se dáme tentokrát vpravo a pokračujeme zhruba 5,4 km rovně a hned

poté se dáme mírně vpravo a poté rovně, tím se dostaneme do další zastávky, jímž je obec Trotina.

- Délka trasy a čas z Hořic do Trotiny - 7,8 km – 9 min

Hořice

Hořice jsou jedno z největších měst v Jičínském okrese a jsou známé hlavně pro svoje trubičky a také pro sochařsko-kamenickou školu. Ve městě žije okolo 8600 obyvatel a je v něm k vidění mnoho krásných památek, například kostel sv. Gotharda, kostel Narození Panny Marie, nebo sochařský park U sv. Josefa.

Trotina

V Trotině nalezneme u obecního úřadu další **pomník TGM**. Po krátké prohlídce pokračujeme cestou, po níž jsme jeli do Trotiny. Z obce jedeme 1,4 km na křižovatku, kde se dáme vlevo. Na dalším rozcestí u Dolního Dehtova se vydáme vpravo a jedeme zhruba 392 m a zahneme vlevo. Po 3,5 km odbočíme vpravo do Bílé Třemešné, kde je následující zastávka.

- Délka trasy a čas z Trotiny do Bílé Třemešné – 6,9 km – 10 min

Trotina

Obec Trotina je velmi malou obcí s 87 obyvateli, která se nachází v okrese Trutnov.

Bílá Třemešná

V obci Bílá Třemešná nás čeká další **pomník TGM**, který se nachází u pošty v parčíku. Po krátké zastávce odjždíme směrem na Dvůr Králové. Z Bílé Třemešné, zhruba od pomníku jedeme rovně 4,8 kilometrů, přes Nové Lesy až do samotného města. Z cesty, která nás vedla, se dostaneme k Benešovu nábřeží, kde se první odbočkou dáme vlevo na ulici Husovu. Husovou ulicí jedeme 321 metrů a odbočíme vlevo na náměstí Republiky, kde na jeho konci zatočíme vlevo a po 376 metrech zabočíme na ulici Nerudovu, která nás zavede k dalšímu zastavení.

- Délka trasy a čas z Bílé Třemešné do Dvora Králové nad Labem – 6,7 km – 11 min.

Bílá Třemešná

Obec Bílá Třemešná leží v Trutnovském okrese a žije v ní okolo 1300 obyvatel. Hlavním lákadlem pro turisty je nedaleká přehrada zvaná jako Les Království, či takzvaná Zvičina, kde najdeme Masarykovu studánku.

Dvůr Králové nad Labem

Ve Dvoře Králové jsme se dostali až do Nerudovy ulice, která nás zavede k **pomníku TGM**. Ten se nachází před místním obchodem.

Po prohlédnutí trasy povedeme tam, kde jsme skončili, tedy u pomníku TGM. V Nerudově ulici se otočíme a pojedeme nazpátek, na konci ulice zahneme vlevo do Jiráskovy ulice, dále odbočíme po 501 metrech do ulice Tylovky, kde pojedeme rovně až k tzv. Šindelářské věži a tam se dáme vlevo. Pojedeme jen kousek a hned zabočíme vpravo do ulice Legionářské, která nás dovede až ke kruhovému objezdu, kde vyjedeme první výjezdem, dále nás cesta povede k druhému objezdu, kde vyjedeme třetím výjezdem na ulici Heydukovu. Pokračujeme rovně celých 3,5 kilometrů a na konci této délky se dáme mírně vpravo. Ulice třetí třídy 2854 nás povede do Hříbojed, kde zabočíme mírně vlevo a po 1,8 kilometrů, tedy v Litiči zase zahneme mírně vlevo. Za obcí Litič se vydáme vlevo a pokračujeme přes Nouzov do Velichovek, kde zabočíme vlevo na ulici Jaroměřskou.

- Délka trasy a čas z Dvora Králové nad Labem do Velichovek – 14,3 km – 22 min.

Dvůr Králové nad Labem

Dvůr Králové nad Labem je druhé největší město v okrese Trutnov. Ve městě žije okolo 15 000 obyvatel. Turisté jezdí do Dvora hlavně kvůli známé zoologické zahradě. Dále se ve městě nachází Masarykovo náměstí, kde najdeme krásný mariánský sloup či radnici. Ve městě se narodil známý sochař Otto Gufreund či akrobatický letec Martin Šonka.

Velichovky

Ve Velichovkách nejlépe zaparkujeme v ulici Jaroměřské. Pěšky se poté dostaneme do samotných lázní, kde se nachází **Masarykův dům** a **vila Zátíší**, kde TGM přespal. Tímto první trasa končí.

Velichovky

Obec Velichovky je známa jako lázeňské místo, které leží v okrese Náchod nedaleko Jaroměře. Žije zde okolo 800 obyvatel.

5.2 Druhá turistická trasa inspirovaná druhým dnem Masarykovy cesty v roce 1926.

Velichovky

Druhá trasa začíná ve Velichovkách, kde je zbudován **Masarykův dům** a **vila Zátíší**, kde Masaryk přespal. Po prohlídce Velichovek se dostaneme ulicí Jaroměřskou, posléze Velichovskou do Jaroměře, kde se dáme vpravo hned na prvním rozcestí v Jaroměři. Cesta nás dovede na kruhový objezd, ze kterého vyjedeme na druhém výjezdu a pokračujeme 650 metrů, kde na konci zahneme vpravo do ulice Průmyslové. Po té pokračujeme přes most do sadů v Josefově, kde na nás bude čekat další zastávka.

- Délka trasy a čas z Velichovek do Josefova – 7, 8 km – 12 min.
-

Josefov

V Josefově nalezneme **pomník TGM** uprostřed v sadech, dá se k němu jít jen pěšky. Do Jaroměře, kde nás čeká další pomník, se dostaneme cestou, kterou jsme jeli, tedy u sadů se otočíme a vydáme se ulicí Průmyslovou. Pokračujeme na její konec, kde zahneme vlevo. Po 416 metrech zabočíme vpravo, tam jedeme přes železniční přejezd a hned za ním zabočíme mírně vlevo do ulice Otakara Španiela. Ta nás povede až k Husovu náměstí. U polikliniky zabočíme vlevo, kde můžeme zaparkovat.

- Délka trasy a čas z Josefova do Jaroměře – 3,2 km – 8 min.
-

Josefov

Josefov je část města Jaroměře a je to v podstatě pevnostní město. Na Masarykově náměstí se nachází kostel Nanebevstoupení Páně.

Jaroměř

Z parkoviště u polikliniky se dáme k místní škole ulicí Dr. Edvarda Beneše. Před školou najdeme Masarykovy sady a před nimi **pomník TGM** a také **pamětní desku**, která upomíná na původní zbořený pomník. Po krátké zastávce se

vydáme od polikliniky k divadlu, kde odbočíme vpravo a pokračujeme na kruhový objezd. Tam se dáme prvním výjezdem na ulici Vojtěcha Probošta, posléze na nábřeží 17. listopadu. Z této ulice se dostaneme na kruhový objezd, kde vyjedeme opět prvním výjezdem, který nás povede k dalšímu objezdu, kde se zase dáme prvním výjezdem na ulici Palackého. Stále jedeme rovně až do Dolan, kde odbočíme vlevo a pokračujeme 3,5 kilometrů do Chvalkovic, tam se na prvním rozcestí dáme vpravo a na druhé křižovatce zase vpravo. Následuje Újezdec a před Hoříčkami odbočíme vlevo a pokračujeme přes celé Hoříčky. Cesta nás zavede do Libňatova, kde se dáme na první křižovatce vpravo. Tato silnice nás zavede do Havlovic.

- Délka trasy a čas z Jaroměře do Havlovic – 21, 4 km – 29 min.

Jaroměř

Jaroměř leží v okrese Náchod a žije zde okolo 12 000 obyvatel. Ve městě nalezneme mnoho památek, například Wenkeův obchodní dům, který dnes slouží jako muzeum či gotický chrám sv. Mikuláše. V Jaroměři se narodil známý sochař Otakar Španiel.

Havlovice

V Havlovicích u řeky před mostem, v parčíku najdeme další **Masarykův pomník**. Z Havlovic se vydáme do Úpice po stejné cestě, po níž jsme přijeli. Ta nás dovede přímo do Úpice. Z této ulice vyjedeme na druhé odbočce vlevo, do ulici J. W. Mezerové, kudy pojedeme 86 metrů a pak se dáme vpravo. Po té na křižovatce pojedeme rovně. U školy se dáme mírně vlevo a ulicí Komenského dojedeme na náměstí T. G. Masaryka.

- Délka trasy a čas z Havlovic do Úpice – 3, 2 km – 6 min.

Havlovice

Malá obec Havlovice se nachází v okrese Trutnov. V obci žije okolo 1000 obyvatel. Mezi památky v obci řadíme například pomník Ladislava Vika, či Dřevěný krytý most.

Úpice

V Úpici na náměstí T. G. Masaryka nalezneme tzv. **Morawetzův dům**, kde T. G. Masaryk v roce 1926 přespal. Po navštívení města Úpice druhá trasa končí.

Úpice

Úpice je dalším velkým městem v okrese Trutnov. V Úpici žije okolo 5 600 obyvatel. Ve městě se nachází kostel svatého Jakuba Většího, který je na Masarykově náměstí, stejně tak jako místní radnice, či krásná dřevěnka v Žižkově ulici.

5.3 Třetí turistická trasa inspirovaná třetím dnem Masarykovy cesty v roce 1926.

Úpice

Trasa začíná v Úpici na Masarykově náměstí, kde se nachází **Morawetzův dům**, právě v tomto domě strávil Masaryk v červenci roku 1926 noc.

Poté se z náměstí vydáme dále ulicí Edvarda Beneše. Na konci ulice zahneme ostře vpravo, pokračujeme 271 metrů a po nich zabočíme vpravo a jedeme 2 kilometry po ulici Palackého až do Červeného Kostelce, kde projedeme vedle náměstí TGM a posléze ulicí Boženy Němcové, kde se na první odbočce vydáme vpravo. U Horní Radechové jedeme mírně vpravo až 4,2 kilometrů. Po ujetých kilometrech odbočíme vpravo. Projedeme Dolní Radechovou a dostaneme se až do Náchoda na kruhový objezd, na kterém vyjedeme druhým výjezdem, hned za objezdem se nachází další, tam vyjedeme také na druhém výjezdu, jedeme ulicí Pražskou a na třetím kruhovém objezdu se dáme třetím výjezdem. Jedeme přes most, zahneme hned vpravo a pojedeme zhruba 150 metrů a tam se nachází další zastávka.

- Délka trasy a čas z Úpice do Náchoda – 21, 9 – 30 min.

Náchod

V Náchodě se zastavíme u školy T. G. Masaryka, před ní se nachází parkoviště, kde můžeme zaparkovat a po té dojdeme ke škole, kde se nachází **busta T. G. Masaryka**.

Poté se vydáme po stejné ulici, kterou jsme přijeli ke škole. Pojedeme 384 metrů a zahneme vpravo přes most, na ulici Myslbekovu. Na konci této ulice zahneme vpravo, poté odbočíme vlevo. Dále jedeme zhruba 928 metrů po ulici Českoskalické, potom zabočíme vlevo. Pokračujeme až do Vrchovin, kde

narazíme na kruhový objezd, tam vyjedeme třetím výjezdem a dorazíme až do Nového Města nad Metují. Dále pokračujeme ulicí T. G. Masaryka a ulicí Komenského až k druhému objezdu, kde se dáme na cestu opět třetím výjezdem, následně jedeme rovně až na Husovo náměstí.

- Délka a čas trasy z Náchoda do Nového Města nad Metují – 9, 4 km- 12 min.

Náchod

Náchod je hlavním městem okresu Náchod. V Náchodě žije okolo 20 000 obyvatel. Na náměstí T. G. Masaryka je k vidění novorenesanční radnice, nicméně hlavní atrakcí pro turisty je Náchodský zámek. Slavným rodákem z Náchoda je například spisovatel Josef Škvorecký, který má na náměstí i pomník.

Nové Město nad Metují

Na náměstí v Novém Městě nad Metují navštívíme zdejší **zámek**, zde totiž přespal T. G. Masaryk při svém zájezdu. V pokoji, kde spal, se nachází i jeho busta. Po prohlídce, která trvá okolo 30-50 minut, se vydáme na další místa. Naše cesta povede z Husova náměstí opět ulicí Komenského, dále T. G. Masaryka u městské knihovny odbočíme vlevo na ulici Nádražní. Z této ulice se dáme mírně vlevo, projedeme podjezdem. Z ulice Havlíčkovy, která vede za podjezdem, zahneme vlevo. Přejedeme most a hned za ním odbočíme vpravo a pokračujeme rovně přes Černčice, Bohuslavice až do Rohenic, kde zahneme na křižovatce vlevo na České Meziříčí. Na křižovatce u obecního úřadu jedeme směrem vpravo, hned za kostelem pokračujeme vlevo. Zde je možnost zaparkovat u zdejšího kina.

- Délka a čas trasy z Nového Města nad Metují do Českého Meziříčí – 15 km – 19 min.

Nové Město nad Metují

Nové Město nad Metují leží v okrese Náchod, město je známé díky krásnému zámku a náměstí. Ve městě žije okolo 9 500 obyvatel. Kromě zámku je k ve městě kostel Nejsvětější Trojice či kostel Narození Panny Marie.

České Meziříčí

U kina v parčíku najdeme **pomník TGM** od Josefa Bílka. Po krátkém zastavení se otočíme v ulici Záhumenské a pokračujeme cestou, kterou jsme přijeli. Na druhé křižovatce se dáme vpravo, pokračujeme ulicí Osvobození až do

Opočna, ulicí Nádražní, na křižovatce u lékárny jedeme rovně, projedeme okolo Kupkova náměstí. Dále pokračujeme touto cestou až do Dobrušky. Na první křižovatce se dáme vlevo. Pokračujeme až na náměstí F. L. Věka.

- Délka a čas trasy z Českého Meziříčí do Dobrušky – 10,2 km – 15 min.

České Meziříčí

Obec České Meziříčí se nachází v okrese Rychnov nad Kněžnou. V obci žije okolo 1800 obyvatel. V obci se nachází cukrovar a kostel sv. Kateřiny.

Dobruška

V Dobrušce se zastavíme na náměstí. V budově F. L. Věka se nachází **pamětní deska TGM**. Pokračujeme ulicí Kostelní, která vede z náměstí. U kostela sv. Václava se dáme vlevo, po 54 metrech zase odbočíme vpravo, odtud jedeme rovně až na křižovatku, kde se vydáme rovně a tím přejedeme na silnici II. třídy. Poté pokračujeme ulicí Provozkou, tedy silnicí II. třídy, která nás dovede přes obce Provoz, Bačetín, Kounov až do Plasnice, kde za touto vesnicí na rozcestí jedeme 4,7 kilometrů stále rovně až do Deštného v Orlických horách a u tzv. Zakoutí pokračujeme rovně 3,9 kilometrů až na vrchol Šerlich.

- Délka a čas trasy z Dobrušky na Šerlich – 23,3 km – 29 min.

Dobruška

Dobruška je známá díky F. L. Věkovi, který zde má i svou rodnou chaloupku. Město leží v Rychnovském okrese, obývá ho okolo 6 800 obyvatel. V Dobrušce je dominantní, krásná, renesanční radnice na náměstí.

Šerlich

Na Šerlichu se nachází **Masarykova chata**, kde je restaurace i ubytování, ale hlavně se před ní tyčí **pomník TGM**. Po navštívení chaty trasa končí.

Šerlich

Šerlich se nachází v okrese Rychnov nad Kněžnou. Jedná se o vrchol v Orlických horách vysoký okolo 1000 m n. m., který je hojně navštěvován díky Masarykově chatě.

5.4 Čtvrtá turistická trasa inspirovaná posledním dnem Masarykovy cesty v roce 1926.

Šerlich

Čtvrtá trasa začíná na vrcholu Šerlich u **Masarykovy chaty**, kde je k vidění i jeho busta. Po prohlídce chaty a okolí Masarykovy chaty odjedeme vpravo a jedeme 9,2 km, po ujetých kilometrech se dáme mírně vlevo. Dále jedeme 3,5 kilometrů a potom odbočíme vpravo a pokračujeme 2,5 kilometru do Rokytnice v Orlických horách, kde zahneme mírně vlevo a po 62 metrech budeme na Masarykově náměstí.

- Délka a čas trasy z Šerlichu do Rokytnice v Orlických horách – 26 km – 29 min.

Rokytnice v Orlických horách

Na náměstí T. G. Masaryka se nachází **pomník TGM**, u kterého se chvíli pozastavíme. Po krátké zastávce pokračujeme směrem ke kostelu, kde odbočíme vlevo a pokračujeme rovně, jakmile dojedeme do Pěčina, ve středu obce se dáme na rozcestí vpravo. Ujedeme pár metrů a nalezneme kostel.

- Délka a čas z Rokytnice v Orlických horách do Pěčina - 3,7 km – 4 min.

Rokytnice v Orlických horách

Město Rokytnice v Orlických horách leží v okrese Rychnov nad Kněžnou. Rokytnici obývá okolo 2000 obyvatel. Najdeme zde zámek, kostel Nejsvětější Trojice či muzeum Orlických hor zvané Sýpka.

Pěčín

V Pěčíně u kostela nalezneme **pomník padlých s bustou TGM**, po prohlídce krásného pomníku pokračujeme silnicí směrem na Javornici. V Javornici na křižovatce v centru obce odbočíme vpravo a jedeme několik metrů až ke kostelu.

- Délka a čas z Pěčina do Javornice – 7,8 km – 10 min.

Pěčín

Pěčín je malá vesnice v okrese Rychnov nad Kněžnou. V obci žije okolo 500 obyvatel. V obci můžeme navštívit kostel sv. Jana Křtitele či dům sochaře Leoše Kubíčka.

Javornice

U kostela v Javornici se nachází další **busta TGM na pomníku padlých**, po krátké zastávce odjíždíme od kostela směrem k poště, kde se dáme na křižovatce vlevo. Po 2,7 kilometrech odbočíme mírně vpravo, tím se dostaneme na silnici druhé třídy směrem na Rychnov nad Kněžnou. Po 2 kilometrech zatočíme vpravo do centra města. Na kruhovém objezdu vyjedeme na prvním výjezdu. U Zámeckého parku zhruba po 503 metrech zabočíme vlevo. Projedeme Školním náměstím na ulici Komenského. Na Starém náměstí nás čeká další zastávka.

- Délka a čas z Javornice do Rychnova nad Kněžnou – 6,5 km – 10 min.

Javornice

Javornice je další menší obec, ležící v okrese Rychnov nad Kněžnou, žije zde okolo 1000 obyvatel. V obci je možné navštívit kostel svatého Jiří.

Rychnov nad Kněžnou

V Rychnově nad Kněžnou na Starém náměstí nalezneme **pamětní desku TGM**. Po prohlédnutí odjedeme z náměstí směrem k místní synagoze, po ulici Palackého. Po 126 metrech odbočíme mírně vlevo a u mateřské školy zatočíme z ulice Palackého směrem vpravo, na další křižovatce zase vlevo a hned na pozdějším rozcestí vpravo. Po 182 metrech zabočíme vlevo, odkud se dostaneme po dalších metrech na kruhový objezd, kde vyjedeme třetím výjezdem. Na dalším kruhovém objezdu, který následuje, vyjedeme druhým výjezdem. Odkud jedeme směrem na Kostelec nad Orlicí. U obce Lupenice odbočíme vpravo a jedeme zhruba 5 kilometrů. Před Kostelcem zahneme mírně vpravo a na kruhovém objezdu vyjedeme prvním výjezdem, který nás po pár metrech dostane na další místo.

- Délka a čas z Rychnova nad Kněžnou do Kostelce nad Orlicí – 10, 1 km – 11 min.

Rychnov nad Kněžnou

Rychnov nad Kněžnou je hlavním městem ve stejnojmenném okrese. Ve městě žije přibližně 11 000 obyvatel. V Rychnově můžeme navštívit zámek, kostel Nejsvětější Trojice nebo kostel svatého Havla a několik dalších památek. Ve městě se narodil například známý spisovatel Karel Poláček nebo vlastenec František Martin Pelcl.

Kostelec nad Orlicí

V Kostelci nad Orlicí se nedaleko od kruhového objezdu nachází **Obchodní akademie TGM**. Dále pokračujeme stejnou cestou, ulicí Komenského, směrem na Borohrádek. V Častolovicích na kruhovém objezdu vyjedeme druhým výjezdem. Dále pokračujeme ulicí T. G. Masaryka a v Čestvicích na dalším objezdu vyjedeme opět druhým výjezdem. Po 5 kilometrech dojedeme do Borohrádku, kde se dáme na prvním rozcestí vpravo, po 243 metrech zabočíme vpravo do ulice T. G. Masaryka.

- Délka a čas Kostelce nad Orlicí do Borohrádku – 10,6 km – 11 min.

Kostelec nad Orlicí

Město Kostelec nad Orlicí leží v rychnovském okrese, je známé díky krásnému zámku. Žije zde okolo 6000 obyvatel a starostou v Kostelci je František Kinský, který pochází ze šlechtického rodu.

Borohrádek

V ulici T. G. Masaryka po několika metrech nalezneme stejnojmennou **školu s pomníkem TGM**. Po zastávce v Borohrádku odjíždíme směrem od školy vpravo stejnou ulicí a po 184 metrech odbočíme vlevo. Dále pokračujeme rovně ulicí Nádražní, nadále Husovou, za druhým železničním přejezdem pokračujeme vpravo. Tato ulice nás vyvede z Borohrádku po silnici směrem na Hradec Králové. Jedeme přes Vysoké Chvojno, ulicí Albrechtickou a následně Chvojeneckou. Pokračujeme Chvojencem, kde se dáme mírně vpravo a nadále jedeme silnicí první třídy přes Býšť až do Hradce Králové. Po 12,5 kilometrech už v Hradci Králové odbočíme mírně vlevo na ulici Brněnskou a na jejím konci se dáme přes most vpravo. Dále pokračujeme ulicí Ignáta Hermana a na křižovatce u bývalých kasáren odbočíme vlevo. Zhruba po půl kilometru zatočíme vlevo, jedeme přes most na ulici Gočárovu a po 472 metrech odbočujeme vpravo na ulici Karla Hynka Máchy.

- Délka a čas z Borohrádku do Hradce Králové – 27,6 km – 34 min.

Borohrádek

Borohrádek je menší město ležící v okrese Rychnov nad Kněžnou. Ve městě žije zhruba 2000 obyvatel a mezi pamětihodnosti se řadí ve městě například sousoší Panny Marie na náměstí.

Hradec Králové

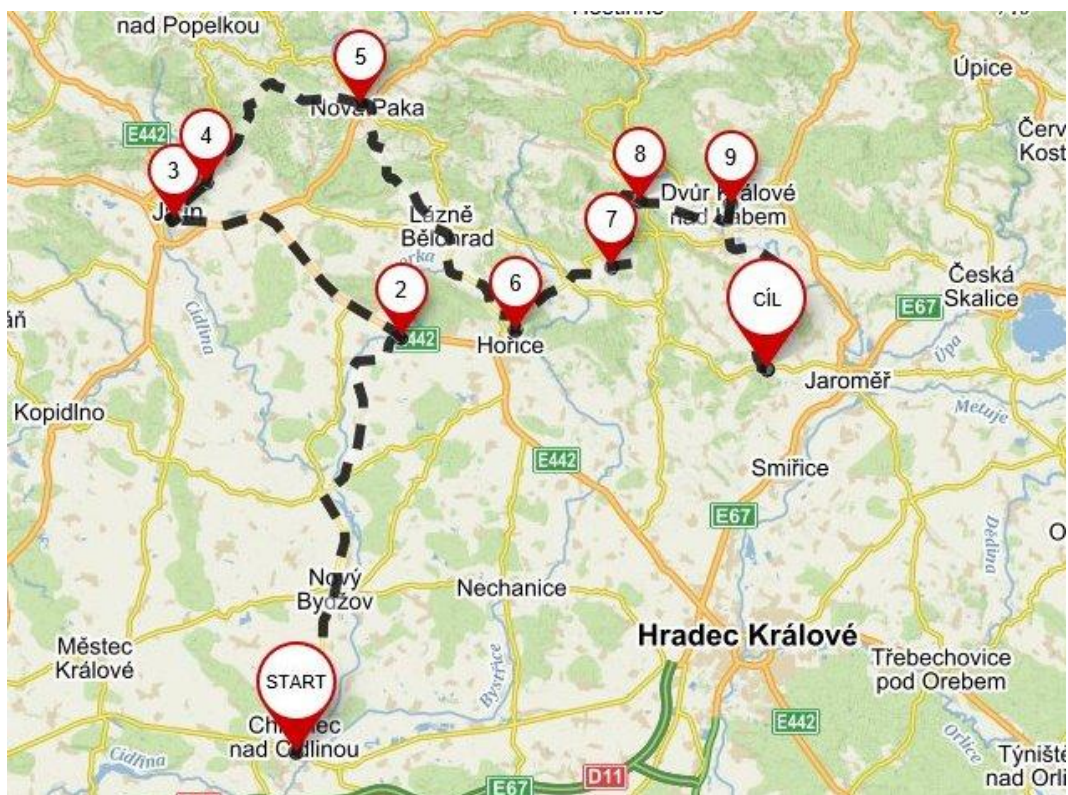
V Hradci králové zastavíme v ulici Karla Hynka Máchy a směrem rovně se dostaneme na Masarykovo náměstí, kde stojí nejznámější **pomník TGM** v Královéhradeckém kraji. Po prohlídce pomníku a náměstí turistická trasa končí.

Hradec Králové

Hradec Králové je statutárním městem v Královéhradeckém kraji. Město obývá skoro 94 000 obyvatel. Hradec Králové je plný krásných památek. Jmenuji například katedrálu svatého Ducha, Bílou věž či galerii moderního umění nebo velice známé muzeum východních Čech. Město je také bývalou pevností. Mezi rodáky Hradce Králové řadíme historika Bohuslava Balbína či kardinála Dominika Duku.

První turistická trasa – obrázek 1: Mapa trasy prvního dne.²⁴⁶

První trasa trvá 119 kilometrů, zhruba za čas 2 hodiny a 45 minut.

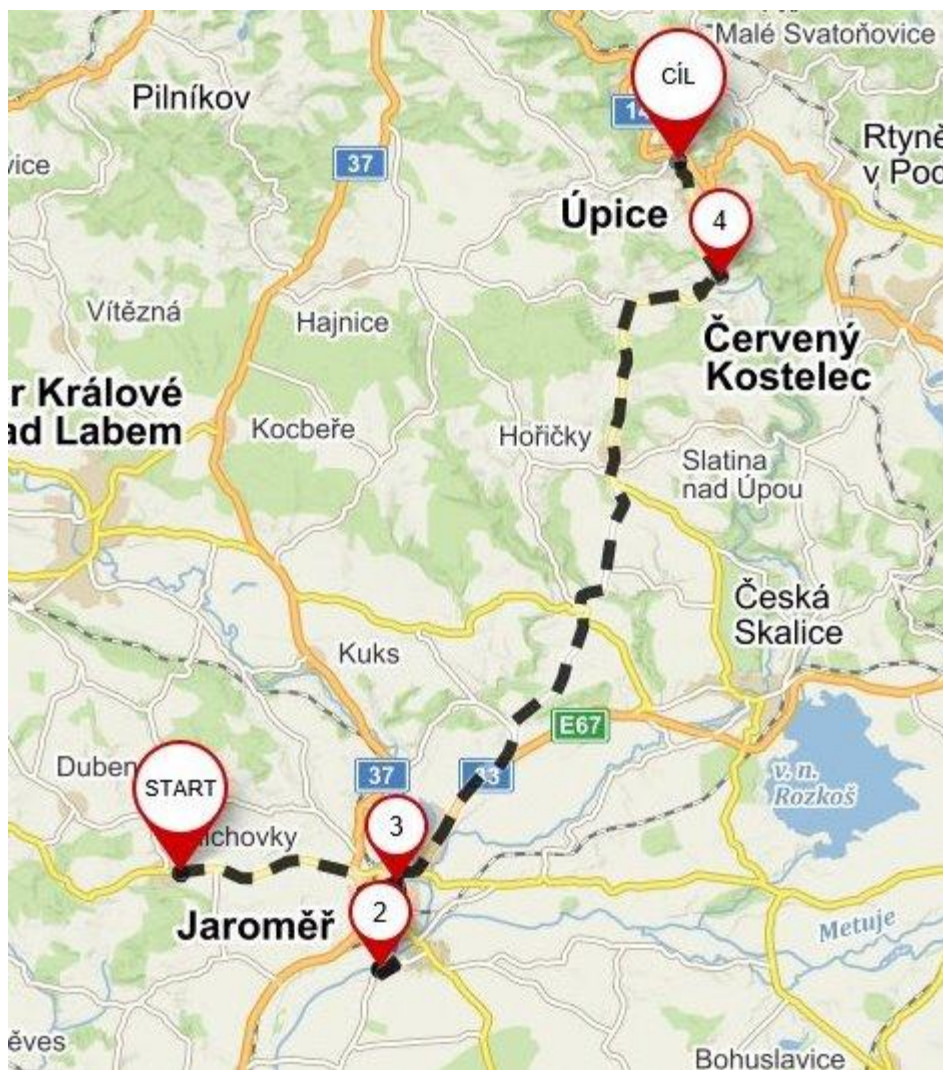
Obrázek 1

²⁴⁶ Mapy.cz, dostupné online: <https://mapy.cz/zakladni?planovani-trasy&x=15.8295000&y=50.2076990&z=11&mrp=%7B%22c%22%3A111%7D> [citováno 18-1-2018].

Druhá turistická trasa – Obrázek 2: Mapa druhé trasy.²⁴⁷

Druhá trasa trvá celkem 35,6 kilometrů za 1 hodinu.

Obrázek 2

²⁴⁷ Mapy.cz, dostupné online: <https://mapy.cz/zakladni?planovani-trasy&x=15.8295000&y=50.2076990&z=11&mrp=%7B%22c%22%3A111%7D> [citováno 18-1-2018].

Třetí turistická trasa – Obrázek 3: Mapa trasy třetího dne.²⁴⁸

Třetí trasa je dlouhá 80 kilometrů zhruba za 2 hodiny.

Obrázek 3

²⁴⁸ Mapy.cz, dostupné online: <https://mapy.cz/zakladni?planovani-trasy&x=15.8295000&y=50.2076990&z=11&mrp=%7B%22c%22%3A111%7D> [citováno 18-1-2018].

Čtvrtá turistická trasa – Obrázek 4: Mapa trasy třetího dne.²⁴⁹

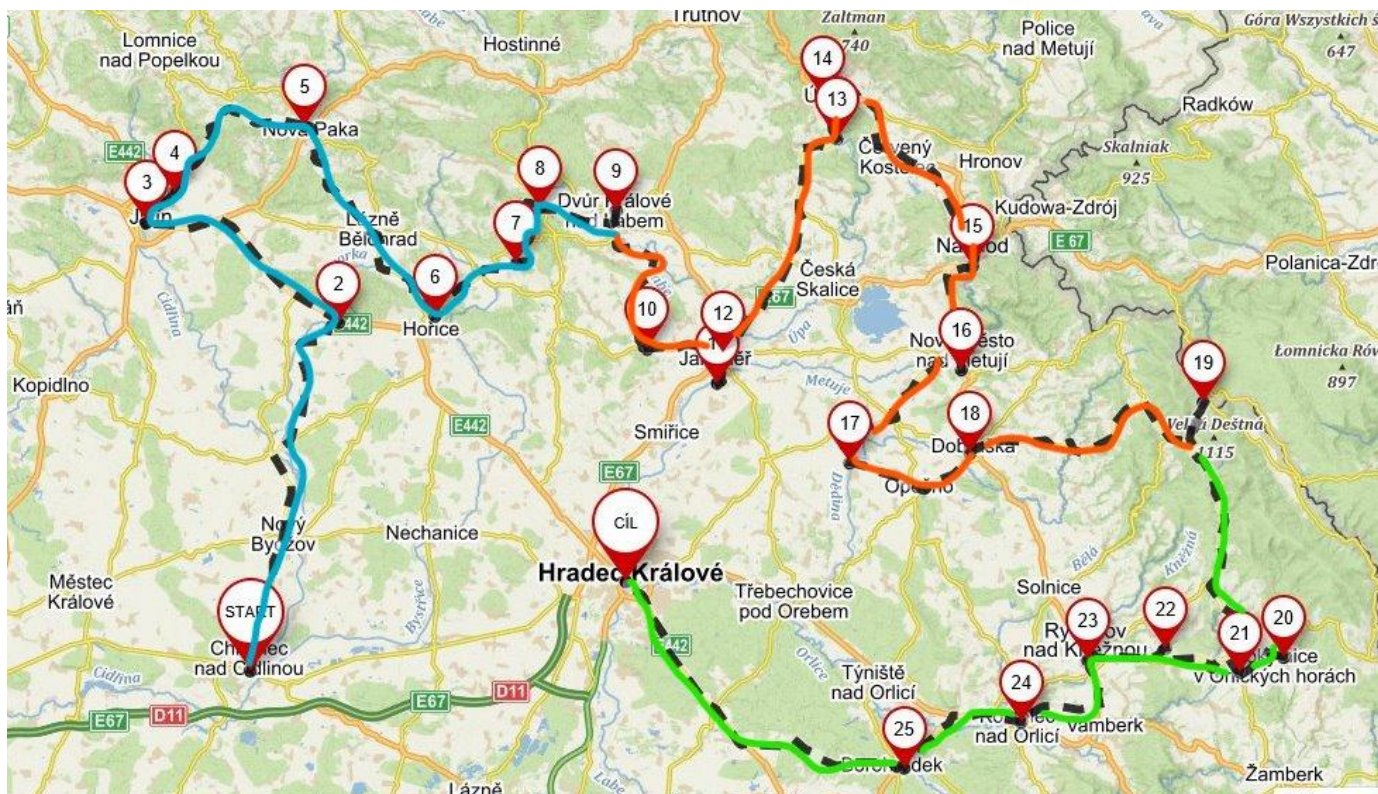
Čtvrtá trasa trvá 2 hodiny a je dlouhá 93 kilometrů.

Obrázek 4

²⁴⁹ Mapy.cz, dostupné online: <https://mapy.cz/zakladni?planovani-trasy&x=15.8295000&y=50.2076990&z=11&mrp=%7B%22c%22%3A111%7D> [citováno 18-1-2018].

Obrázek 5: Mapa z možností spojení tras v jednu.²⁵⁰

Obrázek 5

²⁵⁰ Mapy.cz, dostupné online: <https://mapy.cz/zakladni?planovani-trasy&x=15.8295000&y=50.2076990&z=11&mrp=%7B%22c%22%3A111%7D> [citováno 18-1-2018].

Závěr

Tomáš Garrigue Masaryk se stal symbolem Československa, synonymem pro intelektuálnost, inteligenci a svobodné myšlení. Bakalářská práce seznamuje především s památkami, které byly zbudovány pro prezidenta Osvoboditele v Královéhradeckém kraji nebo které po něm byly pojmenovány.

Cílem práce bylo vyhledat a popsat památky spjaté s pobytem T. G. Masaryka a po něm pojmenovaná území v témže kraji. Dále sledovat jejich vznik, autory a další osudy. Součástí práce jsou také dvě kapitoly věnované Masarykově cestě v roce 1926. Trasa je popsána přesně tak, jak proběhla v témže roce. Následně jsou popsány turistické trasy, které byly právě touto cestou inspirovány.

První část je věnována osobě prvního prezidenta Československa, nachází se zde biografie, kde jsou vystihnuty ty nejdůležitější okamžiky jeho života. V podkapitole je popsán celkový pohled na Masarykovy pomníky, tedy nejen v Královéhradeckém kraji, ale na celém území. Také je zde popsán vztah společnosti k těmto památkám.

Nejrozsáhlejší kapitola s názvem *Pomníky, busty, místa a cesty Tomáše Garrigua Masaryka v Královéhradeckém kraji* je hlavní částí práce a jsou zde uvedeny jejich osudy či jména náměstí a škol, které jsou k nalezení v kraji v současnosti. Mnoho z nich byly v průběhu let několikrát přejmenovány, a proto jsou zde uvedeny jen dnešní názvy. Celá kapitola je členěna na menší podkapitoly. Ty nesou názvy pěti okresů, pro snadné vyhledání památek. V textu práce je k dispozici i několik nedochovaných pomníků, o kterých se ale stále mluví, protože u mnoha z nich svítá naděje na jejich rekonstrukci. Kupříkladu město Úpice či Kostelec nad Orlicí. Ty by chtěly svoje pomníky odhalovat v příštích letech.

Další kapitola shromažďuje jména autorů pomníků, jsou zde uvedeny stručné biografie, které slouží jen jako ukázka umělců, kteří tvořili a stále tvoří v našem kraji. Jména jsou seřazena abecedně, pro jejich přehlednost. V kapitole se vyskytují takoví umělci, jako Ladislav Šaloun či Otakar Španiel a další.

Důležitou částí je kapitola *Cesta Tomáše Garrigua Masaryka po severovýchodních Čechách v roce 1926*, která je tvořena informacemi z kronik, pamětních knih a dalších zdrojů, kde se prezident zastavil. Jsou zde vyzdvihnuta

větší města, seřazena postupně, tak, jak byl zájezd naplánován, tedy z Chlumce na Cidlinou až do Kostelce nad Orlicí, kde byl zájezd ukončen.

V navazující poslední kapitole jsou vytvořeny turistické trasy, které jsou sestaveny tak, aby odpovídaly cestě T. G. Masaryka v roce 1926, ale také pomníkům, které byly následně postaveny. Trasy jsou určené pro jízdu automobilem i kolem. Domnívám se, že právě tato kapitola by mohla být hojně využívána pro veřejnost, která se zajímá o historii první republiky či pro ty, kteří mají rádi památky, turistiku nebo osobnost T. G. Masaryka. K městům a obcím, které v průběhu tras budou navštíveny, je přiděleno informační minimum.

Myslím si, že informace, které jsou v práci uvedeny, mají určitou důležitost a naskýtá se zde možnost jejich dalšího využití. Například ke zpracování dalších tras či doplnění nových pomníků, bust a dalších památek, které souvisí s T. G. Masarykem.

Zpracovávání práce nepřineslo mnoho problémů, až na výjimky, například nesnadné vyhledávání jednotlivých pomníků a jejich osudů, často byly využity pamětní knihy, kroniky, články i elektronické zdroje, které jsem prověřovala, tak, aby odpovídaly skutečnosti.

V rámci dalšího zpracování nastaly problémy u autorů pomníků, protože k několika z nich nejsou uvedené informace o jejich životě, kvůli absenci zdrojů. Jsou zde proto umístěna jen jejich jména a také to, jaký památník T. G. Masaryka vytvořili.

Celá práce je také věnována následujícímu 100. výročí republiky. Každý Masarykův pomník znamená určitou úctu, oblibu osoby prezidenta u měst a obcí. Pomníky ukazují i to, jak se společnost dokázala semknout a znovu nahradit památky i v případech, kdy byly zcela zničeny. Doslova a do písmene bychom na pomníky Tomáše Garrigua Masaryka nikdy neměli zapomenout, kvůli důležitému odkazu, který v sobě nesou.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

- Státní okresní archiv Hradec Králové, f. Archiv města Hradec Králové.²⁵¹
SOkA Hradec Králové, f. Městský národní výbor Chlumeck nad Cidlinou.²⁵²
SOkA Hradec Králové, f. Archiv města Nový Bydžov.²⁵³
Archiv obce České Meziříčí.²⁵⁴
Archiv města Dobrušky.²⁵⁵
SOkA Jičín, f. Archiv města Hořice.²⁵⁶
SOkA Jičín, f. Městský úřad v Hořicích.²⁵⁷
SOkA Jičín f. Archiv města Nová Paka.²⁵⁸
SOkA Jičín f. Městský národní výbor Nová Paka.²⁵⁹
SOkA Jičín f. Místní národní výbor Valdice.²⁶⁰
SOkA Náchod, f. Archiv města Červený Kostelec.²⁶¹
SOkA Náchod, f. Archiv města Hronov.²⁶²
SOkA Náchod, f. Archiv města Nového Města nad Metují.²⁶³
SOkA Náchod, f. Archiv města Jaroměře.²⁶⁴
SOkA Náchod, f. Archiv města Náchod.²⁶⁵
SOkA Náchod, f. Městský národní výbor Náchod.²⁶⁶
SOkA Náchod, f. Archiv obce Velký Dřevíč.²⁶⁷
SOkA Rychnov nad Kněžnou, Městský národní výbor Borohrádek.²⁶⁸
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Národní škola Borohrádek.²⁶⁹

²⁵¹ Inv. č. 523, kn. č. 234, Pamětní kniha města Hradec Králové 1925–1926, s. 204–206.

²⁵² Inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha MěNV Chlumeck nad Cidlinou, s. 62–63 a 89 a 96.

²⁵³ Inv. č. xp244, kn. č. xp244, Pamětní kniha Nového Bydžova 1933–1976, s. 280.

²⁵⁴ Z dějin TJ. Sokol České Meziříčí – od roku 1897–2010 s. 24–25.; Pamětní kniha obce České Meziříčí 1925–1945, s. 294 a 322.

²⁵⁵ Kronika města Dobrušky za rok 2010, s. 4.

²⁵⁶ Inv. č. 99, kn. č. 67, Kronika města 1926, s. 102–144.

²⁵⁷ Inv. č. 1376, spisy, Věž samostatnosti 1915–1939.

²⁵⁸ Inv. č. 287, kn. č. 129, Kronika města 1938–1939, s. 240.

²⁵⁹ Neuspořádaná, Kronika města 1946–1953, s. 33.

²⁶⁰ Neuspořádaná, Kronika obce 1922, 1945–1977, s. 75 a 83 a 159

²⁶¹ Inv. č. 0007, kn. č. 3, Pamětní kniha města Červeného Kostelce II. 1925–1927, s. 203–217.

²⁶² Inv. č. p850, kn. č. ukn 474, Kronika města Hronov I. 1918–1928, s. 249–258.

²⁶³ Inv. č. x3, kn. č. kn n3, Pamětní kniha města Nového Města nad Metují II. 1907–1933, s. 297–298.

²⁶⁴ Inv. č. x1, kn. č. ukn n1, Kronika města Jaroměře 1922–1949, s. 44 a 113–115 a 183–184.

²⁶⁵ Inv. č. p850, kn. č. ukn 474, Pamětní kniha města Náchoda II. 1919–1929, s. 617–620.

²⁶⁶ Inv. č. 1149, kn. č. 262, Pamětní kniha města Náchoda XIX. 1989–1990, s. 312 a 328–331.

²⁶⁷ Inv. č. x2, kn. č. ukn n2, Pamětní kniha obce Velký Dřevíč II. 1920–1942, s. 56–57.

²⁶⁸ Inv. č. 301, kn. č. 245, Kronika města 1946–1990, s. 22–23 a 287–288.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Základní škola Borohrádek.²⁷⁰
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Dobruška.²⁷¹
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Místní národní výbor Javornice.²⁷²
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Obecní úřad Javornice.²⁷³
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Kostelce nad Orlicí.²⁷⁴
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Opočno.²⁷⁵
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Městský národní výbor.²⁷⁶
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Místní národní výbor Pěčín.²⁷⁷
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Obecní úřad Pěčín.²⁷⁸
SOkA Rychnov nad Kněžnou, Archiv obce Potštejn.²⁷⁹
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Rychnov nad Kněžnou.²⁸⁰
SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Archiv města Solnice.²⁸¹
SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Bílá Třemešná.²⁸²
SOkA Trutnov, f. Archiv města Dvůr Králové nad Labem.²⁸³
SOkA Trutnov, f. Archiv obce Havlovic.²⁸⁴
SOkA Trutnov, f. Místní národní výbor Havlovice.²⁸⁵

---

²⁶⁹ Inv. č. 10/3, kn. č. 59, Kronika školy 1921–1953, s. 362.

²⁷⁰ Inv. č. 1, kn. č. 1, ukl. č. 1, Kronika školy 1938–1974.

²⁷¹ Inv. č. 54, kn. č. 4, Pamětnice města Dobrušky, s. 271–274.

²⁷² Inv. č. 20/57, kn. č. 44, k. č. 246, Kronika obce 1934–1965, s. 145 a 147.

²⁷³ Nezpracovaná, Kronika obce 1986–2006, s. 65–69.

²⁷⁴ Inv. č. 802, kn. č. 33, Kronika města Kostelec nad Orlicí 1926–1933, s. 3–11.; Inv. č. 390, kn. č. 42, Postavení pomníku prezidenta T. G. Masaryka.; Inv. č. 179, kn. č. 100, Kronika města 1933–1957, s. 31–32.

²⁷⁵ Inv. č. 33, kn. č. 3, Kronika města Opočna 1836–1958, s. 303–307.

²⁷⁶ Inv. č. 357, kn. č. 208, Kronika města 1950–1957, s. 133.; Inv. č. 358, kn. č. 209, Kronika města 1958–1973, s. 299–300.

²⁷⁷ Inv. č. 36/2, kn. č. 2, k. č. 161, Kronika obce 1930–1952, s. 50–52.; Inv. č. 36/3, kn. č. 3, k. č. 161, Kronika obce 1953–1959, s. 12–13.; Inv. č. 36/4, kn. č. 4, k. č. 162, Kronika obce 1960–1974, s. 364–365 a 415.

²⁷⁸ Nezpracovaná, Kronika obce 1995–2010, s. 157 a 168.

²⁷⁹ *Kronika obce Potštejn 1924–1948* [CD]. Rychnov nad Kněžnou, 2017, s. 168.; *Kronika obce Potštejn 1952–1976* [CD]. Rychnov nad Kněžnou, 2017.; *Kronika obce Potštejn 1977–2008* [CD]. Rychnov nad Kněžnou, 2017, s. 173 a 184.

²⁸⁰ Inv. č. 858, kn. č. 208, Kronika města Rychnov nad Kněžnou 1836–1940, s. 250–258 a 287–291 a 299.

²⁸¹ Inv. č. 597, kn. č. 97, Prezident T. G. Masaryk v Solnici 1926.

²⁸² Inv. č. x2, kn. č. 2, Kronika obce Bílá Třemešná 1945–1956, s. 166.

²⁸³ Inv. č. x1, kn. č. 1, Kronika města 1867–1927, s. 305–308.

²⁸⁴ Inv. č. 1, kn. č. 1, Pamětní kniha Havlovic 1902–1938, s. 152–154.; Inv. č. 2, kn. č. 2, Pamětní kniha Havlovic 1938–1945, s. 93–94.

²⁸⁵ Inv. č. x1, kn. č. 1, Pamětní kniha Havlovic 1945–1952, s. 45.; Inv. č. x2, kn. č. 2, Pamětní kniha Havlovic 1953–1958, s. 173.; Inv. č. x3, kn. č. 3, Pamětní kniha Havlovic 1959–1980, s. 110–112 a 178.; Inv. č. x5, kn. č. 5, Kronika obce Havlovice 1984–1993, s. 235.

SOkA Trutnov, f. Archiv města Úpice.²⁸⁶

SOkA Trutnov, f. Obecná a měšťanská škola chlapecká Úpice.²⁸⁷

SOkA Trutnov, f. 2. Národní škola Úpice.²⁸⁸

Literatura

Achát-zpravodaj města Nové Paky 6, 1992, s. 11–12.

ALBRECHTOVÁ, Jana a kol., *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, Kostelec nad Orlicí 2016.

BERNÝ, Pavel, *Kopidlno: Drahoraz, Ledkov, Mlýnec, Pševy*, Nymburk 2014.

BRABEC, Jiří (ed.), *Cesta a odkaz T. G. Masaryka: fakta, úvahy, souvislosti*, Praha 2001.

CÍSAŘOVSKÝ, Josef – GUTFREUND, Emil, *Oto Gutfreund*, Praha 1962.

COGAN, Miroslav, *Josef Drahoňovský a jeho žáci: Česká glyptická škola*, Turnov: Muzeum Českého ráje 2007.

ČADÍK, Jindřich, *Josef Drahoňovský: sochař a glyptik*. Praha 1937.

DEJMEK, Bohumír, *Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic*, Hradec Králové 1993.

DOSTÁLEK, Josef, *Velichovky – obec s moderními lázněmi*, Velichovky 2008.

DVOŘÁČEK, Bohumil, *Akademický sochař Josef Marek, rodák z Nového Města nad Metují*, Panorama 9, 2001, s. 85–88.

EMMERT, František *Tomáš Garrigue Masaryk: prezident a státník*, Praha 2017.

FIKAROVÁ, Světluše, *OB informuje*, Ostroměřský zpravodaj 3, 1990, s. 1.

FOJTÍKOVÁ, Markéta. *Ženy–sochařky na odborné škole kamenické a sochařské v Hořicích do roku 1939*. Liberec, 2016. Bakalářská práce. Technická univerzita, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Katedra historie.

FRANCEK, Jindřich a MATĚJKOVÁ, Kristýna, *Dějiny Jičína*, Praha 2010.

---

²⁸⁶ Inv. č. 13, kn. č. 2, Paměti města 1918–1931, s. 271 a 269–286.

²⁸⁷ Inv. č. 3, kn. č. 3, Školní kronika obecné a měšťanské školy v Úpici 1929–1939, s. 235.

²⁸⁸ Inv. č. p3, kn. č. 3, Školní kronika obecné školy II. Na Lánech v Úpici 1945–1953, s. 305–306.

- HEJNOVÁ, Iva, *Pietní místa 1. a 2. Světové války v okrese Trutnov*, Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Historický ústav.
- HÉGR, Jan, Leoš Kubíček a TGM: (méně známá část jeho života a tvorby), *Panorama* 12, 2004, s. 67–73.
- HÉGR, Jan, *Tři busty T. G. Masaryka od Leoše Kubíčka. Historie jejich instalací, odstraňování a ukryvání*, *Panorama* 14, 2006, s. 9–11.
- HLAVATÝ, Vladimír, *Aktuální dění v obci*, *Třemešenský zpravodaj* 2, 2015, s. 25.
- HLUŠIČKA, Jiří, *Vincenc Makovský*, Praha 1979.
- HOJDA, Zdeněk, – POKORNÝ, Jiří, *Pomníky a zapomínky*, Praha 1996.
- HOLUB, Miroslav, *T. G. Masaryk se k nám vrátil*, *Ostroměřský zpravodaj* 14, 1991, s. 1.
- HOUŠKA, Vítězslav, *T. G. Masaryk: myslitel a státník*, Karviná 2007.
- Hořický nezávislý list svobodomyšlný, *Jak to bylo s tou věží-a s tou samostatností*, *Hořické noviny* 3, 2017, s. 1–4.
- JANÁKOVÁ, Petra, *Osudy pomníků T. G. Masaryka ve Dvoře Králové nad Labem 1923-1990*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav.
- JENÍKOVÁ, Petra, *Oslavy TGM v Hradci Králové, Několik ohlédnutí za léty 1918-1935*, Brno 2015. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav.
- JUST, Antonín – HYBNER, Karel, *Trutnov známý neznámý*, Rychnov nad Kněžnou 1991.
- KOHOUT, Jan, *Kalendárium*, *Novobydžovský zpravodaj* 9, 2016, s. 12.
- KRÁTKÝ, Karel, *Věž samostatnosti*, *Hořický občasník* 27, 1990, s. 7.
- KRÁTKÝ, Karel, *Věž samostatnosti*, *Hořický občasník* 28, 1990, s. 6.
- KRÁTKÝ, Karel, *Věž samostatnosti*, *Hořický občasník* 29, 1990, s. 6.
- KUBÁSEK, Martin. *Posádkové město Josefov v letech 1918-1938*, Pardubice, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, Katedra historických věd.

- KULÍŘ, Bohumil, *Pan president T. G. Masaryk u nás*, Od Kladského pomezí 4, 1926–1927, s. 2–8.
- LUKÁŠEK, Josef, *Borohrádek: malý pohled do historie*, Borohrádek 2012.
- MAHLER, Zdeněk, *Ano, Masaryk*, Praha 2007.
- MALÝ, Zbyšek, a MALÁ, Alena, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2010 XIII.*, Ostrava 2004.
- MALÝ, Zbyšek a MALÁ, Alena, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2010 XIX.*, Ostrava 2010.
- MALÝ, Zbyšek a MALÁ, Alena *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2010 XXI.*, Ostrava 2010.
- MEJSTŘÍK, Radek, *Činnost občanského sdružení Spolku přátel Nechanicka*, Mikroregion Nechanicko Zpravodaj 1, 2012, s. 2.
- MERTLÍK, Pavel, *Jaroměř na přelomu tisíciletí*, Jaroměř 1999.
- Městské muzeum v Žamberku, *Leoš Kubíček 1887–1971 plastiky*, Žamberk 2001.
- MRŇKOVÁ, Eliška. *Karel Lenhart (1904 – 1978) sochař a restaurátor*. Olomouc, 2015. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění.
- Návrat*, Achát-zpravodaj města Nové Paky 10, 1992, s. 2.
- POTOČEK, Josef, *Návrat k odkazu svobody, demokracie a mravnosti: znovuobnovení sochy T. G. Masaryka v Hradci Králové* 1990, Hradec Králové 1990.
- PTÁČEK, Josef, *T. G. Masaryk a Dobruška: (ke 140. výročí narození)*, Dobruška 1990.
- SCHWARZ, Jan, *Naše město a Tomáš Garrigue Masaryk*, Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí 10, 1997, s. 1–5 a 6–7.
- SCHWARZ, Jan, *TGM dvakrát navštívil naše město v roce 1906 a v roce 1926, Sochy, pomníky, kříže a pamětní desky v Jičíně*, Jičín: Regionální muzeum a galerie 2006.
- SVAČINA, Rudolf, *Budu se na vás dívat: život v soukromí, smrt a pohřeb prezidenta Osvoboditele*, Praha 1938.
- ŠPANIEL, Otakar – ŠTECH, V. V., *Otakar Španiel*. Praha 1954.

ŠPLÍCHAL, Václav, *Z historie Masarykovy chaty na Šerlichu*, Deštné v Orlických horách 2005.

TOBIÁŠ, Jaroslav, *Lidé a pomníky mají své osudy*, Chlumecké listy 8, 2014, s. 38–40.

UHLÍŘ, Lev, *Ladislav Šaloun a jeho dílo*. Praha 1930.

VÁGENKNECHT, Jaroslav, *Co možná nevíte o pomníku T. G. M. v Nové Pace, Znovuodhalení sochy T. G. Masaryka v Ostroměři*, Hořický občasník 27, 1990, s. 7.

VOGT, Walter, *Černilov: minulost – současnost*, Jilemnice 2002.

Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí 6, 2016, s. 69.

ZÍVR, Ladislav a PASTÝŘÍKOVÁ, Lenka, *Ladislav Zívr: (1909–1980)*, Praha: Národní galerie v Praze 2007.

70. výročí ZŠ T. G. Masaryka v Náchodě: 1933–2003, Náchod: ZŠ T. G. Masaryka 2004.

Elektronické zdroje

Akademické sochařství a restaurování MgA. Kateřina Čiháková Myšková, bio, *restauro-myskova.com* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.restauro-myskova.com/bio/index.htm>

Do Valdic se vrátila socha T. G. Masaryka. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 29/10./2009 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/jcvaldice-socha-masaryka-navrat20091028.html

Dvůr Králové nad Labem, O městě – cena města – za rok 2008, *mudk.cz* [online]. 3/2/2011 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://www.mudk.cz/redakce/index.php?xuser=&lanG=cs&slozka=119849&xsekcce=120745&clanek=120760>

FAJSTAUEOVÁ, Hana. Každá Masarykova návštěva Jičína vzbudila silné emoce. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 29/4/2014 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/kazda-masarykova-navsteva-jicina-vzbudila-silne-emoce-20140429.html

Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, Petr Novák- Figura T. G. Masaryka v Jaroměři, *Sochařství.info* [online]. 2009 [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.socharstvi.info/realizace/figura-tgmasaryka-v-jaromeri/>

Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, Otakar Španiel, *Sochařství.info* [online]. 2009 [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.socharstvi.info/autori/otakar-spaniel/>

Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice, Vincenc Makovský, *Sochařství.info* [online]. 2009 [cit. 2017-11-18]. Dostupný z: <http://www.socharstvi.info/autori/vincenc-makovsky/>

Knihovna Václava Čtvrta v Jičíně, Archiv regionálních osobností – Josef Deyl, *knihovna.jicin.cz* [online]. 9/2/2018 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://knihovna.jicin.cz/old/archiv.html#DeylJosef>

KRÁM, Josef. Rychnov nad Kněžnou, Návštěvy města. In: *Po stopách T. G. Masaryka* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=59&misto=Navstevy-mesta>

KRÁM, Josef. Smutný osud artefaktů In: *SeniorTip* [online]. 14/9/2010 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: http://www.seniortip.cz/?module=article&id_article=2705

KOKEŠOVÁ, Helena. Potštejn Letní pobyt 1883 a 1884. In: *Po stopách T. G. Masaryka* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=10&misto=Letni-pobyt-1883-a-1884>

Krkonošský deník.cz, Trutnov: Prezident T. G. Masaryk a Trutnov, *krkonošský.denik.cz* [online]. 23/5/2011 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <https://krkonosky.denik.cz/kratce/trutnov-prezident-t-g-masaryk-a-trutnov-874749.html>

KYTLÍK, Tomáš. Veřejná sbírka – obnovení sochy T. G. Masaryka. In: *Kostelec nad Orlicí oficiální stránky* [online]. 27P6/2017 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://www.kostelecno.cz/verejna-sbirka-obnoveni-sochy-t-g-masaryka/d-9750>

KZMJ Divadlo, Kontakty, *kzmj.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.kzmj.cz/divadlo/kontakty-divadlo/>

Leoš Velehrach, *leos.velehrach.sweb.cz* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupný z: <http://leos.valehrach.sweb.cz/>

Mapy.cz, dostupné online: <https://mapy.cz/zakladni?planovani-trasy&x=15.8295000&y=50.2076990&z=11&mrp=%7B%22c%22%3A111%7D>
[citováno 18-1-2018].

MARTÍNEK, Karel. Zvičina – Masarykova studánka a turistická stezka. In: *Po stopách T. G. Masaryka* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=57&misto=Masarykova-studanka-a-turisticka-stezka>

Masarykova základní škola, Historie Masarykovy školy v Broumově, *zsbroumov.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zsbroumov.cz/historie-skoly>

Masarykova základní škola a mateřská škola Čermná nad Orlicí, Umístění a historie, *zscermna.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zscermna.cz/zs-o-skole.php>

Masarykova obchodní akademie Jičín, Mezníky v historii školy, *moa-jc.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.moa-jc.cz/zobraz-text.php?id=26>

Masarykova základní a mateřská škola, Historie, *zsplotiste.eu* [online]. 2015 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zsplotiste.eu/zakladni-skola/historie/>

Masarykova základní a mateřská škola, Slavnostní předání busty T. G. Masaryka, *zsplotiste.eu* [online]. 2015 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zsplotiste.eu/slavnostni-predani-busty-t-g-masaryka-2/>

Masarykova základní škola ve Staré Pace, Historie, *zsstarapaka.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zsstarapaka.cz/Historie/Histmask.htm>

Masarykova základní škola a mateřská škola Železnice, Historie školy, *zszeleznice.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zszeleznice.cz/skola/historie-skoly/>

Městský úřad Žamberk, Významné osobnosti historie města, *zamberk.cz* [online]. 2004–2018 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.zamberk.cz/index.php?ids=402>

Obec Urbanice, Domů-Památky- Památník Padlých, *urbanice.cz* [online]. 2000–2018 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.urbanice.cz/pamatky/pamatnik-padlych>

Orlické hory a podorlicko, Pomník T. G. Masaryka – Rokytnice v Orlických horách, *mojeorlickehory.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-01-22]. Dostupné z: http://www.mojeorlickehory.cz/rokytnice-v-orlickych-horach/13_53320_pomnik-t-g-masaryka/

Pamětní místa na komunistický režim, Jaroměř – Pamětní deska pomníku TGM, *pametnimista.usd.cas.cz*. [online].[cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/jaromer-pametni-deska-pomniku-tgm/>

PECLINOVSKÁ, Veronika. Hledá se busta T. G. Masaryka. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 6/1/2018 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://rychnovskyy.denik.cz/z-regionu/hleda-se-busta-t-g-masaryka-20180106.html>

PECLINOVSKÁ, Veronika. Rozhledna povyroste o patnáct metrů. In: *Jičínský deník. cz* [online]. 22/12/2017 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/rozhledna-povyroste-o-patnact-metru-20171222.html

Po stopách TGM, Jizbice pamětní deska na budově školy, *tg-masaryk.cz* [online].[cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=73&misto=Pametni-deska-na-budove-skoly>

Po stopách TGM, Velký Dřevíč Letní pobyt 1903, *tg-masaryk.cz* [online].[cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=67&misto=Letni-pobyt-1903>

Po stopách TGM, Solnice - Reliéf na budově školy a návštěva prezidenta, *tg-masaryk.cz* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=74&misto=Relief-na-budove-skoly-a-navsteva-prezidenta>

Petr Novák z Jaroměře, *horsesculptures.com* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupný z: <http://www.horsessculptures.com/index.html>

SÁDLO, Václav. Tomáš Garrigue Masaryk v České Skalici. In: *ceskaskalice.cz* [online]. [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <http://www.ceskaskalice.cz/cs/aktuality/tomas-garrigue-masaryk-v-ceske-skalici.html>

SAIFRTOVÁ, Jana. Pohnutý osud pomníku TGM a jeho znovuodhalení v obci Trotina. In: *Obec Trotina* [online]. 2/2/2012 [cit. 2018-01-18] Dostupné z:

<https://www.obec-trotina.cz/news/pohnuty-osud-pomniku-t-g-masaryka-a-jeho-znovuodhaleni-v-obci-trotina/>

SEKYRKA, Tomáš. Bílek Josef 5. 6. 1896-23. 2. 1978. In: *biografy.hiu.cas.cz* [online]. 4/8/2016 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/B%C3%8DLEK_Josef_15.6.1896-23.2.1978

SERBOUSEK, Josef. Busta T. G. Masaryka. In: *Javornice oficiální stránky* [online]. 1/12/2009 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: http://www.javornice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=50:busta-tgmasaryka&catid=36:kultura&Itemid=59

Spolek pro vojenská pietní místa, Urbanice – Pomník Obětem 1. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <https://www.vets.cz/vpm/mista/obec/1566-urbanice/>

Spolek pro vojenská pietní místa, Lodín – Pomník Obětem 1. a 2. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/1492-lodin/>

Spolek pro vojenská pietní místa, Nové Smrkovice – Pomník Obětem 1. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2977-nove-smrkovice/>

Spolek pro vojenská pietní místa, Suchá – Pomník Obětem 1. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/1484-sucha/>

Spolek pro vojenská pietní místa, Šestajovice – Pomník Obětem 1. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2838-sestajovice/>

Spolek pro vojenská pietní místa, Vysoké Veselí – Pamětní desky Obětem 1. a 2. světové války, *vets.cz*[online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2010-vysoke-veseli/>

Střední průmyslová škola kamenická a sochařská Hořice, Absolventi školy v období: 1940–1983, *spsks.cz* [online]. [cit. 2018-03-18] Dostupné z: <http://www.spsks.cz/wp-content/uploads/2013/09/Absolventi-1940-1983.pdf>

Střední průmyslová škola kamenická a sochařská Hořice, Absolventi školy v období: 1984–1993, *spks.cz* [online]. [cit. 2018-03-18] Dostupné z: <http://www.spsks.cz/wp-content/uploads/2013/09/Absolventi-1984-1993.pdf>

Úpice – Návrat sochy TGM na úpické náměstí. In: *televize-js.cz*, [online]. 9. 12. 2017 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.televize-js.cz/clanky/upice/upice-navrat-sochy-tg-masaryka-na-upicke-namesti>

VÍTKOVÁ, Martina. Něco málo o autorovi nové sochy. In: *Kostelec nad Orlicí oficiální stránky* [online]. 27/6/2017 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://www.kostelecno.cz/verejna-sbirka-obnoveni-sochy-t-g-masaryka/d-9750>

Vojenský historický ústav Praha, František Bílek Francouzský legionář 20. léta 20. stol., *vhu.cz* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupný z: <http://www.vhu.cz/exhibit/frantisek-bilek-francouzsky-legionar-dvacata-leta-20-stoleti/>

ZDRÁLEK, Kamil. Tomáš Garrigue Masaryk a Kostelec nad Orlicí. In: *Kostelec nad Orlicí oficiální stránky* [online]. 27/6/2017 [cit. 2017-01-18] Dostupné z: https://www.kostelecno.cz/assets/File.ashx?id_org=7019&id_dokumenty=9751

Přílohy²⁸⁹

Příloha 1: Pomník TGM v Chlumci nad Cidlinou ²⁹⁰	99
Příloha 2: Pomník TGM v Ostroměři	100
Příloha 3: Masarykovo divadlo v Jičíně ²⁹¹	100
Příloha 4: Pomník TGM ve Valdicích ²⁹²	101
Příloha 5: Pomník TGM v Nové Pace ²⁹³	101
Příloha 6: Masarykova věž samostatnosti v Hořicích	102
Příloha 7: Reliéf na Masarykově věži samostatnosti v Hořicích	102
Příloha 8: Pomník TGM v Trotíně ²⁹⁴	103
Příloha 9: Pomník TGM v Bílé Třemešné ²⁹⁵	103
Příloha 10: Pomník TGM ve Dvoře Králové nad Labem	104
Příloha 11: Masarykův dům ve Velichovkách	104
Příloha 12: Pomník TGM v Josefově	105
Příloha 13: Pamětní deska v Jaroměři	105
Příloha 14: Pomník TGM v Jaroměři	106
Příloha 15: Pomník TGM v Havlovicích ²⁹⁶	106
Příloha 16: Morawetzův dům v Úpici ²⁹⁷	107
Příloha 17: Busta a škola TGM v Náchodě	107
Příloha 18: Zámek v Novém Městě nad Metují	108
Příloha 19: Pomník TGM v Českém Meziříčí	108

---

²⁸⁹ Pokud není uveden jiný autor, autorkou je Lenka Uhlířová

²⁹⁰ Autor fotografie Jaroslav Šváb

²⁹¹ *Jičínské Masarykovo divadlo* [fotografie]. In: Jičínský deník.cz. *jicinsky.denik.cz* [online]. 2014/11/21 [cit. 2018-03-03]. Dostupný z: https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/sokol-podavaru-ruku-mestu-aneb-zachranme-masarykovo-divadlo-20141121.html

²⁹² *Z odhalení Masarykova pomníku ve Valdicích* [fotografie]. In: Jičínský deník.cz. *jicinsky.denik.cz* [online]. 2009/10/29 [cit. 2018-03-03]. Dostupný z: <https://jicinsky.denik.cz/galerie/valdice-masaryk.html?mm=1695518&back=3946746986-1569-35&photo=2>

²⁹³ *Masarykův pomník v Nové Pace* [fotografie]. In: Jičínský deník.cz. *jicinsky.denik.cz* [online]. 2012/07/10 [cit. 2018-03-03]. Dostupný z: <https://jicinsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=novp-12masarykpomniksirka&back=614955506-1585-35&photo=1>

²⁹⁴ *Pohnutý osud pomníku TGM a jeho znovuodhalení v obci Trotina* [fotografie]. In: *obec-trotina.cz* [online]. 2/2/2012 [cit. 2018-01-18] Dostupné z: <https://www.obec-trotina.cz/news/pohnuty-osud-pomniku-t-g-masaryka-a-jeho-znovuodhaleni-v-obci-trotina/>

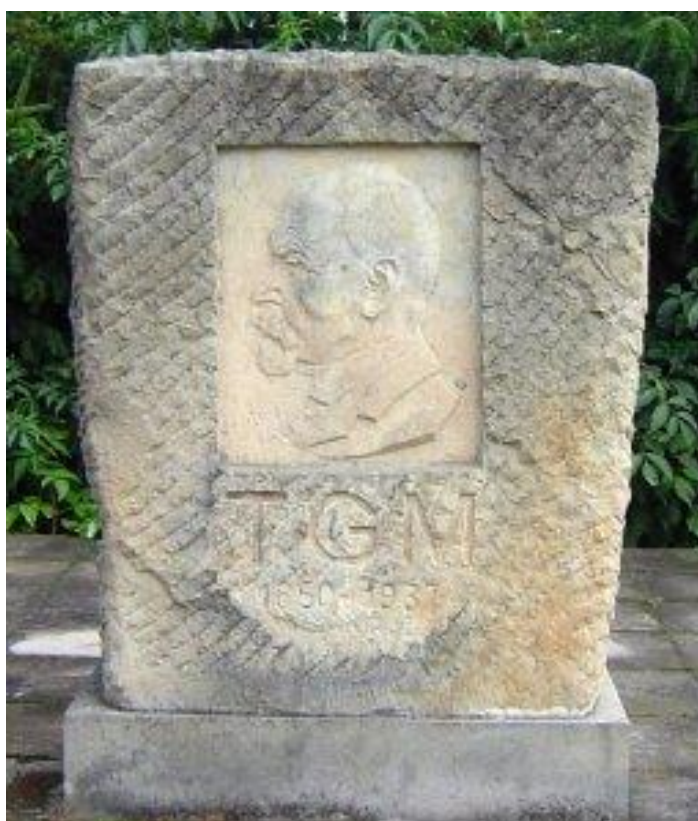
²⁹⁵ Autor fotografie Karel Pachovský

²⁹⁶ Autor fotografie Vladimír Ježek

²⁹⁷ *Vila s adresou: Úpice, náměstí TGM čp. 11* [fotografie]. In: *Novinky.cz, novinky.cz* [online]. 2013/10/03 [cit. 2018-03-03]. Dostupný z: <https://www.novinky.cz/bydleni/tipy-a-trendy/315330-interiery-prostorne-vily-v-upici-dokladaji-pohodlnost-tovarnickeho-zivota.html>

Příloha 20: Pamětní deska TGM v Dobrušce	109
Příloha 21: Masarykova chata s bustou TGM na Šerlichu	109
Příloha 22: Pomník TGM v Rokytnici v Orlických horách	110
Příloha 23: Pomník TGM v Pěcině	110
Příloha 24: Pomník TGM v Javornici	111
Příloha 25: Pamětní deska TGM v Rychnově nad Kněžnou ²⁹⁸	111
Příloha 26: Obchodní akademie TGM v Kostelci nad Orlicí ²⁹⁹	112
Příloha 27: Pomník a škola TGM v Borohrádku	112
Příloha 28: Pomník TGM v Hradci Králové	113

Příloha 1: Pomník TGM v Chlumci nad Cidlinou

²⁹⁸ Autor fotografie Josef Krám

²⁹⁹ Autor fotografie Stanislav Dusík

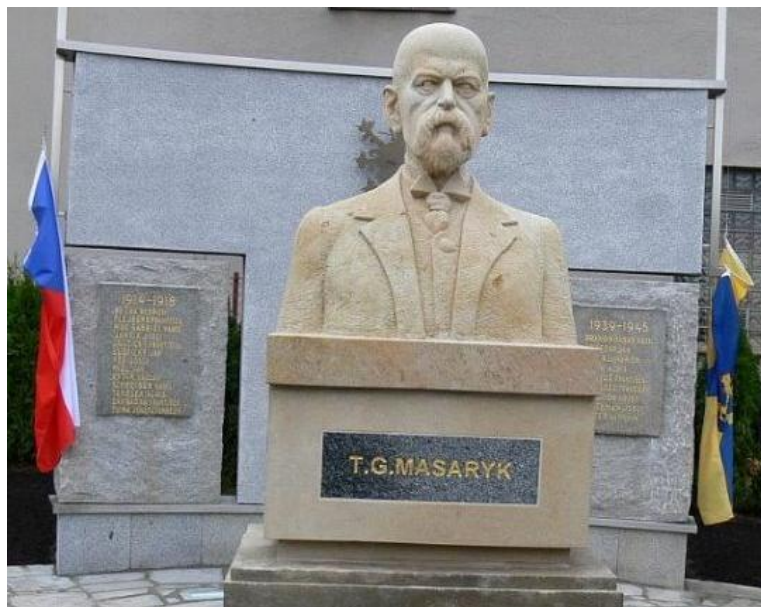
Příloha 2: Pomník TGM v Ostroměři

Příloha 3: Masarykovo divadlo v Jičíně

Příloha 4: Pomník TGM ve Valdicích

Příloha 5: Pomník TGM v Nové Pace

Příloha 6: Masarykova věž samostatnosti v Hořicích

Příloha 7: Reliéf na Masarykově věži samostatnosti v Hořicích

Příloha 8: Pomník TGM v Trotině

Příloha 9: Pomník TGM v Bílé Třemešné

Příloha 10: Pomník TGM ve Dvoře Králové nad Labem

Příloha 11: Masarykův dům ve Velichovkách

Příloha 12: Pomník TGM v Josefově

Příloha 13: Pamětní deska v Jaroměři

Příloha14: Pomník TGM v Jaroměři

Příloha 15: Pomník TGM v Havlovicích

Příloha 16: Morawetzův dům v Úpici

Příloha 17: Busta a škola TGM v Náchodě

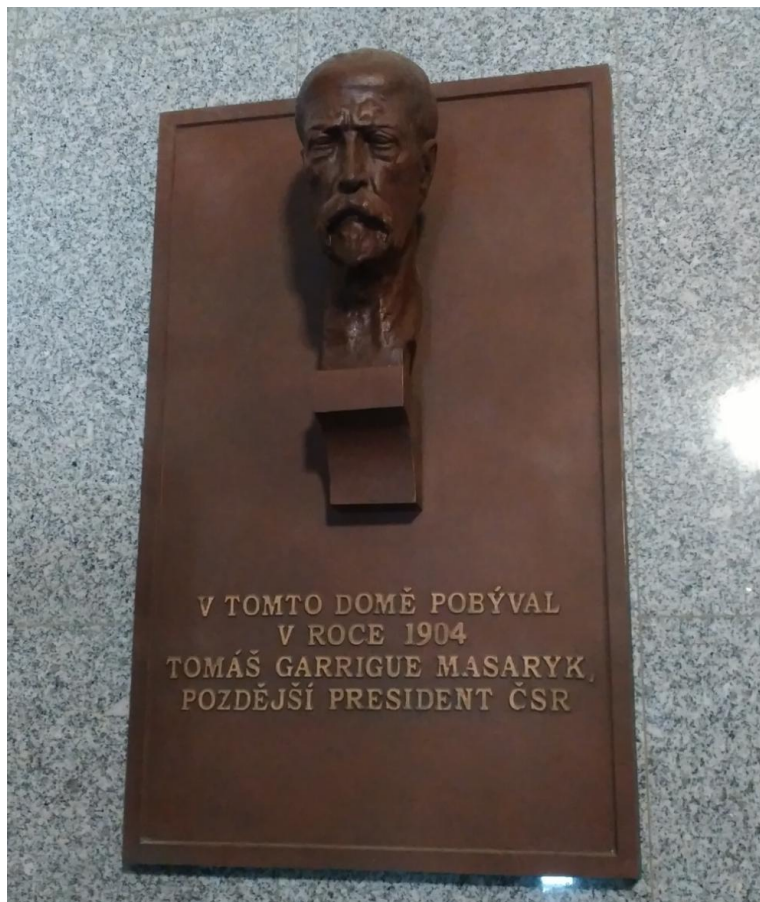
Příloha 18: Zámek v Novém Městě nad Metují

Příloha 19: Pomník TGM v Českém Meziříčí

Příloha 20: Pamětní deska TGM v Dobrušce

Příloha 21: Masarykova chata s bustou TGM na Šerlichu

Příloha 22: Pomník TGM v Rokytnici v Orlických horách

Příloha 23: Pomník TGM v Pěčíně

Příloha 24: Pomník TGM v Javornici

Příloha 25: Pamětní deska TGM v Rychnově nad Kněžnou

Příloha 26: Obchodní akademie TGM v Kostelci nad Orlicí

Příloha 27: Pomník a škola TGM v Borohrádku

Příloha 28: Pomník TGM v Hradci Králové

